

DOLAYLI SALDIRI TEORİSİ

Yıl: 5 - Sayı: 165 27 MAYIS 1966 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

BASINDAN

Dr. Gündüz Ökçün, 195 tarihli Tarımsal Ticareti Geliştirme ve Yardım Kanununa göre, amaçlarından ikisi, «Amerikan tarımının ve ulusal refahın istikrarlı bir şekilde gelişmesini sağlamak» ve «Tarımsal ürün fazlalarını ABD'nin dış siyasetini desteklemek üzere etkili bir şekilde kullanmak» olan tarım fazlaları yardımlarından sağlanan Türk paralarını Amerika'nın nasıl kullandığını incelemektedir. Tabii ki Amerikalıların resmen açıkladıkları döküm, bir kamuflajdan ibarettir. Amerika'ya verilen Türk paralarının gerçekte nerelere kullanıldığını, ancak gizli güvenlik örgütleri ortaya çıkartabilir. Fakat Amerikalıların verdiği resmi döküm dahi, bu Türk paralarının bir kısmının, «ABD istihbarat hizmetleri, propaganda yayınları ve teknik bilimsel bilgi toplama» işinde kullanıldığını ortaya koymaktadır. 1954-4962 döneminde, tarım fazlaları satışı dolayısiyle 864 milyon Türk Lirası ABD emrine verilmiştir.

YÖN

YENİ GAZETE

Amerika Türkiyede hangi alanlarda para harcayabilir?

Dr. A. Gündüz Ökçün

A.B.D.'nin Türkiye'ye ithal ettiği tarım ürünleri karşılığında Merkez Bankasında biriken Türk liraları, 1954 tarihli Amerikan Kanununun 104 üncü maddesi uyarınca, A.B.D. hükûmeti tarafından aşağı maksatlarla kullanılabilir:

a) Amerikan tarım ürünleri, için yeni pazarların açılmasına yardım etmek,

b) A.B.D. için gerekli stratejik maddeler satın almak.

c) Ortak savunma için, askeri techizat, malzeme, kolaylık ve hizmetler sağlamak,

d) Diğer dost ülkeler için, malların ve hizmetlerin satın alınmasını finanse etmek.

e) Uluslararası düzenli bir iktisadi kalkınmayı ve ticareti teşvik etmek. Bu konuda, biriken paranın sadece %25'i kullanılabilir.

f) A.B.D.'nin dış ülkelerdeki masraflarını ödemek,

g) Uluslararası ticareti ve iktisadi kalkınmayı ilerletmek için borç vermek,

h) Eğitim alanında uluslararası mübadele faaliyetlerini finanse etmek,

i) Dış ülkelerde kitap ve dergileri, o ülkelerde konuşulan dillere çevirmek, yayınlamak, dağıtmak. Bu kitap ve dergiler A.B.D. Hükûmeti yayınları da olabilir

j) A.B.D. vatandaşları tarafından kurulan veya desteklenen okul kitaplıkları veya toplum merkezleri ve A.B.D.'inde kullanılan metodları ve uygulamalar gösteren propaganda merkezleri ile ilgili projelere yardım etmek.

k) Bilimsel ve teknik bilgileri toplamak, derlemek, bunları çevirmek ve dağıtmak ve dış ülkelerde bilimsel çalışmaları desteklemek

l) A.B.D Hükûmetinin kullandığı binaları veya A.B.D personelinin oturduğu mahalleleri, mahalle için gerekli diğer bina ve kolaylıkları satın almak, kiralamak bu yerleri tamir etmek, değiştirmek, veya döşemek

m) Ticaret, tarım ve bahçecilik fuarlarına katılmak.

n) Yabancı kitap ve dergileri ve diğer materyelleri toplamak ve bunların kayıtlanma, ciltlenme, çevrilme ve özetlenme işlerini yapabilmek için gerekli projeleri finanse etmek.

o) Amerikan vatandaşları tarafından kurulan veya desteklenen okul, kolej veya üniversitelere, çeşitli alanlarda eğitim yapmalarını sağlamak amacıyla, yardımda bulunmak.

p) Amerikan çalışmalarını veya Amerikan eğitim usullerini gösteren yerlerle Amerikan çalışmalarıyla ilgili kürsüleri desteklemek,

r) Olağanüstü ve âcil durumlarda, tarımsal ürün ihtiyaçları dışında, gerekli ihtiyaçları karşılamak üzere yardımda bulunmak,

s) Göze ve kulağa hitabeden eğitim ve haber verme malzemelerini hazırlamak, dağıtma ve sergilemek masraflarını finanse etmek.

Görülüyor ki, söz konusu madde A.B.D. Hükûmetinin, bu şekilde biriken Türk liralarını ülkemizde gizli veya açık herhangi bir maksatla kullanmasına imkân verecek genişliktedir. 1954-1962 yılları arasında Türkiye, ithal ettiği Amerikan tarım ürünleri karşılığında Merkez Bankası'na, 2.922.300.000 Türk lirası yatırmıştır. Bu paranın tahsis edildiği alanlar şöyledir:

Tahsis alanı	T.L.	Yüzde
A.B.D.'nin masrafları	863.700.000	37,67
Genellikle A.B.D. firmalarına borç	275.900.000	12,04
Savunma Bakanlığına yardım.	561.000.000	24,47
İktisadi kalkınma için borç...	572.200.000	25,00
İktisadi kalkınma için yardım.	19.000.000	0,82
Toplam:	2.292.300.000	100.00

Öte yandan, 1961 yılı sonunda A.B.D. hükûmeti tarafından kullanılan paraların 1954 tarihli Amerikan Kanununun 104 üncü maddesine göre, dökümü şöyledir:

Madde	Harcama alanı	Miktar (TL)
104 (a)	Amerikan tarım ürünleri için pazarların geliştirilmesi	2.500.000
104 (f)	A.B.D hükûmetinin masrafları	451.000.000
104 (h)	Eğitim alanında mübadele ...	8.200.000
104 (j)	A.B.D. istihbarat hizmetleri...	2.700.000
104 (i)	Kitap ve dergilerin çevrilmesi, yayını ve dağıtımı	0.800.000
104 (k)	Bilimsel ve teknik bilgileri toplama ve araştırma............	0.400.000
104 (l)	Bina ve arazi iktisabı	1.500.000
104 (c)	Karşılıklı savunma	48.500.000
	Toplam	516.500.000

Tablolar A.B.D. Büyükelçiliği Tarım Atasesi tarafından hazırlattırılan Analysis and Assesment of the Economic Effects Public Law 480 Title I Program Turkey adlı rapordan alınmıştır. (Ankara, 1965, sayfa 289 296 ve 299.)

«A.B.D.den ithal ettiğimiz tarım ürünlerinin ve bu konuda giriştiğimiz ek yüklemlerin, ülkemizde, kendi kendine yeter bir tarım ekonomisinin gelişmesine etkisi ne olmuştur?» sorununu burada tartışmayacağız. Bizce, bu sorun kadar önemli diğer bir konu A.B.D. hükûmetinin tarımsal ürün karşılığında biriken Türk liralarını ülkemizde ne şekilde kullandığıdır. A.B.D.nin söz konusu paraları hangi alanlarda harcıyabileceği 1954 tarihli Tarımsal Ticaretin Geliştirilmesi ve Yardım Kanununun 104 üncü maddesinde belirtilmiştir. Türkiye, şimdiye kadar yaptığı anlaşmalarla A.B.D. nin bu maddenin her fıkrası uyarınca ülkemizde para harcıyabileceğini kabul etmiş bulunmaktadır.

ÖZGÜRLÜK TÜRKÜSÜ

27 Mayıs anayasasına inanıyorum
Onu bize kazandıranlara
Gönülden selâmlar yolluyorum.

Biz böyle söyleriz bu şarkıyı
Atatürkten kopup gelen
Bir tek kişi de kalsak
Yine sağlam ve güçlüyüz demirden!
Yasak diyoruz ışığa karşı olanlara
Devrimcilerin üstüne üstüne gelmek, yasak!..
Uykuda sanmayın Atatürk'ü,
O yüreklerde ülkü
Ve karanlıkta şafak...

Bir yuce ve yıkılmaz yerdedir o
Bilgi dolu aydın kafalarda
Yurt sevgisiyle yanıp tutuşan
Mert gönüllerdedir o...
Siz de gelin selam durun o'na
Nehirleri ters akıtmaya kalkmayın
Saygı duyun o büyük düşünceye
Ki yurdumuzu ışıklı, güzel yarınlara
Hep birlikte götürelim kardeşçe
Gerilerde kalmayın!

Çalışalım, yükseltelim yurdumuzu
El birliği, iş birliği, gönül birliğiyle
Karanlığa varan yollarla değil,
Bilimce, usça, güneşçe!
Ve sen, aydın Türk genci,
En gerçek yol gösterici
Bilimdir, diyen
Atamızdan alıyorsan hızını
Şu tezek ve kerpiçten örülmüş dünyasında
O karanlığa gömülmüş dünyasında
Gecelerden gece seçen
Bu ezilmiş, mutsuz halkımızı
Bilginle, sevginle, yılmaz gücünle
Kanatlandıracaksın.
Bir uçuştur başlayacak aydınlıklara.

Mutlu yarınlarla aramızda duran,
Kara parmaklığı kıracaksın;
O yolumuzu kesen,
Bizi bizden ayıran.

Yeni bir güneş gibi parlayacak
Halkımızın o tükenmez gücü
Geleceğin mutlu dünyasından
Yeniden yaşatacaksın Atatürk'ü.
Ve sen Atam,
Kaskatı kesilmiş gecelerden
Aydınlığa sen çıkardın bizi
İşimizde, düşümüzde, başımızda sen
Artık şaşırır mıyız yolumuzu?

Ahmet ESENYEL

Sınıf Açısından Azgelişmişlik

Yazan:
Yves LACOSTE

Çeviren:
SEVİL AVCIOĞLU

4 Lira

Genel Dağıtım:
İSTANBUL: Fuat Büfe - Ankara Cad. 34
ANKARA: Aydın Kitabevi, Kocabeyoğlu Pasajı . Yenişehir
ANKARA: Gazete Satıcıları Kooperatifi, Rüzgârlı Sok.
TAŞRA: Sabri Özakar, Vilâyet İşhanı, Ankara Cad./İst.

BÖYLE GELMİŞ BÖYLE GİTMEZ

Yazan:
AZİZ NESİN

Bu eser, Türk Edebiyatında ilk otobiyografidir. Aziz Nesin'in hayatını anlattığı bu eserde, bir çağın toplumsal kesitini bulacaksınız. Aynı koşullar altında yetişmiş kuşakların hayatı ve çevreleri bu kitapta yansımaktadır.

15 LİRA

DÜŞÜN YAYINEVİ: Çağaloğlu, Nuruosmaniye, Atasaray, No: 206 — İSTANBUL

(Yön: 150)

YENİ KİTAPLAR

Varlık Yayınları bu ay çıkan kitaplarını sunar.

1) Varlık Şiirleri Antolojisi, 4 lira.
2) Dünyada ve Bizde Sendikacılık, 5 lira.
3) Bertrand Russell: Saadet Yolu, 5 lira.
4) Alberto Moravia: Romalı Kadın, roman, 6 lira.
5) Robinson Crusoe Daniel De Foe — Yaşar Nabi 2 lira.
6) Jean - Paul Sartre: İş İşten Geçti, roman, 2 lira.
7) En Güzel Dünya Masalları (N. Y. Taluy) 1 lira.

YÖN — 141

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer Sokak No: 16/8, Yenişehir — ANKARA Telefon: 176009 — İstanbul Bürosu (Satış İlân ve Abone İşleri): Mollafenari Sokak No. 32, Cağaloğlu — İstanbul. Telefon: 229570 — Posta Kutusu: 512 İSTANBUL.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L. dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 1.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25.— T.L.'dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN HAFTALIK GAZETE

BAKIŞ

27 MAYIS

27 Mayıs'ı yapan şerefli subayların Parlâmentoda sistemli *saldırılara uğradığı* ve karşı - devrim güçlerinin iktidarı tam olarak ele geçirme ve yerleşme çabasında bulunduğu bir ortamda, 27 Mayıs'tan bir iç ezikliği duymadan konuşmak kolay değil. «Bütün bunlar bir ihtilâle değer miydi» diyen Tabii Senatör, bu hayâl kırıklığını dile getirmektedir.

Aslında, 27 Mayıs başarıya ulaşmıştır. Şu anlamda ki, 1946 - 60 döneminde, memleket aydınlarının, üniversitelerin ve ilerici sayılan siyasi teşekküller yöneticilerinin «Kurtuluş yolu» olarak gösterdikleri bütün tedbirleri, 27 Mayıs Hareketi gerçekleştirmiştir.

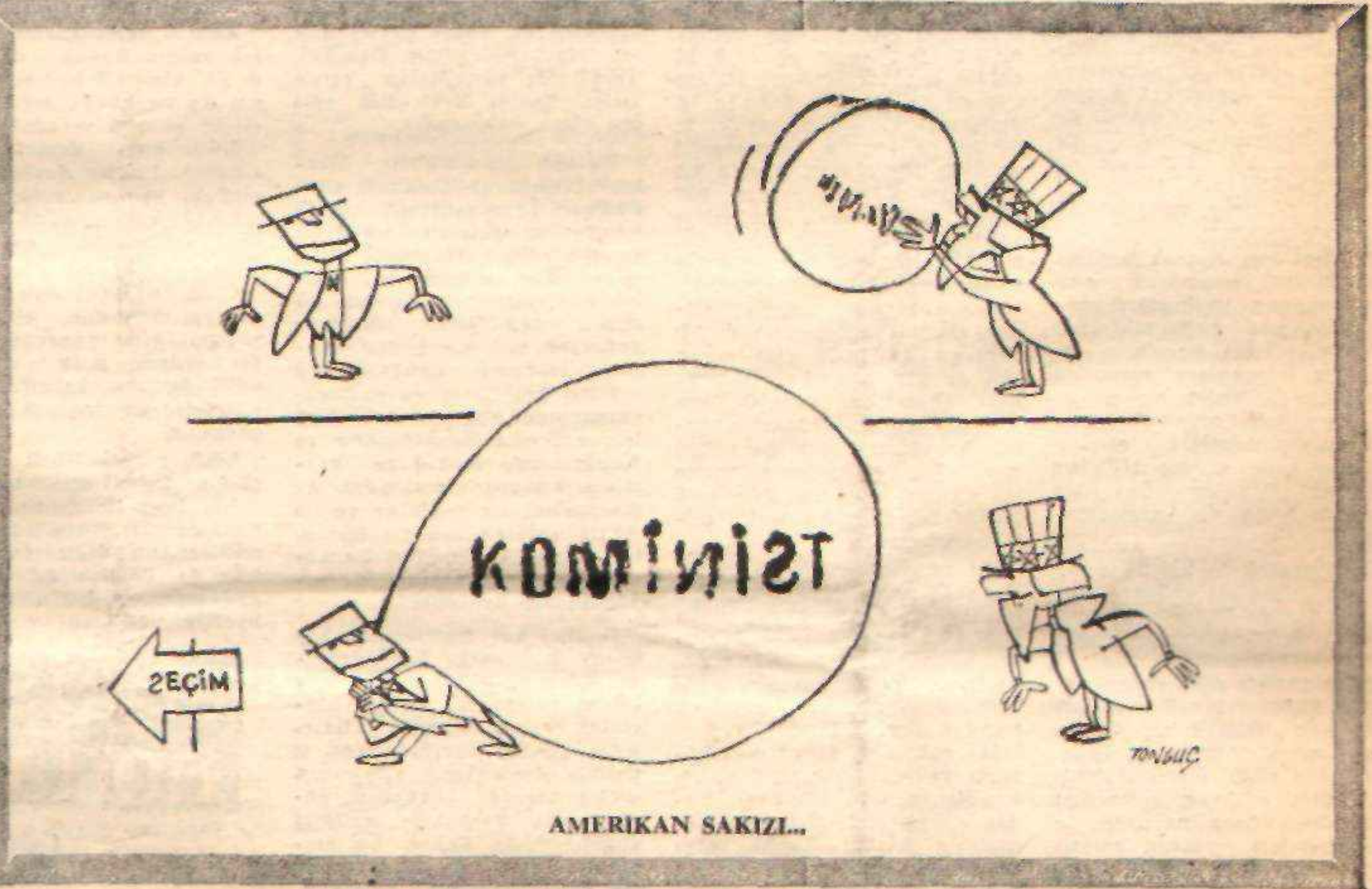
1946 - 60 döneminin politik ve entellektüel mücadelesi, «nisbi temsil, çift meclis, Anayasa Mahkemesi, adaletin bağımsızlığı, toplu sözleşme ve grev hakkı» gibi konular etrafında dönmekteydi. 1961 Anayasası ile, bu taleplerin hepsini yerine getiren 27 Mayıs'ı *başarıya ulaşmış saymak gerekir.*

Bir başarısızlık varsa, bu, herşeyden önce, 27 Mayıs'ı yapan askerlerin değil, Üniversite içi ve dışı aydınların ve Menderes'e karşı çıkan siyasi teşekküller yöneticilerinin başarısızlığıdır. Dışarıya tamamen bağımlı kılınmış ve toprak reformunu dahi gerçekleştirememiş geri sosyal yapılı bir toplumda, klâsik parlmanter sistemin, tutucu güçlerin egemenliğini sağlamaktan başka sonuç vermiyeceği görmezlikten gelinmiştir. Bu gerçek şimdi denemeyle ve yavaş yavaş anlaşılmaktadır.

Kısaca, 1946 - 60 döneminde ilerici güçler, temeldeki sorunları kavramakta başarı gösterselerdi, 27 Mayıs'ın kaderi de herhalde farklı olacaktı.

Bugün Türkiyemizi, ilerleme, kalkınma ve demokrasi yoluna girmekten alakoyan engelleri ve bu engellerin nasıl kaldırılacağını, düne nazaran daha iyi anlamakta ve değerlendirmekteyiz. Ama pahalıya mal olabilecek yanlış teşhisler koyma ve romantik çözüm yollarına bel bağlama tehlikesi ortadan kalkmış değildir.

Herşeyden önce, memleketimizin bugün karşı karşıya bulunduğu temel sorunu, iyi teşhis etmek gereklidir. Türkiye'de bugün temel çelişme, Batı'daki gibi işçi - burjuva çatışması değil, 1919'dakine benzer biçimde, emperyalizme karşı milletçe mücadeledir. Kalkınma, ilerleme ve demokrasi yolunda ilk durağı teşkil eden bu ekonomik ve politik bağımsızlık mücadelesi, elbetteki, kendilerini milletten koparmış olan kompradorlara ve emperyalizmin içerdeki öbür müttefiklerine de yönelecek ve onlara yöneldiği ölçüde bir sınıfi nitelik kazanacaktır. Fakat mücadele, özünde, emperyalizme karşı milletçe girişilen milliyetçi bir hareket olarak gelişmektedir.

AMERİKAN SAKIZI...

Emperyalizm - bağımlı ülke temel çelişmesini, bugün en derinden duyanlar ve bilincine varanlar, genellikle küçük burjuva çevrelerden çıkan ve siyasi edebiyatımızda artık yerleşmiş bir deyimle, Zinde Kuvvetler adı verilen güçlerdir. Üçüncü Dünya ülkelerinin birçoğunda da görüldüğü üzere, ekonomik ve politik bağımsızlık mücadelesinin öncülüğünü, istesek de, istemesek de, onlar *yapmaktadır. Kapitalist emperyalizmin* «Dünya tekeli» ni kaybettiği bugünkü milletlerarası durumda, Zinde Kuvveter, kalkınmamızın ilk şartı olan bağımsızlık savaşını yürütecek güce ve yeteneğe sahiptirler. Batı toplumları *için doğru olan ve oradaki* toplumsal güçler dengesini gözönünde tutarak, işçi - burjuva çelişmesine dayandırılan düşüncelerin etkisi, Türkiye'nin bu temel gerçeğini görmemize engel teşkil etmemelidir.

*Mezhep, ırk, aşiret ayrılıkları*nı alabildiğine sömüren, ekonomik ve ideolojik egemenliklerini, din istismarcılığı ve emperyalizm uşaklığı ile pekleştiren çevrelerin halkın etrafında inşa ettikleri «Demirperde» kırılmadıkça, geniş işçi ve köylü kütlelerinin, ileriye yönelişin öncüsü hâline gelebilmeleri imkânsız gibidir.

Çağımızda ancak devletçi, halkçı ve devrimci metodlarla yürütülmesi mümkün olan ve yabancı tekel, *yabancı amca, komprador*, ağa, tefeci hegemonyasına ve bunların elbirliği ile geliştirdikleri maddî, manevi istismar şebekesine kesinlikle son verme anlamına gelen ekonomik ve politik bağımsızlık mücadelesidir ki, iç ve dış çıkar çevrelerinin kurdukları demirperdeyi yıkarak, işçi ve köylü kütlelerine tarih sahnesinde ön plâna çıkma ve sosyalizmi gerçekleştirme yolunu açabilecektir.

Bu noktada, tarihten miras büyük *bir talihsizlik*, görmezlikten gelinemez. Bu talihsizlik, sömürücü çevrelerin de maharetle körükledikleri, işçi ve köyü kütleleri ile Zinde Kuvvetler arasındaki büyük uçurumdur. Geniş kütleler, yüzeyde kalan ve onlara *genellikle ıstırap getiren* yüzyıllık yanlış bir modernleşme politikası yüzünden, ilerici güçlere inançlarını yitirmişlerdir. Kökü çok derinlere inen bu güvensizliği, doğruları dile getirmekle gidermek, imkânsıza yakın bir iştir. Uçurum, ancak geniş kütlelerin kaderini değiştiren bir eylem içinde ve zamanla kapanabilecektir. Öte yandan, kütlelerin hiç değilse başlangıçta inançlı desteğinden yoksun bulunan devrimcile*rin, emperyalizmle bir süre son*ra uzlaşma, köklü dönüşümler karşısında gerileme ve bir memur burjuvazisinin bütün hastalıklarına yakalanma eğilimleri göstermeleri, ciddi bir tehlikedir. Ne var ki toplumsal ilerleme yolu, *geniş ve rahat* Londra Asfaltı değildir. İniş ve çıkışlarla, bir sürü engellerle doludur. Ufukta gözüken başka bir yol da yoktur.

Çıkarlarını emperyalizme bağlamış gayrı millî çevrelerle, imkânsız bir uzlaşma ve asgari müşterek arama yerine, çabalar, milliyetçilerin bilinçlenmesi yolunda harcanır ve milliyetçilerin açık seçik bir asgari program etrafında birleşmeleri gerçekleştirilebilirse her [illegible] engeli ve güçlüğü aşmak mü[illegible]dür.

27 Mayıs, bu birleşmenin ve *bilinçlenmenin yolunu açmıştır.* Bu sebeplerdir ki, 27 Mayıs, *başarısızlığı içinde önemli bir başarı*dır.

Doğan Avcıoğlu

ÇOK SERT, FAKAT İLGİSİZ BİR SEÇİM KAMPANYASI

Senato seçimleri, partilerin elde edecekleri koltuk sayısı bakımından önemli değildir, fakat partilerin alacakları oy miktarı bakımından politik gelişmeleri etkileyeceği için hayli önem taşımaktadır. Muhalefet, oy kaybına uğratarak Demirel'e ve AP'ye bir ders vermek istemektedir. Demirel ise, «Millet benim» deme çabası içinde. Bu sebeple, seçim kampanyasının ana tema'sı, bu konu etrafında dönüyor. İsmet Paşa'nın sert bir dille ve ısrarla işlediği tema şu: «AP, vatandaşları kendilerine oy vermek mecburiyetinde olan köle zannediyor. Türk vatandaşının haysiyetini, parti farkı gözetmeden herkes korumaya mecburdur... Bunlar bir suçlu kafilesidir. Bu kafada olanlara devlet görevi emanet edilemez. Hükümet bu seçimde doğru yola getirilebilir. Bunun için AP'ye oy vermemelisiniz... Bu memleket karanlık içinde yaşamayı kabul edemez. Rejimin suçlusu, bu seçimde Adalet Partisine oy verenler olacaktır. Hükümeti iyi yola girmeye zorlamıyanlar olacaktır».

Demirel ise, «millet benim» mantığı ile, seçmenleri, onu çalıştırmayan muhalefeti cezalandırmaya çağırmaktadır: «Şimdi milletin karşısına çıkıp rey isteyenlere vatandaş soracaktır: Benim reyimi alıp ne yapacaksınız? Meclisin oturumlarına iştirâk etmiyeceğinize göre, sadece Milletvekili veya Senatör ünvanını almanız bana ne kazandıracak? (......)

Rey vererek iş başına getirdiğiniz insanları korumaya mecbursunuz. Bunu yine rey vererek yapacaksınız. Cenabı hak büyüktür».

CHP, sütten ağzı yanıp yoğurdu üfleyen bir ihtiyatkârlıkla, çok dikkatli bir kampanya yürütmektedir. «Ortanın solu» sözü, Feyzioğlu'nun tezi kabul edilerek, sahneden çekilmiştir. Ama partinin ileri çevreleri, ortanın solundan vazgeçmeye niyetli değildir. Nitekim İnönü'nün ilk seçim konuşması, Kadıköy'de «Ortanın solundayız» dövizlerinin bulunduğu bir salonda yapılmıştır. İzmir Merkez İlçe Kongresinde de, ortanın solunun terki, tenkitlere uğramıştır: «Artık CHP'nin yolu, ortanın soludur. Genel Başkanımız, bu parola ile seçime girmiştir. Bu yoldan dönmek yok. Raporda bundan bahsedilmemesi hüzün vericidir.»

Ortanın solunu deyim olarak terkeden CHP, Genel Başkanının ağzı ile, komünistlik ve dinsizlik iftiralarını cevaplandırmaya özellikle önem vermektedir. İnönü, «Allahaısmarladık» ve «Cenabı Hak ismiyle siyasi bir söz söylemek lâzımsa söyleyeyim. Bu sahte din simsarlarının şerrinden Allah vatanımızı, milletimizi korusun» diyerek, A.P. iftiralarını çürütmeye çalışmaktadır. CHP, ayrıca Amerikayı eleştirmekten de kaçınmaktadır ve iş çevrelerine, TİP'ten farklı olduğunu belirtmektedir.

CHP gibi TİP de iftiraları çürütme çabası içindedir. Cetin Altan Radyodan, «Biz komünist değiliz, sosyalistiz» diyerek, AP'nin yaydığı komünistlik iddialarına en açık biçimde karşı çıkmıştır. Nazife Cemgil de, Kemal Satır'ın iddialarını cevaplandırarak, T.İ.P.'in de karma ekonomiyi devamlı bir sistem olarak kabul ettiğini açıklamıştır. AP'lilerin taşlı, sopalı saldırıları ve baskınları yüzünden, fakir TİP çok güç şartlarda bir kampanya yürütmektedir.

Seçim kampanyasının yıldızı Osman Bölükbaşı'dır. AP oylarını, en fazla etkileyecek kişi de MP lideridir. Bölükbaşı, «Amerikan uşaklığı, masonluk, sahte dindarlık, asker kaçaklığı, iki yılda milyoner olma, çıkar çevrelerince iki günde lider imali» gibi bütün temaları en sert dille işlemektedir.

Bu ağır taarruzlar karşısında, yedi aylık icraatı tam bir fiyasko olan AP, oyunu koruyabilecek midir? Eğer korursa, bugünkü siyasi sistemden, herhalde ümidi kesmek gerekecektir. Seçimlerin önemi de bundan ileri gelmektedir.

Bu çok sert, fakat çok hesaplı ve çok ihtiyatlı seçim kampanyasında şimdiye kadar en güzel konuşmayı, kanımızca Bülent Ecevit yaptı ve siyaset edebiyatımıza «Kanunsuz Süleyman» deyimini kazandırdı. Ecevit'in gazetelerde pek yer almıyan sözleri şöyledir:

«Kanuni Süleyman'lar yetiştirmiş bir ülkede, şimdi bir Kanunsuz Süleyman devri başlamıştır.

Amerikan Parlâmento binasının duvarında, tarihin büyük kanun yapıcıları, hukuk devleti kurucuları arasında, Kanuni Sultan Süleyman'ın bir kabartma resmi vardır. Ne yazık ki, şimdi, Amerika'nın kendisini desteklediği intibaını vererek siyaset alanında kuvvet kazanmağa kalkışan bir sözde devlet adamı, bir Süleyman Demirel, Türkiye'de kanunların çiğneyicisi, hukuk devletinin yıkıcısı olma yolundadır.

Birleşik Amerika'nın Merkezi İstihbarat Teşkilâtı olan CIA'nın bazı müttefik memleketlerde, seçimlere nasıl para döktüğü, hatta nasıl hile karıştırdığı, istemediği devlet adamlarını iktidardan düşürüp istediklerini iktidara getirmek için ne kadar başarılı tert'pler yaptığı en güvenilir Amerikan yayın organlarında anlatılmakta, bunlar, Amerika Senatosunda ve Kongresinde tenkid ve tartışma konusu olmaktadır. Amerika'nın en muteber ve objektif gazetelerinden biri olan Newyork Times'in bu konuda yeni yayınladığı bir rapor tüyler ürperticidir.

Beşinci kol faaliyetinin böylesine hızlandığı bir dönemde, Türk milleti, sorumlu mevkilere geçireceği, devlet idaresini teslim edeceği kimselerin kimliği üzerinde çok titizlikle durmalıdır. Dünyanın hiçbir yerinde, sokaktan, gözü kapalı Başbakan seçildiği görülmemişti. Fakat, bu maalesef Türkiye'de olmuş; hiç bir siyasi geçmişi olmayan, hiçbir siyaset sınavından geçmemiş bir bilinmez kişi hem de açıkça Amerika'nın, Başkan Johnson'un ve yabancı iş çevrelerinin kendisini desteklediğini ilân ederek, önce AP Başkanlığını ele geçirmiş, sonra da Türkiye'nin Başbakanı oluvermiştir.

Böyle bir kimsenin kurduğu hükümetin ilk icraatından biri de, Türkiye'nin yer altı kaynaklarını, madenlerini, yabancı sermayeye karşı koruyan en başarılı devlet işletmecilerinden bazısını iş başından uzaklaştırmak olmuştur.

Yalnız demokrasimizin değil, yalnız hukuk devletinin değil, ulusal bağımsızlığımızın da ne büyük tehlikeler içinde olduğu ortadadır.

Türk halkı, demokrasi üzerindeki, hukuk devleti üzerindeki ve bağımsızlığı üzerindeki hassasiyetini önümüzdeki seçimlerde göstermelidir.

CHP bu bakımdan kendine düşeni, iktidarda olmasa da yapmakta ve yapacaktır. Kendi kurduğu halk devletini, milli devletin bekçiliğini, muhalefette de yapmakta ve yapacaktır.

CHP, gerçek Türk milliyetçiliğini temsil etmektedir.

Bu, Batı ile dostluk ve ittifaklarımızı reddeden bir milliyetçilik değil, fakat batıya da, doğuya da köleliği, uyduluğu reddeden bir milliyetçiliktir.»

siyasi notlar

Çankayada Plânlama!

CHP Genel Başkanı İnönü'nün «Plân yok oldu, bir yıla kadar külleri savrulacak» demesi üzerine, Çankaya'da kumandanların da katıldığı, şimdiye kadar eşi görülmedik bir plânlama toplantısı yapıldı. Şüpheci bir jüri önünde, ayaküstü bir sürü rakamı ardarda sıralayan, uslu tavırlarının da eklenmesiyle, bu yüzden Menderes'in sempatisini kazanan Demirel, kabiliyetini göstermek fırsatını buldu, ama bir hayli de ter döktü. Kumandanlar, havaya hâkim olan ve «Yatırımlardan çok istihdamın genişlemesi önemlidir» tarzında iktisadi inciler döktüren ve 1960 dan kendi devrine kadar birşey yapılmadığını belirten Demirel'i sessizce dinlediler. Sadece Necdet Uran, müteahhitlerden yakındı ve onları kınadı. Bu eşi görülmedik toplantının sonucu, herhalde, plâna lâfzen saygı olacak ve böylece bir Anayasa kurumu olan plân, şeklen korunacaktır. Nitekim, bu toplantının ilhamı ile olacak ki, Demirel, ertesi gün DPT'ye giderek ikinci beş yıllık plânı hakkında bilgi aldı!...

Kıbrıs

Amerika'nın baskısıyla, Yunanlılarla masa başına oturacağız. Bu sefer, Atina «Önce Enosis'i kabul edin, sonra konuşalım» demiyecek. Ama Atina'nın Enosis'i kabul ettirmek için müzakere yapacağı herkesçe bilinen bir gerçek. Belki Kıbrıs'taki iki İngiliz üssünden birini Türkiyeye vermek gibi tâvizli bir Enosis söz konusu olabilir. Buna da «tek karış toprak vermem» diyen Makarios kesinlikle karşı. Bizim için de, tâviz karşılığı olsa bile, Enosis'e hayır demek gereklidir. Başka bir şık, U Thant Plânında da belirtildiği üzere, Enosis ve Taksimden söz edilmiyen bir geçici dönem tanınması ve bu dönem sırasında yeni bir Anayasanın hazırlanması olabilir. Fakat geçici dönem, Zürih ve Londra anlaşmaları statüsünü geri getirmedikçe, bizim aleyhimize işleyecektir. Makarios'un ise 2,5 yıldır elde ettiği fiili avantajlardan vazgeçmesi söz konusu değildir. Bu durumda ikili görüşmelerden olumlu bir sonuç çıkacağına inanmak güçtür. Ama bu temaslar, yurt dışına çıkarılan Rumların geri dönmesi, kalanlara ilişilmemesi, Patrikhanenin rahat nefes alması gibi Atina'ya bir takım avantajlar sağlayacak, bize ise hiçbir şey. Ama müzakereler, yapacak başka bir şey bulunmadığı için kabul edilmektedir.

Bu arada Pravda da kendi açısından Kıbrıs olaylarını değerlendirmektedir. Yeni Gazete'de yayınlanan Pravda'nın yazısında özetle şöyle denmektedir: «Kıbrıs Cumhuriyeti çok kritik günler yaşamaktadır. Adada Amerikan İstihbarat Servislerinin ve yeraltı teşkilâtlarının faaliyetleri artmıştır. Aynı zamanda NATO emrinde çalışan gizli ajanlar ve resmi şahsiyetler de buradaki faaliyetlerini arttırmışlardır. Washington'dan verilen emir üzerine, Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsız bir devlet olarak ortadan kalkmasına ve Ada'nın bir NATO üssü haline getirilmesine taraftar olanlar, Cumhurbaşkanı Makarios ile onun başkanlık ettiği hükümeti «İcap ederse zor kullanarak bertaraf edeceklerini» açıkça söylemektedirler.

Atina'daki sağcı basın organlarının ve Yunanistan'ın sağcı olarak bilinen şahsiyetlerinin, Kıbrıs Hükümetini korkutma ve yıldırma politikasına katılmaları ile durum daha da kritik bir hal al

YÜRÜMEK

Aç mısın, çıplak mısın, sorumludur,
O, Ankara duran.
Anadolumda bir yaşama bilinci yeryüzünün, Ağrı'lar, Erciyaş'lar, dinelmiş,
O, dağ duran.
Öldürür sömürür hep, bir alçağın eliyle hep,
O, Amerika duran.
Yaltaklanır çağ çağ, yaltaklanmışa yaltaklanır, bütün Yurtlarda çirkindir,
O, köpek duran.
Varır, alın yazısına değil uygarlığa, upuzun, Toprağınca akıp gider,
O, yol duran.
Yüreğince genç, yüreğince aydınlık, yüreğince ulu,
O, işçi duran.
Yerin altıdır, bir kurtuluştur, ergeç,
O, yeryağ duran.
Eskir de yıkılır da yok olmaz, ne güzel
O, köy duran.
Görür bütün geleceği yeşillerle, allarla, mavilerle o,
O, bayrak duran.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

mıştır. Bu çevreler Kıbrıs *Cumhuriyetinin*, NATO'nun isteklerine boyun eğmesini ve Enosis bahanesi ile yani Adanın Yunanistan'a ilhakı ile Washington tarafından ileri sürülen şartları kabul etmesini arzu etmektedir.

Yunan basınında, Amerika'nın Devlet Bakan Yardımcısı ve *Orta Doğu ile Güney* Doğu Asya problemlerinin mütehassısı Raymond Hare'-ın Atina'yı ziyaretini takip eden günlerde yayınlanan siyasi tefsirlere bakılırsa, bu ziyaretin asıl maksadı Stefanopulos Hükümeti ile Kıbrıs meselesinin bir an evvel kapanması için ileri sürülen çeşitli Amerikan plânlarının *etrafında bir görüşme* yapmaktı.

Bu acelecilik tesadüfi değildir. NATO'daki buhranın sivrileştiği bir sırada, Amerika Kuzey Atlantik Paktının Güney kanadını önemli bir nispette sarsan Türk - Rum anlaşmazlığına bir son verecek, ne pahasına olursa olsun, Türkiye ile Yunanistan *arasında yeniden* görüşmelerin başlamasını temin etmeyi arzu etmektedir. Bu arada Washington müttefiklerine Ada'nın NATO'nun kontrolü altına verilmesi için her iki tarafın da rıza göstermesini arzu ettiğini açıkça belirtmiştir.

Yunan *Parlâmentosunun* tatilde olmasından ve Stefanopulos Hükümetinin yedi aylık bir müddet için fiilen murakabesiz kalmasından istifade eden Washington, Yunan Hükümeti üzerinde baskı yapmaktadır».

Bir müşteriye cevap

Atom çağına ulaşma iddiaları ile ortaya çıkıp en aşağı *cinsten* kahve dedikoduları ve pis iftiralarla vakit geçiren bir parti lideri var. Talât Aydemir ile önce pazarlık edip sonra uyuşamayınca, onu ihbar eden bu zat, Radyoda «bir dergi ve dernek» diyerek YÖN'e ve Sosyalist Kültür Derneğine, kendi seviyesine uygun *biçimde saldırmış*tır. CKMP Genel Başkan Yar*dımcısı* Numan Esin'in *Sos*yalist Kültür Derneğinde bir konferans vermesi üzerine, Genel Başkan Türkeş, Meclis kürsüsünde de YÖN'e ve Derneğe saldırmıştı. O zaman buna gülüp geçmiştik. Şimdi saldırılarını daha da geliştirerek, Radyoyu iftiralarına *âlet etmektedir. Atom* çağındaki bir kahve dedikoducusu, TİP'e de bir başka türlü çamur attıktan sonra şöyle demiştir: «Türkiye'de kurulmuş bir çok komünist teşkilâtları vardır. Bu teşkilâtlardan birisi tam Moskova'ya bağlı bir komünizmin peşinde koşmakta ve memleket çapında geniş siyasi faaliyet *göstermektedir. Diğer*leri ise, bir dergi etrafında ve bazı derneker içinde toplanmış olup Çin komünizmine bağlı olarak çaba göstermektedir».

ALPASLAN TÜRKEŞ
Açık konuşalım!.

Beşinci sınıf politikacı, böyle diyor. Hemen hatırlatalım ki bu zat, Plânlama Teşkilâtını kurmakla ve eski plâncıları oraya getirmekle pek övünür. Eski plâncılar, *SKD* yöneticileridir. O halde Türkeş, *Plânlamanın başına Çin* komünistlerini mi getirmiştir? YÖN'ü çıkaranlar sapına kadar milliyetçidirler ve hayatlarının her saniyesinin hesabını verebilecek durumdadırlar. Onun gibi Amerikan milliyetçisi olmayıp koyu Türk milliyetçisi oldukları için gözleri, Pekin'e ve Moskova'ya değil, Türkiyeye çevriktir. Yalnız Türkiyenin çıkarları üzerinde hassasiyetle durduklarından, Çinle değil, fakat Sovyetler Birliği ile ilişkilerimizin düzeltilmesini ısrarla ileri sürmüşlerdir.

Washington'a yaranma sevdasındaki bu küçük politikacıyı, onunla hâkim önünde *hesaplaşabilmek* için, «*bir der*gi, bir dernek» gibi kapalı konuşmak yerine, açıkça isim söylemeye çağırırız.

İlçe başkanının gözlemleri

Dinarda CHP İlçe Başkanlığı yapan Nedret Gürcan, Milliyet gazetesinde ilgi çekici gözlemlerini yayınlıyor. Köylerde uzun gezilerden ve yıllar boyu temaslardan sonra vardığı sonuç şu: «Her şey belli olmuştu... Atatürk çocuğu Demirel, modern Demirel, daha çok Atatürk'e *karşı olanların oylarıyla* kazanacaktı seçimi. Gerçi bu (Büyük Türk Milleti) idi ama, Atatürke, İnönü'ye her fırsatta (dinsiz, gâvur, komünist) diyordu.

Köylü vatandaş, (Amerika Cansın.. falan filân) bilmiyordu. Köylü Amerikayı sade bi*ze yardım eden Rusya kadar* (gâvur) olmıyan bir millet sanıyordu. Köylü vatandaş, (Türk petrolü, döviz.. Toprak reformu, sosyal sigortalar.. Grev hakkı..) bilmiyordu.

Anadoluda vatandaş, (gün bulduğunu yer!) diye bir deyimi pek fazla kullanır. İktisadi anlayışı da buydu vatandaşın. (Yarın) yoktu ona.. (Gün bulduğunu yer)di. Yarın nasıl olsa (Allah verir) di...

Köylü vatandaş gerçekten (Amerika, NATO, bağımsızlığımız) gibi şeyleri aklına bile getirmiyordu. Bir tarafta Amerika bir tarafta Rusya *değildi.. Bir tarafta Osmanlı*, bir tarafta Türkiye idi.. Bir tarafta İnönü, bir tarafta Menderes yoktu.. Bir tarafta Sultan Hamid, bir tarafta Atatürk vardı.. Ben yıllardır, günlerdir, binlerce her yaştan vatandaşla konuştum, yüzlerce köye gittim.. Kim ne derse desin vardığım sonuç bu idi».

Acı gerçek, ama acı gerçekleri olduğu gibi teşhis edersek, tedavi yolunu bulabiliriz.

AID yardımlarının içyüzü

AID yardımının astarı yüzünden pahalı Amerikan malı satmak için bir tuzak olduğunu YÖN okuyucuları bi*lirler. Fakat* bunu *Sanayi* Bakanı Mehmet Turgut'a kabul ettirmek mümkün değildir. Ne var ki Mehmet Turgut'un başında bulunduğu Bakanlık dahi, bir yazı ile AID kazıklarını Ticaret Bakanlığına duyurmak zorunda kalmıştır. Yazıda «Amerika bize iki kat fiyatla mal satıyor» denmektedir. Mehmet Turgut'un *Bakanlığının görüşü ve tek*lifi şöyledir: «AID'den yapılan tahsislerde, yalnız Amerikadan teklif alınması sebebiyle, bazı maddelerde, Avrupa Para Anlaşması (APA) sahasına kıyasla fiyatların bir misli pahalı olduğu görülmektedir. Bu durumun önlenmesini teminen, mal talebinde bulunan müessese, fi*yat farkı* durumunu tevsik *et*tiği takdirde, bu maddenin *APA sahasından* temini *cihe*tine gidilmelidir».

Sanayi Bakanlığı ayrıca, Amerikada ham madde fiyatlarının da Avrupaya nazaran yüzde 35 oranında pahalı olduğunu, bu bakımdan ferroalyajlar ile Amerikada fiyatları sür'atle yükselen *kraft kâğıdının AID* dışına çıkarılmasını bildirmiştir.

Haydi Demirel Hükümeti yıllardır süren bu kazığı düzeltsin de görelim!

Boğazda Casusluk

Türkiye'nin diplomatik ateşeleri İstanbul'dan Ankara'ya nakletme kararı alması, gazetelerimize önemsiz bir haber olarak geçti. Associa*ted Press* ise, Amerikan gazetelerinde yer alan bir ha*berinde, konuyla ilgili olarak* şu bilgiyi vermektedir: «Türkiye, Boğazlardan geçen gemileri gözleyen yabancı casusların faaliyetini önlemek için tedbirler almıştır.

Tedbir, en çok komünist casusluk aygıtına zarar verecek gibi gözükmektedir.

Türk Hükümeti, bütün diplomatik ateşelere, diplomatik *dokunulmazlıktan* yararlanmakta devam etmek istiyorlarsa, -yani kanunsuz faaliyetlerde bulunurken yakalandıkları zaman tevkiften kurtulmak niyetindeyseler- 30 Eylüle kadar İstanbul'dan Ankaraya taşınmaları gerektiğini bildirmiştir.

Bu *nakil, 15 kadar Batı* ve Doğu Bloku ülkelerinin de*niz, ticaret ve basın ateşele*rini ilgilendirmektedir.

İkinci Dünya Savaşından beri, Batılı ateşeler, Karadenizden gelen ve giden komünist deniz trafiğini kontrol için İstanbulu bir üs olarak kullanmayı âdet edinmişlerdi.

Aynı şekilde, Ruslar, Altıncı Filoya mensup gemilerin *İstanbul'u, ya da Karade*nizi ziyaretlerini dikkatle izlemekteydiler».

Ankara'da belirtildiğine göre, Amerikalılar, diplomatik dokunulmazlığın kaldırılmasının kendilerine uygulanmamasını istemişlerdir. Neticede, Amerikan Haberler Bürosu için bir kolaylık düşünülmesi kararlaştırılmıştır.

MADEN OYUNLARI

Bir gazete, Maden Tetkik Arama'nın verdiği bilgiye dayanarak, memleketimizde önemli miktarda Uranyum bulunduğunu açıkladı. Doğrusu haber sevinç vericiydi, ama sevinmekte yine de acele etmemek gerekti. Zira yılda 60 milyon yutan MTA, maden bulma *haberlerini* yaymakta çok iyimserdi. İşletmeye elverişli *olup olmadığını* pek düşünmezdi. Her yıl ilân eylediği «Şu kadar *rezerv* tesbit ettik» iddiaları, sıra işletmeye gelince, sık sık lâfta kalmaktaydı. Nitekim fosfat işi, tam bir fiyaskoyla sonuçlanmıştı.

MTA'nın aşırı iyimserliğini bilen *Etibank*, ayrıca geniş bir maden arama servisi kur*mak ve hatta MTA'nın «ma*den bulundu» diye devrettiği alanlarda dahi derin araştırmalar yapmak zorunda kalmaktaydı. Bu sebeple, Uranyum haberini şimdilik ihtiyatla karşılamak zorunluydu.

Bununla beraber, işletmecilik *açısından değil de, teorik* ve bilimsel açıdan çalışmaya *önem veren MTA'nın elinde* büyük bir bilgi hazinesinin toplandığını kabul etmek gerekir. Yalnız bu bilgi, parça parçadır. İşletmecinin işine yarayacak hale getirilmiş değildir. Üstelik bu bilgi hazinesini, *MTA, Etibank'a* nazaran çok daha büyük kolaylık*la Amerikalı dostlarımıza* açmaktadır. ABD'nin Türkiye'-deki maden müşavirleri Mr. Wendel ve Mr. Hall MTA'dan çok memnundurlar. Bu memnuniyetlerini, Bütçeden 60 milyon lira ödediğimiz MTA'ya mütevazi yardımlar yapmak ve başta Genel Müdür *Sadrettin Alpan* olmak üzere bol Amerika dâvetleri düzenlemek *suretiyle* belirtmektedirler. Esasen kalkınmamız için büyük fedakârlıklara katlanan Amerikalı dostlarımızdan sakladığımız «sırların bulunması abestir. Bu parça parça teorik bilgileri değer*lendirerek*, maden zenginliklerimizin tanınmasına yar*dımcı oldukları için, Amerika*lı dostlarımıza teşekkür etmek gereklidir.

KARADENİZ BAKIRLARI

Amerika'lı dostlarımızı halen en çok ilgilendiren konu, Karadenizin bakırıdır. Cyprus Mining Company ve Metal Climax adlı iki Amerikan şir*keti uzun süredir*, bakırın peşindedir. İsviçreye yerleşen *eski MTA Genel Müdürlerin*den İhsan Ruhi Berent'in gerçekte yönettiği Polar Mad. A. Ş. ve R. Berent'in oğlu, Amerikan şirketlerinin sözcülüğünü ve aracılığını yapmaktadırlar. Tabii ki işe, kredi sağlama oltasıyla AID Başkanı Grant da karışmış ve eski *Genel Müdür Tahsin* Yalabık'tan «Amerikan sermayedarlarına» bir şans tanınmasını istemiştir. Bu şans *verilmişse de*, Amerikan şirketleri Etibank'ın karşısına, çok açıkgöz tekliflerle çıkmışlardır. Bakır, Türkiyeye yılda 50 milyon dolar döviz getirebilecek bir zenginliktir. Amerikalı açıkgözler ise, Etibank'a 3,1 milyon dolar tutarında yüzde 25 hisse ve 10 yıl sonra 630 bin dolar kâr vermek şartıyla, daha bugün*den 1,5 milyon dolar kâr sağ*layan bakıra el koymaya kalkışmışlardır. Yalabık, ağır politik baskıya rağmen, açıkgözlere kesin bir hayır demiş ve Plânlama, «Şimdiye kadar yabancı sermaye teklifleri memleket menfaatleri yönünden faydalı bulunmadığından kabul *edilmemiştir*» diyerek Yalabık'ı desteklemiştir. Maliye de Etibank tesislerinin genişletilmesi için gerekli dövizi sağlamayı taahhüt etmiştir. Şimdi bir an önce Etibank'ın tevsi işini tamamlaması gereklidir. Ama meselenin hâlâ kesinlikle kapandığı söylenemez. Yabancı sermayeden yana bir hükümetin işbaşına *gelmesinden* beri, Amerikan şirketleri ümit*lidir*. Etibank ile şu, ya da bu biçimde bir ortaklık kurarak, Karadeniz bakırlarını hâlâ ele geçirmek istemektedirler.

BORAKS SKANDALI

Merkezi Londra'da bulunan Anglosakson *dünya bo*raks tekeli, yeni manevralar *peşindedir. Anglosakson* tekeli, işletilmesini engellemek amacıyla, harita üzerinden - evet, harita üzerinden - parsellenmek suretiyle 320 kadar maden sahasını kapatmış bulunmaktaydı. Yılın iş adamı seçilen bir madenci, bu yolda ilk adımı *atmıştır. Anglo*sakson tekeli, 1956 yılında bu madenci iş adamının sahalarını 1,5 milyon liraya satın almıştır. Buna karşılık, tekel, iş adamından bir daha bu işle uğraşmıyacağını taahhüt etmesini istemiştir. İş adamı, «Ben milletvekiliyim. Sonra *rezil olurum*. Gelin centilmen anlaşması yapalım» di*ye yalvar yakar olmuş ve bu* istek kabul edilmiştir. Centilmen anlaşması uygulanmaktadır. Şirket, buna benzer biçimlerde, 320 kadar sahayı kapatmıştır. Maksadı, bor madenimizin işletilmesini önlemektir. Şirketin Amerika'da zengin kaynakları var*dır, onlar tükenmeden* Türkiye'nin rakip olarak karşısı*na dikilmesini önlemeye* çalışmaktadır. Nitekim şirket, bu alanda geniş çapta üretime geçen Etibank'ı engellemek için her türlü oyuna, politik baskılara başvurmuş, hatta sahte raporlar düzenlemiştir. Etibank'ın bir boraks rafinerisi kurma işi, Anglosak*son tekeli tarafından* yıllarca baltalanmıştır. Boraks tekelinin baskılarıyla, Batılı firmalar teklif vermekten kaçınmış, Polonya ile varılan anlaşmayı ise Büyükelçi Hare, *Dışişleri Bakanlığına başvura*rak iki yıl durdurmuştur! Rafineri işi, ancak yeni bitirilebilecektir.

İşte boraks madenimizi işletmemizi engellemek için bin *bir dolap çeviren bu sabıkalı* şirket, şimdi kapattığı sa*haların beş tanesi için* işletme imtiyazı almak üzere Maden Dairesine başvurmuştur. Şirket, bu sahalarda 9 milyon ton rezerv olduğu iddiasındadır. Maden Dairesi de bu 80 - 100 kilometrekarelik sahada 50 ve belki 80 milyon ton maden bulunduğunu he*saplamıştır. Rezervlerin* az gösterilmesi, Anglosakson tekelinin, belli bir üretimi garanti etmekten kaçınma kurnazlığının sonucudur. Maden Dairesi, bu konuda uyanık olmalı ve rezervlerimizin boş yere 40-60 senelik imtiyazlara bağlanması oyununa gelmemelidir. Maden Dairesi, hiç değilse mevcut Ma*den Kanununu, milli çıkar*larımıza uygun biçimde yorumlamasını bilerek, işletme ruhsatı vermek için Anglosakson tekelinin sözde Türk filialinden 200 bin ton üretim garantisi vermesini ve bu miktarın tüketim artışına göre her yıl arttırılmasını istemesi gereklidir.

Adı Türk Boraks olan bu şirketin temsilcisi Falih Ergünalp - Bayar'ın akrabasıdır - 'ın katıldığı Maden Dairesindeki bir toplantıda, «Rezerviniz ne» sorusuna Ergünalp, Londra'dan izin almadan açıklıyamıyacağı cevabını vermiştir. Aynı tem*cilsi, firmanın Avrupa* pazarlarına Amerikan malı yerine Türkiye'den mal verilmesi teklifine karşı «Amerika müdahale eder. Boraks Şirketi bunu yapamaz» diye bilmiştir. Bunun üzerine «Peki, Türk menfaati nasıl korunacak» denince ses çıkarmamıştır.

Bu talihsiz toplantıdan bir gün sonra Türk Boraks ortaklarından Garanti Bankası İdare Meclisi Başkanı Cabir Selek, Hükümet ve *AP ileri gelenleriyle* temastan sonra, Maden Dairesi *Başkanı Kâmil* Haznedaroğlu'na gidiyor ve rezervler hakkında bilgi veremiyeceklerini söylüyor. Haznedaroğlu, «Bilgi verilmezse, ruhsat yok» diye kesip atıyor.

Yabancı tekellerin, işletilmesini engellemek için ilgilendikleri başka bir maden *Volfram'dır. Etibank, bu ko*nuda oyuna gelmiyerek, Vol*fram'ın bir an önce* işletilmesine geçmelidir.

Torosların kurşun ve çinkosu da, Amerikalıların dikkatini çekmektedir. Toroslarda, Amerikalıların pek il*gilendikleri ve teşvik ettikle*ri arama çalışmaları yürütülmektedir.

Uyanık olalım!

POLİTİKA VE ÖTESİ

MİLLİ TÜRK SAGI...

27 Mayıs üstüne döktürülen incileri görüyorsunuz. Büyük fedakârlıklar bedeli elde ettiğimiz bu sonucu özünden ve tarihî gelişiminden ayırmak isteyenler var.

Oysa 27 Mayısa ve 27 Mayısı yapanlara tarihin penceresinden bakmak gerekli. Halkımızın başı ne zaman sıkışmışsa, kurtuluş çaresini ve çözüm yolunu okumuş, yurtsever askerlerimiz bulmuşlardır. İkinci Meşrutiyeti ve Kanun-u Esasiyi askerler getirmişlerdir. 31 Mart ayaklanmasını da askerlerimiz bastırmıştır. Çanakkale önünde kümelenen istilâcı İngiliz ve Fransız sömürgecilerini ufak bir kara parçası üzerinde askerlerimiz durdurmuş ve bir vatan kurtarmışlardır. İstilâcı için yarım milyon kayba mal olan bu savaşmanın bir avuç asker kahramanına tarihin şaşkınlığı içinde bakıyoruz.

Anadolu, Padişahın beceriksiz politikacıları elinde istilâcılara peşkeş çekilirken, Samsuna çıkan Mustafa Kemal, «Öfkeli generaller» ve okumuş askerlerle ilişkiler kurmuştu. Halk ve egemen çevreler bir kurtuluşun sonucundan kuşkudaydılar. Manda isteyenler, bunlar arasından çıkmıştır. Yunan istilâcıları Batı Anadolu'dan akarlarken «Ege şehirlerimizin eşrafı, zenginleri, büyük mülk sahipleri, köy ağaları vatanlarını yutmaya gelen düşmanla derhal ticari ilişkiler kurarak, bu yeni durumdan yararlanma yolunu» seçerlerken, Batı kurtuluş cephesini kuranlar rütbeleri albaya kadar dayanan okumuş ve yurtsever subaylardı. (Hasan İzzettin Dinamo, Kutsal İsyan - May yayınları). Padişahın yenilgisi üzerine Doğu ve Güney cephelerinden ordularımız çekilirken, silâhları ve cephaneleri bir kurtuluş günü için saklayanlar da okumuş askerlerimizdir. Anadolu kurtuluşunda mütegallibe, kurtuluşa isyan edenlerden yana çıkarken, can verenler «küçük zabitler» olmuşlardır. Birinci Büyük Millet Meclisini ve ikincisini de kuranlar askerlerimizdir. Cepheden Meclise girenler devrimleri yaparlarken, seçimle gelmiş gibi olanlar karşı koymuşlardır. Seçimle gelir gibi olanların Cumhuriyete karşı çıktıklarını, hilâfeti ve padişahlığı savunduklarını biliyoruz.

Atatürk devrimleri bir oranda tayinle gelen Meclis çoğunluğu ile olmuştur. Yoksa ne fes çıkar, ne alfabe değişir, ne kılık kıyafet düzene sokulabilirdi. Bu güç, o zamanlar, köklü bir ekonomik ve sosyal değişimin zorunluğunu bilse, onu da yapabilirdi. Şeriatın kaldırılması demek olan Medeni kanunu bu meclis yapmıştır.

Devrimlere ve Cumhuriyete karşıt kuvvetler 1946 ya ve 1950 ye kadar susmuşlardır. 1950 - 1960 dönemi, kurtuluşta «Vatan batarken düşmanla ticari ilişkiler kuranlar»ın iktidara gelmeleridir. Yeni sömürgeciliğe bu dönemde kucak açılmış, bağımsızlığımızı yitirici anlaşmaları bunlar yapmışlar, memleketi bir borç ekonomisi altına bunlar sokmuşlar, Kore'de vatan çocuklarını ölüme bunlar koşturmuşlardır.

1960 ın 27 Mayısında, bunları deviren ve 1961 Anayasasına bağlı güçlü fikir devletini kuran okumuş askerlerimiz olmuştur. Eğer bir «Kurucu Meclis» olmasaydı, bu Anayasanın yapılabileceğini sanıyor muydunuz? Seçimle gelen ve çoğunluğunu AP nin teşkil ettiği bir iktidar elinde, bu güzelim Anayasa nasıl işlemez ve yürümez bir hale sokulmuştur. Bu Anayasanın «Geçerli» olması için uyarma görevi yine askerlerimize düşmüştür. «27 Mayıs devriminin neticelerini tasfiye etmeye kimsenin gücü yetmiyecektir» sözleri sert bir uyarmadır. Fakat 27 Mayıs Devriminin özünden çok şeyler yitirdiğimiz ortada. Bayramı tek taraflı kutlamaktayız. Çünkü «Vatan batarken düşmanla ticari ilişkiler kuranlar» la vatan kurtaranlar arasındaki çekişme bitmemiştir. Gençlik temsilcisi Yücel Akıncı 19 Mayıs günü gençlik adına yaptığı konuşmada, bu çekişmeyi cesaretle ortaya koymuş ve «Bugün Türkiye'de çarpışan düşünce, Anadolu Kurtuluş Savaşı düşüncesi ile zamanın Hilâfetçi düşüncesidir.» demiştir.

Yeniden 1919'ları yaşadığımızı söyliyenler haklıdırlar. 1919 savaşı geri kalmış bir ülkenin tarih önünde beklenmedik bir ulusal bağımsızlık savaşması örneğidir. Sosyolojik ve ekonomik koşullara aykırı gibi görünsebile bir gerçektir. Onun için büyüktür. Bugün baş meselemiz, yeniden, Türkiyenin bağımsızlığıdır. Dönmüş dolanmış bu noktaya yeniden getirilmişiz.

Bağımsızlık savaşmasını kazandığımız zaman dünyaya yeni bir örnek daha vereceğiz. Ulusal bağımsızlığını kazanmış 32 milyonluk bir Türkiye, Ortadoğudan yeni sömürgecilerin çekilip gitmelerini sağlayacaktır. Bunu bildikleri için sömürgeciler yükleniyorlar üstümüze. Nasıl 1939 da Ulusal bağımsızlığımızı kazandığımız zaman, bu, Asya ülkelerine ve Afrika'ya örnek olmuşsa; sonuncuyu başardığımız zaman da sömürgeciler dünyanın bu parçasından çekileceklerdir.

Ulusal bağımsızlık savaşmasının, bu dönemde öncülüğünü tarih Türk sosyalistlerine verdi. Ulusal bağımsızlık savaşmasında yavaş yavaş «Milli Türk sağı» da uyanmak üzeredir. Milli Türk solunun yanında bu seçimlerde uyanan «Milli Türk sağını» Bölükbaşı temsil eder görünmektedir. Bölükbaşının Amerikan uşaklarına, vurguncuların türettiği yabancılarla işbirliği yapan politikacılara bu kadar sert çatmasının nedeni buradadır.

Eğer ulusal bağımsızlığımıza bu dönemde de kavuşamazsak, çözüm yine, tarihin içinde görev almış ve halkımızın başı sıkıştığı zaman imdadına koşan okumuş, yurtsever askerlerimize düşecektir. Millî bağımsızlık savaşması dışında döktürülen vatan, millet sözleri, bir takım «inciler» dir. Alt tarafı midyenin bile değerini bilmediği salyalar!..

Mehmed Kemal

Kestane fişeği!..

Beyoğlundaki Amerikan Haberler Merkezinde tahrip kudreti bir koltuk meşinini delmeye ancak yeten bir takım maddelerin patlaması kamu oyunun ilgisini çekti. Pencereden gelip gecene ateş eden çocuğun marifetinden çok önemli görülmeyen olayın, bir amatör işi, ya da amatörlüğe özenen profesyonellerin hüneri olduğu anlaşılıyor.

Çetin Altan ve şeriatçılık

Çetin Altan arkadaşımız, önemli bir sezişle, bir süredir sosyalist açıdan lâiklik sorununu işlemektedir. Arkadaşımızın tezi şudur: «Şeriatçılık - lâiklik», «müslümanlık - asrilik» gibi ayırımlar, halkın, hâkim ve zengin sınıfa, yani burjuvaziye karşı gösterdiği tepkinin ters değerlendirilmiş ifadeleridir.

«Halk kütlesi zengin burjuva sınıfının Avrupa özentisi olan yaşantısını yadırgamakta ve bu yaşantıya (gâvurluk) deyimiyle karşı çıkmaya uğraşmaktadır. Burjuvazi ise, sarfiyat özgürlüğünü halka (lâiklik) olarak kabul ettirme telâşındadır. Türkiye'de lâiklik bir fikir özgürlüğü olarak değil, zengin burjuva sınıfının bir sarfiyat ve yaşantı özgürlüğü olarak ortaya çıkmıştır (......)

Şeriatçılık - lâiklik çatışması, kendi gerçek terimleri üzerine oturmamış bir sınıf çatışmasından başka bir şey değildir (...)

Zengin burjuva sınıfı, hem kazancını, hem de sarfiyatını her türlü kontrolun dışında tutma çabasındadır. Sık sık:

— Sola da karşıyız, sağa da karşıyız diye kıyamet koparması bundandır».

Çetin Altan'ın kısaca tezi bu. Tezin ana çizgileriyle doğru olduğu inancındayız. Ama kanımızca bu tezi, daha da geliştirmek gereklidir.

Herşeyden önce, burjuvaziyi tek bir kalıp olarak kabul etmek bizi yanıltıcı sonuçlara götürecektir. Fikir özgürlüğü getirmeden lâikliği sahneye süren ve iyi niyetlerle, fakat zorba metodlarla bunu halkın yaşantısına geçirmek isteyen, ama toplumsal yapıyı değiştirmeyi ihmal ettiği için sert tepkilerle karşılaşan «ilerici memur burjuvazisi»dir. Milli kurtuluş hareketinin kadrosunu teşkil eden memur burjuvazisi, geleneklerimizden kopuk, Batı burjuvazisini taklit eden bu yaşayış biçimini, lâiklikle maskelemiştir. Nisbeten yüksek sarfiyata dayanan bu yaşayış biçimi, sadece bu yüzden değil, geleneksel yaşayışı da zorla değiştirmek istediğinden işçi, köylü, küçük esnaf ve hatta eşrafın tepkileriyle karşılaşmıştır. Tepki, ifadesini, gâvurluk ve şeriatçılık deyimleri ve akımlarında bulmuştur.

Kompradorların ise lâiklik iddialarına ihtiyacı yoktur. Komprador, kapalı salonlarında «Dolce vita» yaşar ve şeriatçılık yapar. Nitekim sömürgeciler, müslüman ülkelerde asla lâiklik taslamamışlar, ayrı mahallelerde, halktan uzak «Dolce vita» düzeni kurmuşlar ve şeriatçılığın koyu taraftarı kesilmişlerdir. Nitekim bizde de, devrimci niteliğini yitirmiş memur burjuvazisine karşı 1946'da baş kaldırdığı zaman, komprador ve eşraf, kurtuluş savaşı kadrosuna karşı, «gâvurluk» silâhını kullanmış ve bugün de halâ etkili biçimde kullanmaktadır. Amerikalılar da, din silâhının kullanılmasının teşvikçilerindendir.

Yalnız kurtuluş savaşı kadrosuna mı, sosyalistlere karşı da, «gâvurluk» silâhı kullanılmaktadır. TİP yöneticilerini bol paralı, viskili salon sosyalistleri diye takdim eden ve az çok etkili olan AP müteahhitlerinin basınıdır! Ve kompradorlar din silâhı ile iktidara gelmektedirler.

Kompradorlar yararına işleyen ve onlar tarafından bilinçli şekilde kullanılan «şeriatçılık - lâiklik», «müslümanlık - asrilik» çatışmasının, aslında ters döndürülmüş bir sınıf çatışması olduğunda şüphe yoktur. Sosyalistlere düşen görev, bu tersliği düzeltmek ve kompradorların elinden bu silâhı almaktır. Bunun için de, herşeyden önce, ilericilerin «sarfiyatçı salon sosyalistleri», ya da Çetin Altan'ın deyimi ile, Dolce vita'cı «İstanbul Dükalığı»nın mensupları olarak gözükmekten kurtulmaları ve kompradorların müstekreh oyunlarını ve israf ekonomilerini teşrih etmeleri gereklidir.

Çetin Altan çok önemli bir noktaya parmak basmıştır. Meseleyi derinlemesine incelemeye ve tartışmaya çalışacağız.

TİP'in kanun teklifleri

Senato seçimleri arifesinde, TİP, 14 kanun teklifini Meclis Başkanlığına vermiş bulunuyor. Bunlar arasında Toprak Kanunu gibi ciddiyetle hazırlanmış tekliflerin yanı sıra, düşünülmeden kaleme alınmış İşsizlik Sigortası gibi gerçek dışı teklifler vardır. Bunların bir çoğu ise, bir ya da iki maddelik tekliflerden ibarettir.

Tekliflerin en önemlileri üzerinde kısaca bilgi vermeyi yararlı bulduk:

1 — Topraksız ve Az Topraklı Köylü Ailelerini Topraklandırma Kanunu: Teklif, önce kamulaştırma sınırlarını tesbit etmektedir. Bir ailenin sahip olabileceği azami toprak genişliği 500 dönümdür. Bunun üstündeki topraklar kamulaştırılacaktır. Toprak verimine ve ürün çeşidine göre, ilgili kurullarca bu sınır 100 dönüme kadar indirilebilir. Sulu topraklarda, bağ, bahçe, zeytin, fındık, çay ve benzeri tarım yapılan topraklarda kamulaştırma sınırı 100 dönümün de altına düşecektir. Bu takdirde, mülk sahibine bırakılacak arazinin tesbitinde, «bir aileyi geçindirmeye yetecek miktar» ölçü olarak alınmaktadır.

Kanun, ayrıca vakıf toprakları ile yabancı uyruklulaların köy sınırları içinde veya dışında sahip bulundukları toprakların tamamının kamulaştırılmasını öngörmektedir.

Kamulaştırma kararını, Toprak Reformu Teşkilâtından (TRT) gelen bir uzman ile Köy Kurulları almaktadır. TRT, kamulaştırmayla ilgili bütün işlemleri, en geç üç yıl içinde tamamlamakla yükümlüdür. Her yıl kamulaştırılacak toprak miktarı da mevcudun üçte birinden az olmıyacaktır.

27 Mayıs 1960'tan sonra dördüncü dereceye kadar olan kan hısımları ve ikinci dereceye kadar olan sıhriyet hısımları lehine yapılan temliki tasarruflar, hükümsüz sayılacaktır. Kanunun yayın tarihinden itibaren ise, hısımlar arasında olmıyan temliki tasarruflar da hükümsüzdür.

Kamulaştırmada arazinin gerçek değeri, TRT temsilcisi, mahalli maliye veya tarım teşkilâtı görevlisi ve Köy Kurulları temsilcisinden kurulu üç üyeli bir komisyon tarafından tesbit edilecektir. Değerin tesbitinde, kanun teklifi, belirli bir ölçü getirmemektedir. Kamulaştırma bedeli, 10 yılda, 10 eşit taksitte yüzde 2 faizli sahipleri adına yazılı bonolarla ödenecektir.

Kamulaştırmanın sür'atle tamamlanabilmesi için, açılacak dâvaların, kamulaştırma ve toprak dağıtımı işlemlerini durduramıyacağı esası getirilmiştir. Kamulaştırma bedeline itiraz eden mülk sahibi de, iddia ettiği değer üzerinden toprağın on yıllık vergisini mahkeme veznesine yatırmak zorundadır.

Kamulaştırılan topraklar, TRT emrine geçecektir. TRT, emrine geçen toprakları azami bir yıl içinde dağıtmak zorundadır. Topraklar, köylüye bedelsiz verilecek ve masraf alınmadan tapuya tescil edilecektir.

Toprak dağıtımında öncelik, ortakçı ve kiracıya verilmektedir. Tarım işçileri, ikinci sırayı almaktadırlar. Dağıtılacak miktarın tesbitinde «her aileye asgari bir geçim seviyesi sağlama» ölçü alınmaktadır. Yalnız bağ ve bahçe arazisi dışında, dağıtılacak toprak miktarı 20 dönü-

AMERİKAN MİZAHI
İstenmiyen Nişanlı

mün altında olamaz. Dağıtılan toprak bizzat işlenecektir.

Reformu, Başbakanlığa bağlı, 7500 lira azami ücretli bir müsteşar tarafından yönetilen Toprak Reformu Teskilâtı yürütecektir. TRT, kanunun önemli kuruluşlarından olan Köy Kurullarının işleyiş, uygulama ve seçimini düzenleyen bir tüzüğü derhal hazırlayacaktır. Köy Kurullarına, *büyük mülk sahipleri seçilemiyecektir.*

Kooperatifçilik, gönüllü olmak şartıyla teşvik edilecektir. Ayrıca, çiftçinin donatımı için Devlet Bölge Tarım Istasyonları kurulacaktır.

Kanun teklifine göre, hiç bir aile o bölgede kamulaştırma sınırına denk bir gelir sağlayacak hayvan mevcudundan fazlasına sahip olamıyacaktır. TRT, fazla hayvanları değeriyle satın alarak, küçük üreticilere ve kooperatiflere devredecektir.

Kanun teklifi, arazileri kamulaştırılacak mülk sahiplerine ödenecek çok büyük miktardaki bedellerin kullanılışını sınırlayan hükümler getirmemektedir. Anayasanın «gerçek değer» hükmü dolayısiyle çok masraflı hale gelen kamulaştırma giderlerini karşılayabilecek, arazi değerlerinin düşmesini ve toprağın verimli işlenmesini sağlayabilecek biçimde Kaldor tipi bir arazi vergisi de, teklifler arasında öngörülmüş değildir. Halbuki Kaldor vergisi, *Anayasaya uygun bir* toprak reformunun zorunlu şartıdır.

2 — Kiracılık ve Ortakçılık: 1963 Sayımına göre, 730 bin ortakçı ve kiracı ailenin bulunduğunu belirten bu teklif, kiracılık ve ortakçılık sözleşmesinin yazılı olarak yapılmasını öngörmektedir. Ortakçılıkta elde edilen mahsulün yüzde 30'u toprak sahibinin, yüzde 70'i ortakçınındır. Ortakçılık payı, her mahsul yılı sonunda tarlada teslim edilir. Kanun, *yürürlüğe girdiği tarihten itibaren,* ortakçının tarımsal araç ve gereçlerden dolayı, toprak sahibine olan borçları, 10 yıllık takside bağlanmakta ve toprak sahibinin kiracı ve ortakçıdan, kira bedeli veya ortakçılık, payı dışında herhangi bir bedel, ayni ödeme ve ücretsiz çalışma istemesi yasaklanmaktadır.

3 — İşsizlik Sigortası Kanunu: Teklifin kapsamı, bir hizmet akdine dayanarak çalışan herkesi içine alacak kadar geniştir. Son bir yıl içinde *en az 60* gün ücretli olarak çalışanlar, işsizlik sigortası ödeneklerinden yararlanabileceklerdir. Ödenek, işsizliğin devamı süresince verilecektir. İşsizlik ödeneği, aylık kazancın yüzde 60 ilâ 70 inden az olmıyacak ve iskolunda tesbit edilmiş bulunan asgari ücretin altına düşemiyecektir.

Bu ölçüde geniş tutulan sigortanın geliri, işverenlerin ödemekte oldukları ücret toplamının yüzde 3 ilâ 6'sı üzerinden verecekleri primlerle sağlanacaktır. Ayrıca devlet, primler toplamının yüzde 40'ını aşmamak şartıyla *bir yardımda bulunacaktır.* Kanun teklifi, köylerdeki gizli işsizlere, Almanya rüyası *yerine* İşçi Bulma *Kurumunun* işsizleri arasına girme rüyası gördürecek kadar cazipitir. Bunun için, 40 gün bir ücretli işte çalışması ve sonra kendini kapıdışarı ettirmesi yeterlidir. İşsizliği açıkca teşvik eden kanun teklifinin değil yüzde 6, yüzde 60 primle dahi, işsizlik ödeneklerini karşılayamıyacağı açıktır.

4 — Petrolün Millileştirilmesi: Petrol konusunda TİP, iki kanun teklifi hazırlamıştır. Tekliflerden biri, mevcut Petrol Kanununun bazı maddelerini değiştirmeyi, öteki ise tamamen kaldırmayı öngörmektedir. Yani tekliflerden biri lüzumsuzdur.

TİP'in petrolü millileştirme teklifi şu esasları getirmektedir: Petrol arama ve çıkarılması ile ilgili işlemler, sadece TPAO tarafından yapılacaktır. Petrolün boru hatlarıyla nakli, bu maksatla tesisler inşası ve tesislerin işletilmesi TPAO'nun tekelindedir. Rafinerilerin tamamı TPAO'ya aittir. Türkiye sı*nırları içinde çıkarılan* petrol ve ürünlerinin satış ve pazarlama işlemleri ile ham petrolün satısı TPAO tarafından düzenlenecektir. Petrokimya sanayiinin kurulması, işletilmesi ve ürünlerinin pazarlama ve satışını TPAO'ya da TPAO'nun yüzde 51 paya sahip olduğu teşebbüsler yapacaktır. Bu teşebbüslere yabancı sermayeli teşebbüsler ortak alınamaz.

TPAO, sermayesinin tamamı devlete ait 1 milyar lira sermayeli bir İktisadi Devlet *Teşekkülü haline getirilecektir.* Petrol konusu ile ilgili daire, kurum ve teşebbüsler, TPAO bünyesine girmek üzere bir yıl içinde tasfiye edileceklerdir.

Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren, özel şirketlere evvelce verilmiş olan arama ve işletme ruhsatları iptal edilecektir. Bu şirketlerce yapılmış giderler ve tesis bedelleri TPAO, Maliye Ba*kanlığı ve Yüksek Denetleme* Kurulu tarafından atanacak bir komisyon tarafından saptanacaktır. *Özel rafineriler,* altı ay içinde kamulaştırılacaktır. Kamulaştırma işlemlerine karşı yapılan itirazlar ve açılan dâvalar kamulaştırmayı durdurmıyacaktır. Kamulaştırma, yabancı şirketlere, bedelleri derhal yurt dışına transfer hakkını vermiyecektir.

5 — Tasarruf Bonoları: Kanun teklifi, tasarruf bonolarını kaldırmaktadır. Fakat *tasarruf bonosu tüccarları için* bir hüküm getirmekte değildir. Sadece elinde hâlâ tasarruf bonosu bulundurabilmiş dar gelirliler için, bonoları, tefeciler yerine ucuz fiyatla devlete satma imkânını getirmektedir! Ziraat Bankası, 2500 lirayı aşmamak üzere bonoların üzerinde yazılı değerin yüzde 40'ı oranında üç ay vadeli avans verecektir. Vâdesinde ödenmeyen avansların karşılığı olan tasarruf bonoları, bankanın mülkiyetine geçecektir.

TİP'in *devlete bono simsarlığı* yaptırmak yerine, bono simsarlarını cezalandıracak bir teklif getirmesi beklenirdi.

6 — Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu: Bu iki maddelik teklif, 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununu kaldırmaktadır. 6224 e göre yurda gelmiş sermaye, genel hükümlere tâbi olacaktır. Yabancı sermaye teşeb*büsleri, isterlerse, Maliye Ba*kanlığı ile bir bedel karşılığında anlaşarak tasfiyeye gidebileceklerdir.

7 — 275 Sayılı Kanunun değiştirilmesi: Bu teklifle lokavt yasaklanmakta ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununun uygulamada görülen bazı aksaklıkları giderilmektedir. Grevler, ancak savaş ve seferberlikte ve yazılı gerekçe göstererek tabii âfet hallerinde, Milli Güvenlik Kurulunca, bu durumların devam ettiği sürece ertelenebilecektir. Ancak *hastahanelerde ve* benzeri tedavi kurumlarında grev yapılamıyacaktır.

Sendika, uzlaştırma kurulu tutanağını aldıktan sonra, istediği tarihte grev yapabilecektir.

8 — Vergi kanunları teklifleri: Çok masraflı kanun teklifleri yapan TİP, devlet gelirlerini arttırma konusunda, Kurumlar ve Gelir Vergisinde iki ufak değişiklikle yetinmektedir. Gelir Vergisinde istenen değişiklik, şu çok mütevazi tekliften ibarettir: Ücret ve götürü serbest meslek kazançları ile götürü ticari kazançlar dışında yılda 25 bin *lirayı aşan matrahlarda,* vergi oranlarına yüzde 5 eklenecektir. Tarım kazançlarının vergilendirilmesi meselesi dahi ele alınmamıştır.

İkinci değişiklik, Kurumlar Vergisi ile ilgilidir ve yabancı şirketlere tanınan haksız bir imtiyazı kaldırmaktadır. Kanun teklifinin gerekçesinde, bu haksız durum şöyle belirtilmektedir: «Meselâ İngiltere'de bir kurum kendi kazancından her yıl bütçe kanunuyla değişen bir vergiye tâbidir. 1957'de yüzde 42,5'a kadar düşen bu oran, son yıllarda tekrar yüzde 45'in üstüne çıkmıştır. Kurulun her *yıl ödediği yüzde 45 civarındaki* (standart orandaki) vergi dışında, hissedarlara dağıtılan gelirler ayrıca yüzde 10 ile 50 arasında değişen bir sürtaksa tâbidir. Bu durumda bir İngiliz kurumu, Türkiyede sadece yüzde 20 vergi ödemekte, kalan yüzde 25'i kendi yurdunda kendi maliyesine ödemektedir (......)

Birleşik Amerika'da da kurumlar, ayni şekilde ve yüzde 47 oranında vergi yüküne tâbidir. Ayrıca hissedarlar, kendilerine dağıtılan gelirler üzerinden yüzde 90'a yükselen bir vergiye tâbidirler.

Şu durumda İngiliz va da *Amerikan tâbiyetli şirketler,* gelirlerini Türkiyede elde ettikleri halde, bu gelirin vergisinin büyük kısmını kendi memleketlerinde ödemektedirler. İngiliz ve Amerikan tâbiyetinde olmıyan yabancı kurumlar için de durum aynidir. Getirdiğimiz kanun teklifi, memleketimiz aleyhine işleyen bu haksızlığı düzeltmektedir. Her yabancı kurum, yurdundaki kurumlar vergisi ölçüsünde Türkiyede vergilendirilecektir».

dileceklerdir.

Yağma Hasanın Böreği..:

Türkiyeyi yeni baştan fethetmek, hattâ yeni baştan keşfetmek lâzım. Ben bunu bilir, bunu söylerim. Bugün Türkiyeyi en az bilen, *Türkiyede dönen oyunları en az anlayanlar biz* Türkleriz. Türkiye, resmen ve alenen yabancı kapitalistler ile kompradorlar tarafından talan *edilmektedir; biz onların çevirdikleri oyunları,* numaraları neden sonra, ardarda kazıklar yedikçe ya da tesadüfler sonunda öğrenip anlıyabiliyoruz.

Şayet uyanmamız biraz daha gecikirse, biraz daha bu vurdum duymazlığımız devam ederse, günün birinde külotumuzun bile satılmış olduğunu görecek ve büyük bir iyi niyet içinde «Canım efendim, ne var yâni, yabancı sermaye ve büyük dostlarımız geliyor, kalkınmamız için bize yardımcı oluyor, daha ne istiyoruz» demekten başka bir halt edemiyeceğiz. İktidarımız bu hava içindedir, muhalefetimiz bu hava içindedir ve Türkiyede pek az kimse olup bitenlerin farkındadır.

Türkiyenin turistik kıyıları çoktan parsellenip satıldı, ya da kiralandı. Petrollerimiz gitti gider. İnsan gücümüz Almanyada, Belçikada, Avusturyada, Fransada ve hattâ İsviçrede bir yanaşma ücreti ile eritilip duruyor. Topraklarımız *üstünde yaşamak durumunda olanlar* ise bir yarı işsizler, bir gizli işsizler ordusu olarak ya Nurculuk, ya Süleymancılık, ya şu, *ya bu küflenmiş akımın elinde oyuncak. Şu son* günlerde ise madenlerimiz, yeraltı ve yer üstü madenlerimiz, dünya piyasasında bir açık arttırmaya çıkarılmış. *Bağımlı bir ülkeyiz. Öyle*sine bir ülkeyiz ki, en yüce devlet sorumluları bile adamın suratına gözlerini aça aça bakıyorlar ve «Hiç *dünyada ekonomik bağımsız*lığına sahip ülke olur muymuş, otarşi mi istiyorsunuz» diye soruyorlar. Sanki Atatürk Türkiyesi de, günümüz Türkiyesi gibi bir yarı sömürgeydi. Sanki Atatürkün Türkiyesi, bu adamların yaşadıkları devirlerden yüz binlerce yıl önce gelmiş geçmiş bir rüya idi. Gözlerimiz böylesine körleşmiş, muhayyilelerimiz böylesine kısırlaşmış ve şuursuzlaşmışız... Burnumuzun ucunu göremiyoruz.

Bakınız Muğla'da çıkan Devrim gazetesinde İzzet Şahin neler yazıyor: «Haber şu: Prenses Neslişah, Fethiyeye gelecek. İlk anda bu haberde bir fevkalâdelik yok. Hattâ iftihar verici bir haber... Ama haberin tamamını okuyunca insan sevinmekten çok, biraz düşünmek mecburiyetinde kalıyor. Çünkü Pren*ses Neslişah,* Fethiyemize bir turist olarak değil, bir patron niyetiyle gelmektedir. Onu Türkiyeye menfaatleri celbetmektedir. Çünkü ha*berden anlaşıldığına göre, Prenses* Neslişah Fethiyede sahibi bulunduğu Domuz (Döviz) adasına turistik tesisler yaptırmak amacıyla gel*mektedir... Bugün Prenses Neslişah turistik* değeri emsalsiz bir adayı satın alacak, yarın bir başka prenses veya yabancı sermayedar *diğer yerleri satın alacak, sizler belki de on*lara sokulamıyacaksınız veya Türkiye aleyhine işleyen bir mekanizma haline gelecek. O za*man yurdumun en kıymetli belli başlı yerleri*nin ecnebi kolonisi haline düştüğünü göreceğiz... İtalyan işgalinden bu yana ecnebi hükmüne girmemiş Muğla sahillerimiz böylece hukukî de olsa başka yollarla işgal edilmektedir.»

Yalnız Prenses Neslişah değil, yabancı petrol şirketleri ve efendileri adına kompradorlarımız tatlı Güney ve Ege gezileri yaparak, sahillerimizi kapatma hülyası içindedirler. Prof. Baade, sahil yağmacılığının elçiliğini yapıyor. Bir Alman turizm şirketinin saf genel müdür yardımcısı Schilberg, gazetecilere, «Son yıllarda Türkiyenin Ege kıyıları Almanyada bir hayal ve rüyalar ülkesi oldu» diye tatlı tatlı beyanat veriyor. Peki ne buyuruyor bunlara «Türkiyenin bir çakıl taşını dahi satmam» diyen Bay Süleyman? Bay Süleymanın Bankacılara verdiği bir yemekte söylediği şu: «İspanya bütün sahillerini *turizm şirketlerine kiralamıştır. Bir gün bizde bu* yola gidildiğinde (memleketi sattınız) vaveyiâları devam ederse fakir kalmaya mahkûmuz!»

***Sahiller gibi madenler de gizli gizli yağma* edilmekte. Eski Fransız Başbakanı Pinay'in sessiz sedasız Ankaraya gelişinin Uranyum kokusu almakla ilgili olduğunu kim düşünüyor ki? Anglo Sakson Boraks tekelinin, yılın iş adamı seçilen Sırrı Yırcalı'nın da himmetiyle 320 adet sahayı kapattığının kim farkında ki? Bir Amerikan firmasının sodyum sulfat üreteceğim diye gölleri kapattığını, fakat taahhütlerini yerine getirmediğini kim biliyor ki?**

Ticaret Sicili gazetesinde, her Allahın günü, madenlerimizin işletilmesiyle ilgili yeni yeni yerli - yabancı ortaklıkların kurulduğu haberleri çıkıyor. Bunlara bakıp bakıp kıvanç duyuyoruz. Aman ne iyi, ne iyi... diye. İşte bunlardan bir tanesi daha: 17 Mayıs 1966 tarihli Sicilli Ticaret gazetesinde kuruluşu müjdelenen bir şirket. Bir maden şirketi: «Karbonat Maden Limited Şirketi». Mütevazi isimli, sâdece 1 milyon lira sermayeli, geniş amaçları olan, çıkacak Maden Kanununa göre milyonlar ve milyonlar kazanmayı kuran bir şirket. Merkezi İstanbulda olacak, resmî formalitelerinin hepsi tamam. Amaç maddesi de şöyle: «Türkiye dahilinde bilcümle madenlerin ve bilhassa manyezit gibi karbonlu maden ve tâli maddelerin istihsali, hazırlanması, işlenmesi ve ilgili ithalât, ihracat ve ticaret işlerinden ibarettir. Şirket, işletme konusu ayni veya benzer olan şirketlere iştirâk edebilir».

Ne kadar iyi değil mi? Bir milyon lira sermaye ile Türkiyedeki karbonat işlerini üzerine *alacak bir şirket.* Üstelik *de adından* başlayıp sonuna kadar her şeyi ile bir Türk şirketi Gelişiyoruz efendim, gelişiyoruz. Türk iş a*damları, Türkiyenin ancak şirketler eliyle* kalkınacağını nihayet anladılar. Şahsi teşebbüs ruhu, tıpkı Lokman ruhu gibi her şeye iyi gelecek!...

Dönüp şirketin kurucularına bakıyoruz. Bakalım bir milyon lira sermayeli bu maden*cilik şirketinin kurucuları kim? Aza, o da ne?* Bir milyon liranın sadece ve sadece on bin lirası bir Türke ait. Peki geri kalan 990 bin *lira? Haa, o mu? o da efendim Belçika* tabasından S.A. Importation des Mineralis, Antwerpen Şirketi ile, Alman tebasından Dr. Rudolf *Gotthardt* ve gene Alman tebasından Dr. Hermann Wirth'e ait. Bunlardan birincisi yarım milyon, ikincisi 250 bin, üçüncüsü de 240 bin lira para yatıracaklar ve Şirketin bir Türk şirketi olarak tescilini sağlayacak olan aziz Türk vatandaşı, İstanbulda Sultanahmette Dizdariye Çeşmesi Sokağı numara 2 de mukim Bay Şerafettin Şerefli de 10 bin liralı bir hisseye sahip. Nasıl? Beğendiniz mi Türkiyede maden işletecek Türk karbonat maden Limited şirketini?

***Bay Şerafettin Şerefli,* kanunsuz bir iş mi yapmaktadır? Belçikalı tröst, iki Alman doktor sermayedar kanunsuzluk mu yapmaktadır*lar? Asla ve kat'a.. Böyle bir şeyi* hatırdan hayalden bile geçirmek doğru değildir. İşler tamamiyle kanunlar çerçevesinde bir saat nizam ve intizamı içinde yürümektedir. Hem de Grevinç saatinin nizam ve intizamı içinde. Kanunsuz bir tek işlem yoktur bu şirketin kuruluşunda. Tıpkı Ereğli Demir ve Çelik Fabrikası kuruluşu gibi, tıpkı Ataş rafinerisinin kuruluşu gibi, tıpkı Antalyadaki Fransız sermayesi ile ortak kurulmuş devamlı zarardaki fabrika ve daha bunların binlerce ve binlerce benzeri gibi... Kanunsuzluk yok, usulsüzlük yok.. Her şey normal ama, niye bu memleket günden güne iyiye gideceğine kötüye gidiyor?**

İlhami Soysal

AMERİKAN HARP DOKTRİNLERİ

DOLAYLI SALDIRI TEORİSİ

M. Fahri

Bundan tam altı yıl önce, 27 Mayıs günü, ihtilâlciler Menderes Hükûmetini devirdikleri zaman, en büyük endişeleri, Amerika ile imzalanan bir ikili anlaşmaya dayanarak Washington'un Menderes yararına askerî müdaheleye girişmesiydi. Zira anlaşmada, «dolaylı saldırı» sözü geçmekteydi. İhtilâlden biraz önce, bu anlaşma tasdik için Meclise getirilmiş ve «dolaylı saldırı» kavramı, Amerikan askerlerine müdahele kapısı açtığı endişesiyle, başta Bülent Ecevit olmak üzere, CHP'li hatipler tarafından şiddetle tenkit edilmişti.

O tarihlerde dolaylı saldırı kavramı, yeni yeni geliştirilmekteydi. Bugün ise, bu korkunç teori, bütün dünyada ve özellikle Vietnam'da uygulanmaktadır. Bu sebeple, Türk Milliyetçilerinin «dolaylı saldırı teorisi» ni iyi bilmeleri gerekmektedir. Yakında «YÖN YAYINLARI» arasında çıkacak olan ve Amerikalı teorisyenlerin kitaplarına dayanarak hazırlanan «Amerikan Harp Doktrinleri» adlı önemli incelemenin «Dolaylı Saldırı» bölümünü, okuyucularımıza sunuyoruz. Amerikan teorisyenlerinin geliştirdikleri ve kendi sözleriyle açıkladığımız bu barbar teoriyi milliyetçiler dikkatle ve tekrar tekrar okumalı ve üzerinde uzun uzun düşünmelidirler.

YÖN

Başlıca amacı gittikçe gelişen ve yayılan Millî Kurtuluş savaşlarını sıcağı sıcağına ezmek ve boyamak olan sınırlı harp stratejisi, 1960 yılına doğru Amerikada genel bir kavram haline gelmiştir. Bu genel kavram içine, hem lokal harpler, hem de konvansiyonel olmıyan harpler girmektedir.

1960-63 yılları arasında dünyanın çeşitli bölge ve ülkelerinde Amerikanın yürüttüğü sınırlı harplerin teorik ve pratik plânda geliştirilmesinde, en fazla vakit ve emek harcayan uzmanlardan H. Kıssınger, lokal harp yerine, lokal savunma (tabiî sömürgeciliğin ve kapitalizmin savunması) denemesini öngörmekte ve şöyle demektedir:

TEHLİKE DIŞTA DEGİL İÇTE...

«Eğer hür dünya yavaş, fakat sürekli bir erozyondan kurtulmak istiyorsa, Lokal - savunma harplerine hazırlanmalı ve bu harpler için gerekli tedbirleri alıp, gerekli orduyu kurmalıdır... Kolonyalizme karşı ayaklanma hareketinin hemen her tarafı sardığı bir dönemde, Pentagondaki bâzı otoriteler hâlâ «Toptan - Red ve Yıldırma» strateisinjde inatla ayak diriyorlar. Bir taraftan, hür dünyanın Sosyalist devletlere karşı konvansiyonel kuvvetlerde bir denge kuramıyacağını söylerken, diğer yanda Yıldırma stratejisinde ayak diremek, anlaşılmaz bir tutumdur.» (H. Kissinger: The Necessity for Choice. Lokal - Savunmanın gerkleri, bölümü. S: 72 - 75)

H. Kissinger-in bu düşüncelerini Amerika'nın ünlü bilm adamı ve politikacılarından Kennedy'nin politik müşaviri Samuel Huntingtonsu satırlarla devam ettiriyor:

«Önümüzdeki 10 yıl içinde doğrudan doğruya saldırılarla devletlerin sınırlarına tecavüz etmenin imkânları gittikçe azalmaktadır. Bu cinsten saldırıların yerini, devletlerin kendi sınırları içindeki hükûmet darbeleri, partizan hareketleri ve iç harplerin alması imkânları ise artmaktadır. Böyle bir durumda Amerikan silâhlı kuvvetlerinin, Amerikan dostu olan hükûmetlere veya hareketlere yardım etmek maksadiyle kullanılması; ister istemez bu devletlerin iç işlerine karışma ve müdahale etme sonucunu verecektir. Bu kaçınılmaz zorunlu müdahaleler; kullanılacak silâhlı kuvvetler ile, diplomatik amaçların iyice incelenmesini, değerlendirilmesini ve bunlar arasındaki sıkı ilişkilerin daima göz önünde tutulmasını gerektirmektedir. Bu bakımdan yeni bir stratejik kavrama ihtiyaç vardır. Kullanılacak silâh ve taktiklerden, yapılacak siyasî ve askerî işbirliği için gerekli olan araçlara kadar herşeyi hesaplıyan bir stratejinin tesbiti zorunlu olmuştur...»

(Samuel P. Huntington: National Defense and the Campaign. 12 Haziran 1960 tarihli The New Leader. S: 18).

Birleşik Amerika'nın, dünyanın herhangi bir köşesindeki millî kurtuluş savaşlarına, hareket ve akımlarına herşeyden önce silâhlı müdahaleler yoluyla karışma zorunluğunu Rockefeller Gurubunun hazırlamış olduğu raporda çok daha açık seçik ifadelerle görmekteyiz. (Aşağıdaki iktibasta ünlü emperyalist uzmanlarının kullanmış oldukları: «Güvenlik», «Tehdit», «Açık ve kapalı saldırı» ve deyim ve kavramların emperyalist lûgâtındaki anlamlarının, gerçek anlamlarından yüzseksen derece farklı olduğunu okuyuculara hatırlatmakta fayda vardır):

«Bizim güvenliğimizi sadece açık saldırılar tehdit etmiyor. Bu açık saldırıların yanında, ondan daha tehlikeli, fakat saldırı görünüşünde olmıyan başka cins tehditler de vardır. Bu tehditler: içerden yapılmak istenen değiştirme ve dönüşümlerdir. Bu maskeli saldırılar, bâzan iç harp şeklinde, bâzan ihtilâlci hareket şeklinde, bâzan demokratik akımlar ve reform hareketi biçimlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda Yunanistan bize birinci örneği, Vietnam ikinci örneği ve nihayet Orta - Doğu olayları üçüncü örneği verdi.

Bizim amacımız, bu ve buna benzer akımları önlemek olmalıdır. Bu akımlar, dikkatleri üzerine çekecek dereceye geldiklerinde, o vakit bizim izlememiz gereken iki yol vardır. Gerek bizim, gerekse komünist olmıyan diğer dünya devletlerinin güvenliğini sağlamak için; mahallî kuvvetler ve akımlar tarafından sıkışık durumda bırakılmış olan dost hükûmet ve rejimlere silâhlı yardımlar yapmak zorunluğunu duymalıyız. Bu zorunlukla yapılacak askerî müdahale, ne klâsik askerî stratejiye uymakta, ne de geleneksel diplomatik müdahaleye benzemektedir. Bu askerî müdahalenin kendine özgü bir biçimi ve niteliği vardır.»

(Prospects of America. The Rockefeller Panel Reports. S: 113 - 114).

Rockefeller gurubu, bu yeni tip askerî müdahalenin kendine özgü biçimi vardır derken anlatmak istedikleri şey şu: Başları sıkışmış kukla hükûmetleri, toprak ağası - komprador iktidarları, emperyalist ajanı devlet ve hükûmet başkanları ile ortaklarını kurtarmak ve bağımsızlık yolunda demokratik istek ve akımları bastırmak için yapılacak askerî müdahaleye bir meşruiyet kılıfı bulup geçirmek gerekir. Bu kılıf, Amerika'nın, bu kukla hükûmet ve rejimlerle yapacağı özel ikili anlaşmalar yoluyla sağlanabilir. Başı sıkışan bu satılık - kukla hükûmetler, ikili özel anlaşmalara göre Waşingtonu yardıma çağıracaklar ve Waşington da fiseluluİlah yardıma koşacak... Lâtin Amerika ülkelerinin iç işlerine karışıp silâhlı işgal kuvvetleri gönderirken, Waşhington, hep bu özel ikili anlaşmalara sığınarak dünya kamu oyunu aldatmaya çalıştı. Vietnamdaki barbarca saldırılarına, Saygondaki kukla hükûmetlerle imzaladığı anlaşmalara dayanarak başladı., Taiwanda, Taylandda; diğer Asya ülkelerine karşı harp hazırlıkları ve yığınaklarını hep bu cinsten anlaşmaların gölgesine sığınarak yürütmekte...

Meselenin önemi; gerek Türkiye için, gerekse emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı bağımsızlık ve kurtuluş savaşları yürüten ve yürütecek olan diğer halklar için açıktır. Kapitalist emperyalizmin saldırgan politikalarının en önemli stratejilerinden olan bu meseleyi, yâni; «dolaylı - saldırı, lokal - harp ve konvansiyonel olmıyan harp» stratejisini, eldeki olanaklar ölçüsünde etraflıca görmek ve tanımak Türk milliyetçileri için zorunlu bir iş ödev olmaktadır...

Herşeyden önce şunu belirtmek gerekir ki, Amerikan teorisyen ve politikacılarının lûgatında; Asya - Afrika halklarının tam bağımsızlık için yürüttükleri savaşların çeşitli anlamları var. Örneğin, sık sık rastlanan deyimlerinden biri şu: «Bursh - fire wars». Bu deyimin Türkçesi; partizan metodlarıyla yürütülen ve bir orman yangını gibi gittikçe yayılan, genişleyen silâhlı halk ayaklanması.

Bu deyimin yanında kullanılan bir başka deyim de; devrimci dönüşümler ve gerilla harpleri...

Amerikan harp teorisyenlerinin kullandıkları bu deyimlere bakarak, Amerikan emperyalist çevrelerinin, sadece partizan tipindeki savaşlarla meşgul olduklarını sanmak yanlış olur. Yani, Amerikan emperyalistleri; sadece, halkların sömürgeciliğe karşı giriştiği veya girişeceği savaşları ezme politikası gütmüyorlar. Bunun yanında üzerinde durdukları bir başka mesele de şudur: Asyada Afrika'da ve Lâtin Amerika'da siyasî bağımsızlığına kavuşmuş ve sömürgecilik zincirini kırmış ülkelerin antiemperyalist siyaset güden hükûmetlerini devirmek, bu ülkelerde emperyalizmi ve sömürgeciliği tekrar hakim kılmaktır.

Waşhington bu politikanın gerçekleştirilmesini özellikle meşhur CIA (Amerikan casusluk ve haber alma teşkilâtı) eliyle yürütmektedir. Asya, Afrika ve Lâtin Amerika ülkelerinde millî nitelik taşıyan, Amerikan emperyalistlerinin çıkarlarına hizmet etmek istemiyen bir sıra hükûmetlerin CIA teşkilâtının tertipleriyle düşürüldükleri; örneğin: Mussaddık, Peron, Betancourt, Goulart, Nukrumah, Lumumba vs. hatırlanırsa, Amerikan emperyalist çevrelerinin bu ikinci meseleye ne kadar önem verdikleri kendiliğinden anlaşılır.

DOST HÜKÛMET İMALİ!..

Pentagonun gerilla harpleri uzmanları, partizan harplerini başlıca üç gurupta toplayarak incelemekteler:

Birinci tip partizan harpleri: Nükleer veya konvansiyonel bir harpte, yardımcı bir faaliyet olarak tanımlanıyor ve düşman tarafından işgâl edilmiş topraklarda yürütülebileceği kabul ediliyor.

İkinci tip partizan harpleri: Sömürgeci rejimlere karşı silâhlı ayaklanmalar. Bu ayaklanmalar, partizanların direnme savunma savaşları kategorisine girmektedir.

Üçüncü tip partizan harpleri: Antiemperyalist hükûmetleri devirme amacı güden anti - gerilla savaşları... Yani, Amerikan CIA teşkilâtının tertipleyegeldiği cinsten komandocu birliklerin faşist - gerici saldırıları...

Bu üçüncü tip partizan savaşları üzerinde duran Pentagonun uzmanlarından Paret ve Shy, diyorlar ki:

«Birleşik Amerika, hoşuna gitmiyen solcu veya solcu olmıyan hükûmetleri devirmek için gerilla taktiğini kullanabilir ve kullanmalıdır. Bu tip hükûmetlerin en belirgin örnekleri özellikle sosyalist ülkelere komşu veya yakın olan bölgelerde bulunmaktadır. Bunların çoğu, uydu durumundadır. Küba, Sosyalist ülkelerden çok uzakta olmasına rağmen bu tip bir hükûmete sahiptir. Bundan bir kaç yıl önce, devrilmesi gereken uydu hükûmetler gurubuna Mısır ve Irak'ı da katmaktaydılar. Fakat bir süre sonra anlaşıldı ki, bu hususta pek acele etmek, tehlikeli sonuçlar doğurmaktadır. (Paret ve Shy, Mısır ve Irak hükûmetlerinden Kasım ve Nâsır hükûmetlerini kasdetmektedirler ve o yıllarda CIA'nın bu ülkelere karşı giriştiği kesif propaganda ve saldırı hareketlerini hatırlatmak istiyorlar. M.F.) Her halü kârda bu meselede bizim amacımız; düşmanın başını ağrıtmak değil, hoşa gitmeyn ve bizimle dost olmıyan hükûmetlerin yerine dost hükûmetleri geçirmek *olmalıdır.»*

(Reter Paret and John W. Shy: Gurillas'in the 1960. Princeton Studies in World Politica. New - York 1962. S: 66).

Pentagon uzmanlarının bu düşünce ve tekliflerinin, yönetici askerî çevrelerce benimsenmiş olduğunu, Amerikan Kara Kuvvetleri Bilimsel Araştırma Dairesi Şefinin 1961 Nisanında yaptığı açıklamadaki şu sözler açıkça göstermektedir:

«Birleşik Amerika, solcu rejim ve hükûmetleri devirmek için, yerli kuvvetleri komandocu - partizan metodlarına göre eğitmeli ve gerekli silâh ve malzemeyle donatmalıdır...» (New - York Herald Tribune. 10 Nisan 1961).

Bütün bu açıklamalara, demeçlere paralel olarak Waşhington ve Pentagon çevrelerinde parmak basılan esas nokta, statukonun korunmasıdır. Yani, emperyalizmin ve sömürgeciliğin nüfuz bölgelerinin değişmesi ve emperyalizmin gerilemesine engel olunmasıdır. Bu çevreler, Amerika'nın hoşuna gitmeyen veya Amerikayla, Waşhington'un istediği biçim ve nitelikte dost olmıyan hükûmetlerin, **normal yollarla iktidara gelemiyeceklerini ileri sürerek, bu cins hükûmetlerin ya içerden ya da dışardan yapılan saldırılar sonunda kurulabileceğini iddia ediyorlar. Bir başka deyimle, Amerikan emperyalistlerine göre; Asya, Afrika ve Lâtin Amerika ülkelerinde, antiemperyalist, antikolonyalist, demokratik, ilerici ve reformcu, millî çıkarlara *hizmet* eden hükûmetler, gayri meşrudurlar.** Çünkü bu cins hükûmetler iç ve dış saldırı ve müdahalelerle iş başına gelmişlerdir. O halde bu hükûmetlerin devrilmesi ve onların yerine Amerikan dostu, Amerikanofil hükûmetlerin oturması lâzımdır. İşte Amerika Birleşik Devletleri böyle bir ideal! Hükûmet ve düzen! uğruna bunca fedakârlıklara katlanmaktadır!...

Yukarıdaki iddia ve uydurmaların bir tek amacı vardır. Bu amaç, emperyalizmin saldrganlığına, barbarlığına sözüm ona meşruiyet kazandırmak ve gerek Amerikan halkını, gerekse dünya kamu oyunu bu balonlarla avutarak emperyalist amaçların gerçekleştirmesini kolaylıkla sağlamaktır. Şimdi de Pentagon çevrelerinin üzerine eğildikleri, partizan savaşlarının bâzı taktik ve stratejik meselelerini gözden geçirelim.

Amerikan teorisyen ve politikacıları, sömürgeciliğe ve emperyalizme karşı halk ayaklanmalarını, partizan hareketlerini bastırma ve ezme işinde; meşhur «Toptan - Red ve Yıldırma» stratejisinin hiç bir şeye yaramadığını belirterek diyorlar ki; bu tip savaşlarda ne muntazam ordu kullanmak ne de nükleer silâhların düğmesine basmak mümkün. Bu sebepten ötürü, partizan hareketlerine karşı çeşitli ve spesifik yöntemleri olan savaş şekilleri uygulamak gerek-

mektedir... *Özel yöntemleri olan savaş biçimleri* arasında örneğin, Konvansiyonel olmıyan savaşı gösteriyorlar. Konvansiyonel olmıyan savaş derken, emperyalist teorisyenlerinin anlatmak istedikleri şey kısaca şu:

Konvansiyonel olmıyan metodlarla yürütülen savaş. Yâni, muntazam ordunun uyguladığı metorlardan farklı metodların uygulandığı bu cins savaşlarda nükleer silâhlar kullanılmaz. Demek ki, konvansiyonel olmıyan sözü; silâhları değil, kullanılan metodları işaret etmektedir. Burada yeri gelmişken antrparantez kaybetmek gerekir ki: Amerikan Silâhlı Kuvvetlerinde başlangıçta, bu konvansiyonel olmıyan savaş *deyimini, düşman cephesinin gerilerinde* yürütülecek savaş için kullanmışlardı. Hattâ bu amaç için, 1952 Ağustosunda «Special Army Forces» adı verilen birlikler kurulmuştu. Bu birliklerin ödevleri; düşman cephe gerisindeki gayri memnun elemanlardan silâhlı örgütler teşkil etmek, sabotaj ve suikastler tertiplemek ve bunların hareketlerini muntazam ordunun harp operasyonlarıyla koordine etmekti.

Konvansiyonel olmıyan harp deyiminin yanında kullanılan ve ayni anlama gelen gayri - muntazam harp deyimine de rastlanmakta.

Pentagonun gerilla uzmanları konvansiyonel olmıyan harp deyimini hayli geniş tutmaktadırlar. Şöyle ki: Bu deyimin içine, politik savaşları, propaganda ve ajitasyon savaşlarını, iktisadi savaşları, politik hükûmet darbelerini, silâhlı ayaklanmaları ve nihayet partizan savaşlarını sokmaktalar. Bu alanda otorite sayılan James Atkinson'a göre, *Konvansiyonel olmıyan harp biçimleri* çoğu kere birbiriyle kesişmektedirler. Örneğin; partizan harpleri, propaganda ve politik savaşlarla kesişip birleşmektedir. Bu savaşlar içinde en tehlikeli olanı Atkinsona göre, politik savaşlardır. Çünkü, politik savaşlar bir sentez teşkil etmektedir ve konvansiyonel olmıyan bütün savaş şekillerini ihtiva etmektedir. Bu şekillerden biri de, nükleer silâha sahip büyük bir devletin küçük bir devlete karşı politik şantaj yapması ve bu yolla istediği iç değişmeği sağlamaya çalışmasıdır.. Konvansiyonel olmıyan savaş biçimlerinin birbiriyle bağlandığına örnek olarak da Küba'daki ihtilâlci hareket gösterilmekte ve Küba ihtilâlcilerinin partizan hareketi sırasında propaganda, ajitasyon ve politik savaş şekilleriyle silâhlı savaşı gayet ustalıkla bağlayıp *birleştirdikleri* belirtilmektedir.

Paret ve Shy, partizanlara karşı yürütülecek *savaşlarda başlıca 3 aşama (etap)* tesbit ediyorlar: **«1 — Partizan bi[illegible]lerine karşı askerî başarı sağlamak. 2 — Partizan birliklerini, halkın destek ve yardımlarından yoksun bıakmak. 3 — Amerika'nın desteklediği hükûmetin otoritesini sağlayarak düzeni kuvvetlendirmek.**

Bütün bu işleri görecek silâhlı birliklerin kullanacakları silâhlara gelince: Bu silâhlar teknik gelişmeye paralel olarak çeşitli olacaktır. Muntazam orduların da karışacağı bu savaşlarda, helikopterlerden çeşitli kimyevi imha araç ve silâhlarına kadar *her cins silâh kullanılacaktır. Bu cins* savaşlarda, en önemli savaş operasyonlarını, harekât kabiliyeti gayet büyük olan birlikler yürütecektir. Bunlar, partizan birliklerini dağıtmada birinci plânda ödev yüklenecektir. İkinci plânda ödev yüklenecek birlikler, muntazam orduya mensup birlikler olmalıdır ve bu birlikler yerli polis, milis ve ihtiyat kuvvetleriyle desteklenip, tamamlanmalıdır. Partizanlara karşı savaş operasyonlarının cereyan ettiği arazi, çeşitli bölgelere ayrılmalı ve bu bölgelerin her birinde birer askerî garnizon kurulmalıdır. *Belirtmeye lüzum yok ki,* partizan harplerinin en hareketli vurucu güçlerini teşkil eden birliklerin özel eğitimden geçmiş olmaları ve *modern ulaştırma araçları* ile - partizan birliklerinin elde edemiyeceği - en modern ve çok çeşitli silâhlarla donatılmaları gerekir. Bu savaşlarda nükleer silâhların yerini tutacak çeşitli kimyevi imha silâhları, en etkili silâhlar olacağından, bu cins silâhlarla ordu birliklerinin donatılması şarttır.» (Paret ve Shy: Guerillas in the 1960. S: 42).

Pentagonu diğer akıl hocaları, uzman ve teorisyenlerinin Amerikan askeri ve sivil yönetici çevrelerine **empoze ettikleri** plân, taktik ve operasyonları sırayla incelerken, okuyuculardan ricamız şu: Bundan üç, dört hattâ beş yıl öncesine ait bulunan bu teklif ve plânların, bugün uygulama alanı *yapılmış olan* Vietnam *savaşlarında* Amerikan emperyalistlerinin partizanları imha metodları ve savaş taktikleriyle karşılaştırma *yapmalarıdır.* Bu karşılaştırma yapılırsa, görülecektir ki, Pantagonda hazırlanan plânlarla, tatbikat arasında tam bir uygunluk vardır. Bir başka sözle; dün ve bugün görüp yaşadıklarımızın, işitip tanığı olduklarımızın bir evveliyatı vardır, bir nazari hazırlık devresi vardır, ve bu evveliyatla bugünün olayları arasında sıkı bağlar vardır... İnsan, bu bağlardaki sıkılık derecesini, Pentagon ve Washingtonun teorisyen, uzman, *tarihçi* ve *stratejlerini* tanıdıkça çok daha iyi görüyor ve anlıyor. İşte size bir teorisyen daha!... Bu adam bakınız *dün neler söylemişti* ve *dün söylenen* bu sözler bugün nasıl hayata geçirilmektedir...

Roger Hilsman adındaki bu uzman 1962 yılında şu teklifleri yapıyordu:

«Özellikle az gelişmiş ülkelerdeki bağımsızlık hareketlerini, partizan birliklerini, ve iç savaşları tasfiye etmek için özel askeri birlikler kurmak ve genişletmek zorunluğu ile karşı karşıyayız. Kurulması kaçınılmaz olan bu özel askeri birliklerin esas unsurları ellişer kişilik gayet iyi yetiştirilmiş savaşçılardan teşekkül etmelidir. Gayet hareketli olan bu savaşçı gurupları kendi kendilerine yetecek bir seviyede olmalı ve müstakil savaş operasyonları yapabilmelidir.

Bu özel askeri birliklerin savaş alanında *uygulayacakları savaş taktikleri* şöyle sıralanabilir: Partizan birliklerinin faaliyet gösterdikleri arazi sektörlere ayrılmalı. *Her sektör belirli* sayıda askeri birlik tarafından kontrol edilmeli ve bu guruplar merkez karargâhla sıkı temasta olmalı. Merkez karargâhın emrinde ayrıca baskın birlikleri bulunmalı. 50 kişilik savaşçı guruplarından ibaret bu ön müfrezeler kendi bölgelerindeki keşif ve arama faaliyeti sırasında partizan birlikleriyle karşılaştığında derhal merkez karargâha gereken bilgi verilmeli. Bu haber üzerine merkez karargâh eli altındaki baskın birliklerini en seri araçlarla partizanların görüldüğü bölgeye sevketmeli. Helikopter ve paraşütlerle *partizanların ilerisine, gerisine yapılacak indirmelerle* kısa bir surede partizanların temizlenmesi sağlanmış olur. Bu operasyon, sistemli olarak her partizan bölgesinde uygulanarak, partizanların tamamen temizlenmesine kadar devam ettirilir... Partizan birliklerine karşı yürütülecek bu askeri operasyonların yanı sıra meşru hükûmetin kontrolü altındaki bölgelerde politik ve sosyal nitelik taşıyan bir sıra tedbirlerin de alınması zorunludur. Alınacak bu tedbirlerin amacı: o ülkedeki çeşitli zıtlıkları ve çatışmaları ortadan kaldırmaya yönelmelidir. Örneğin: *Bölgeler, kavimler, azınlıklar* arası fark ve çatışmalara, siyasi partiler, kurumlar ve guruplar arasındaki yarışma ve *siyasi kavgalara son verilmelidir, vb...»*

(Roger Hilsman: Internal War. The New Communist Tactic. Military Review. Nisan 1962).

KOMÜNİSTLERDEN DERS ALMALIYIZ!...

Pentagonun, hepsi birbirinden keskin, uzman ve teorisyenlerinden bir diğeri de Franklin A. Lindsay. Ünlü otoriteler arasında bulunan bu muhterem uzman da Pentagona şu aklı vermektedir:

«Politik ve ideolojik tedbirlere ve **araçların uygulanmasına öncelik tanınmalıdır. *Konvansiyonel harplerde uygulanan* metodları, Konvansiyonel olmıyan harplerde uygulamanın elbetteki sırası ve niteliği başka olacaktır. Konvansiyonel harplerde uygulanan temel metod, düşmanı askeri harekât ve operasyonlarla dize getirip yenmektir.**

Konvansiyonel olmıyan harplerde ise öncelikle toplumun desteğini kazanmak gerekmektedir. Toplumun desteği sağlandığı ölçüde, o topluma kendi görüş ve ideolojimizi empoze edebiliriz. Ancak bundan sonra, o ülkedeki partizan hareketini ve birliklerini *kolaylıkla* bastırmak, ezmek mümkün olur... Komünistler bu cins metodları gayet ustalıkla uygulamak sayesinde bu kadar *genişleyip, kuvvetlendiler. Çünkü* onlar:

1 — Topluma etki yapma taktiğini gayet iyi kullanmaktalar.

2 — Partizan savaşları yürütme metodlarını ustalıkla uygulamaktalar.

3 — Sömürgecilik sistemine karşı duyulan nefreti ve fakirliği ve düşük hayat seviyesini bize karşı kullanmayı mükemmelen başarmaktalar.

4 — Bütün bunların yanında, hepsinden daha önemlisi, toplumun en aktif unsurlarını kendilerine kazanmasını bilmek*tedirler.*

İşte bu gayet önemli sebeplerden dolayı; Birleşik Amerika geri kalmış ülkelerdeki ihtilâlci hareketleri, partizan savaşlarını başarılı şekilde sona erdirmek istiyorsa, bu ülke halklarının karşısına gayet cazip programlarla çıkmalı ve bir an bile insiyatifi elden bırakmıyan solculara karşı nefes aldırmıyan taarruzlara girişmelidir. Ve gayet hareketli askeri birlikler, partizanların peşini bir an bile bırakmamalıdır. Partizan hareketinin olduğu bölgelerde, özel askeri birliklerin başarısını perçinliyecek politik örgütler kurulmalıdır. Küçük veya büyük her köyde bu cins örgütler bulunmalıdır. *Köylerdeki bu örgütlerin* tam yetkili kişileri o köyün hem gözü hem de kulağı olmalı, köydeki her aileyi, her insanı iyice tanımalı, *partizanların* köylerle *olan* her türlü bağını kesebilecek uyanıklığı gösterebilmeli. Politik örgütlerin köylerdeki temsilcilerinin seçimi işi bu bakımdan önemli bir meseledir...» (Franklin A. Lindsay: Unconventional Warfare, Ocak 1962. Foreign Affairs. S: 264 - 274.)

«KOMUTA, GİZLİCE BİZDE OLMALI!...»

Pentagonun, «Dolaylı - Saldırı» adı verilen savaş taktiklerinin uzmanı Glenn Snyder ise bütün okuyucuların ilgi ile okumaları gereken şu öğütleri vermektedir

«Dolaylı - saldırıları önlemek için; *politik, ekonomik ve askeri bir sıra* yardımlar yapılmalıdır. Askerî yardımların ilk hedefi, mahalli silâhlı kuvvetlerin eğitimi ve silâh donatımı olmalı. Onlara yalnızca özel tipteki gerekli silâhlar vermekle (Örneğin; yangın bombaları, göz yaşartıcı bombalar, hafif ve ağır makinalı tüfekler vb.) yetinmemeli, bölgenin arazi durumuna göre çeşitli tipte tanklar ve tepkili uçaklar, helikopterler de vermeli. Mahalli kuvvetlerin eğitimi; partizan savaş ve taktikleriyle, karşıt savaş taktiklerinin öğretilmesi esasına oturtulmalı. Bununla beraber, pratikte görüldüğü gibi, sadece mahalli kuvvetlere bel bağlanamaz. Amerikan Silâhlı Kuvvetlerinin de bu *harplere katılması gerekmektedir. Zira,* partizanlara karşı savaşacak gönüllü birlikleri maalesef bizim dünyamızda yok. **Bu** bakımdan gönüllü birliklerinin iş ve ödevlerini, mecburen Amerikan askerlerinin görmesi gerekiyor. **Mahalli kuvvetlerin bütün komuta ve idare organları Amerikan uzmanları tarafından kontrol edilmeli. Fakat bu kontrol işleri o ülke kamu oyundan gizli tutulmalı...** Amerikan Silâhlı Kuvvetlerinin gönderilmesi gereken yerlerde devamlı askeri kuvvet göndermeye tercih vakit alelacele kuvvet göndermeye tercih edilmeli ve bunlar, konvansiyonel harp strateji ve taktiklerine göre yetiştirilmiş birlikler olmalı. Çünkü, bu cins harplerde *nükleer ve taktik atom silâhlarını* kullanma olanağı yoktur. **Yapılacak müdahale hareketlerine diğer devletlerin, örneğin Asya bölgesinde SEATO üyelerinin iştirâkini sağlamaya çalışmalı...** (G. Snyder: Deterence and Defense. Bölüm; Indirect Agression. S: 231 - 238).

Burada okuyuculara şunu da hatırlatmak yerinde olur ki; Amerikanın eski Hava Kuvvetleri Bakanı General Finletter de yazdığı her üç kitapta, tıpkı G. Snyder gibi teklifler ileri sürmektedir.

Konvansiyonel olmıyan harp biçimleri konusunda, Strausz - Hupe, Kintner ve Possony; okuyucunun bir kaç yönden ilgiyle okuyacağı aşağıdaki satırları yazmışlardı:

«ZORBALIKTAN BAŞKA YOL YOK!...»

«Asya Afrika ve Lâtin Amerika'nın çeşitli ülkelerinde iç ve dış müdahale ve saldırılarla kurulmuş olan Milli Hükûmetler; *bu ülkelerin komünistleştirilmesi* yolunda atılmış ilk adımdır. Konvansiyonel olmayan harplerin bu ülkelerde görülen başlıca *iki dönemi vardır. Birinci dönemde,* milli bir hükûmet kurulmakta. (Sömürge ve yarı sömürge rejimlerinin yıkılmasından sonra kurulan milli hükûmetler kastedilmektedir. — M.F.). İkinci dönemde ise komünistlerin propaganda ve kışkırtmalarıyla bu hükûmetler devrilip yerlerine aşırı solcu veya sosyalizan hükûmetler iş başına gelmektedir... Güney - Doğu Asya, Orta - Doğu ve Lâtin Amerika ülkelerinde bu hükûmetlerin örneklerine bol bol rastlanmaktadır. Bu alanda en belirgin ve en etkili örneği Küba ihtilâli verdi. Amerika'nın burnu *dibinde olan bu ülkedeki komünist* gerilla hareketleri şimdi özellikle Güney Amerika ülkelerinde fazla etkili olmakta*dır.*

Küba'nın yaratmış olduğu tehlikenin bir benzerini 1954 yılında Guatamala vermişti. Fakat, Birleşik Amerika, zamanında müdahale ederek Guatamaladaki ayaklanmayı kısa surede bastırdı... Konvansiyonel olmayan harpler; Amerika'nın az gelişmiş ülkelerdeki nüfuzunu kırmak için komünistlerin en önemli silâhı haline geldi...

Komünistlerin her tarafta giriştiği veya kışkırttığı bu cins hareketlerle savaşmak için özel silâhlı kuvvetler kurmak gerekiyor... Tabii daha iyi olurdu, bu ihtilâlci *hareketleri sosyal - ekonomik tedbirlerle* önliyebilseydik... Fakat maalesef (!) bugünkü şartlarda Amerika'nın doğrudan doğruya silâhlı müdahalesinden başka yol kalmamıştır... Başka çarenin olmayışı dolayısiyle Konvansiyonel harpler yürütecek olan özel asker birliklerin her yönden en çeşitli silâhlarla donatılması gerekiyor. Bu özel askerî birlikler hem partizanlara karşı (anti - gerilla) savaşmalı hem de ayni zamanda muntazam ordular gibi savaş yürütme yeteneğinde olmalı. Hattâ gerekirse nükleer

«POLİS DEVLETİ»NİN POLİSİ Mİ?

Prof. Dr. Muammer Aksoy

İnsanoğlu toplum halinde yaşamağa başladığından bu yana çeşitli toplum düzenlerini uygulaya gelmiştir. Bu toplum ve hukuk düzenleri, bazen sadece bir azınlık tarafından benimsenmiş ve çoğunluğa zorla kabul ettirilmiştir; bazen de çoğunluk bu düzenin savunucusu olmuştur. Her sistemin hem sakıncaları, hem de faydaları vardır. Sakıncası olmıyan hiçbir toplum düzeni söz konusu olamaz. Demokrasi ve hürriyet düzeni de böyledir. Onun içindir ki, demokrasiden, «en az kötü olan rejim» dir diye söz edilir. Buna karşılık, büyük sakıncaları yanında, bir iki bakımdan olsun üstünlüğü bulunmıyan bir toplum üdzeni de yok gibidir. Diktatörlük ve Polis Devleti sistemi de böyledir. «Polis Devleti» dediğimiz zaman, «Hukuk Devleti» deyiminin zıddına olarak, idare edenlerin, belli hukuk kurallarına bağlı olmaksızın duruma göre en «en pratik» (!) saydıkları çözümü serbestçe seçebilmeleri, yani Devleti ve toplum hayatını keyiflerine göre idare etmeleri anlaşılır (1).

Bu yol, pratik hayatta zaman zaman başarılı sonuçlara ulaştırabilir. Amma idare edenlerin, kestirme ve en kolay yol olarak uygun gördükleri her adımı atabilecekleri» böyle bir toplum düzeninde, kişinin güvenliğinden söz edilemez. Kişilerin hergün nasıl bir baskı ile ve ne gibi acı sürprizle karşılaşacağı, idareyi elinde bulunduranların anlayışına, insafına, bilgisine, dünya görüşüne, o günkü havalarına, hatta o gece iyi uyup uyumamış olmalarına bağlıdır.

İşte idare edenlerin, o an ve o olay için «kafalarında yarattıkları geçici kanunlar» a göre hareket edebildikleri bir memlekette, polis ile halk birbirine zıt iki grup, iki düşman haline gelir. Bunun sonucunda da, polisi gören her şahsın «şeytan görmüş gibi» keyfi kaçar. Demokratik memleketlerde de, polis, gerekince elbetteki kuvvete başvurur. Amma bu yollara, ancak diğer vatandaşların hak ve hürriyetlerini yahut toplumun tartışma götürmiyecek yüksek yararını korumak için gidilir; ve bu hallerde dahi objektif ölçülere, kişilerin hakları garanti altına alan belli hukuk kurallarına bağlı kalınır. Bu gibi memleketlerde polis halkın en yakın dostudur. Polisi gören dürüst her kişinin yüzü güler ve -bütün şartlar içinre- onda bir güven hissi doğar.

BİZDEKİ DURUM

Ne yazık ki, bizde polis olduğu gibi halka kendisini sevdirememiştir, çünkü kötü muamele etmiştir. Bunda, polis memurunun kusuru çok azdır. Sebep, polise emredecek durumda olan âmirlerin zihniyetinde yatmaktadır. Polise emir verecek makamda olanlar, kendilerinin de kanunlara bağlı olduklarını bir türlü kabul etmemekte, «kestirme» ve «faydalı» saydıkları bütün yollara ve araçlara başvurabilmektedirler. Bu yüzdendir ki, karakollarda veya dışarda dayak atılması suç işlediği sanılan şahıs hakkında tutulmuş zabıtın zorla imzalattırılması, polise hakaret edildiği hatta ona karşı kuvvet kullanıldığı iddiasiyle zabıt tutulması, polis copu ile gençlerin ve ihtiyarların yere serilmesi Emniyet Amirlerinin (İktidarın) kızdığı, mimlediği veya tehlikeli insan sayıverdiği kişilerin sık sık yakalatılması hiç bir sebep yokken hâkim önüne çıkarılmadan sanıkların karakolda (nezarette) uzun zaman alıkonulması, gündüz yapılabilecek ifade almaya geceyarısı başvurulması ve sabaha kadar devam ettirilmesi, yakalanıp karakola götürülen kişilerin tehdit edilmesi, *tutumları* beğenilmeyen bazı gruplara (özellikle ilerici öğrenci ve öğretmenlere) yapılan sadırılar karşısında zabıtanın saldırganı bırakıp saldırıya uğrayanın yakalaması, vatandaşın suçla ilgisi bulunmadığı anda rastgele resimlerinin çekilmesi, bu resimlerin mânevi baskı aracı olarak kullanılması gibi davranışlara, son zamanarda sık sık rastlanmaktadır.

Böyle bir tutumun, demokratik düzenle ve Hukuk Devleti esası ile bağdaşamıyacağını (ona tamamen zıt düşeceğini), belirtmeğe bile lüzum yoktur.

4.8.1951 günlü Kudret Gazetesinde «Zabıta memurları dahi, vazifelerini kanunî metodlarla ifa etmek zorundadırlar» başlığı ile yayınladığım bir yazıda, memleketimizde zabıtanın halka ne derece kötü muamele ettiğini belirttim. Bu yazıda, zabıtadan kaçan 10-12 yaşındaki bir seyyar satıcı çocuğun, tam Ankara Adliyesinin karşısında, zabıta memurları tarafından karnına tekme vurulmak suretiyle yakalanması gibi kanun ve insanlık dışı bir işleme nasıl tâbi tutulduğunu belirterek, bu tatbikatı yermiş ve aynen şöyle devam etmiştim: «Ankara sokaklarında vazife görürken, kendisini sürek avında sanan yukarıda anlattığımız yüz kızartıcı olayın «kahramanı» zabıta memurunun ve onun suç ortağının, ne şekilde cezalandırılacağını bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa, o da herhangi bir Batı ülkesinde bir köpeğe karşı bile bu şekilde hareket eden bir zabıta memurunun, hiç değilse, derhal vazifesinden atılacağıdır.»

O günden bu yana, zabıtanın halka karşı tutumu, iktidar partisinin ve idarenin antidemokratik bir istikamete yönelmesi ve açıkça tedhiş (terör) yoluna sapması üzerine, daha da tahammül edilmez derecelere ulaşmıştır. Nasıl ulaşmasın ki, 1956 da kabul edilen 6761 sayılı «Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu» *nun 13 üncü* maddesinde, dağılmıyan silâhsız ve saldırısız toplulukların üstüne zabıtanın ateş etmesi gibi, 20 nci yüzyılda sömürgelerde dahi kabul edilmeyen barbarca hükümler bile öngörülmüştü. İşte bu hava içinde, zabıtanın, iktidardan yana olmayan şahıslara (hele Üniversite gençliğine) karşı davranışı, bir yandan Anayasaya aykırı kanunlarla demokratik düzenin dışına çıkmış öte yandan da idarede (hele İçişleri Bakanlığında) hâkim zihniyetin kaçınılmaz sonucu olarak, kanunlardaki garantiler, kişi hürriyetleri ve güvenliği lehine mevcut olan garantiler dahi işlemez hale gelmişti.

Nihayet zabıtanın neler ve neler yapabildiğini, 1959 - 1960 yıllarını yaşayanlar öğrenmiş bulunmaktadırlar. Yakın tarihimizi yazanlar da, bu gerçeği belirteceklerdir.

YENİ GELİŞMELER

1961 Anayasası idarenin kanuniliği prensibini (mad. 6) ve Hukuk Devleti ilkesini (mad. 2) ilân ettiği kanuna bağlı ve Anayasaya bağlı (mad. 8) bir idare yarttığı için, zabıta ile halk (özellikle iktidarcı olmayan gençler) arasındaki münasebetin normalleşmesi gerekiyordu. Ancak, bir kere hukuk dışına çıkmaya başlamış polis kuvvetlerine karşı, halkın ve gençliğin yeniden güvenle bakabilmesinin, bugünden yarına sağlanmadığı herkesin bildiği gerçeklerdendir. «Güven duygusunu yok etmek için batan birtek olay yeter. Güveni tekrar kurabilmek için ise, yılların geçmesi lâzımdır. Ne yazık ki, demokratik düzen bakımından önem taşıyan bu gerçekleri, hürriyet düzenine ve demokratik sisteme inanmayan ve bu düzenin kuralları ve kanunları konusunda bilgiden yoksun olan politikacıların kaale olmasına imkân yoktur. Zaten bilseler bile, kendilerinin iktidardan düşmesinden sonraki durum, bu politkacılarca tamamen önemsizdir. Onların iktidardan gitmesi, kendileri için «kıyamet» sayılacağına göre, zabıta ile halk veya gençlik arasında kendisini gösterecek olan (devlet hayatı bakımından) zararlı husumet veya düşmanlık, yahut *daha başka yıkıcı oluşmalar endişesi*, bu kişlerin ruhunda bir fren etkisi yaratamaz ve yaratmamıştır.

İşte 4 üncü koalisyon devrinde, zabıta, başında bulunanların zihniyeti yüzünden, yavaş yavaş hukuk dışına çıkmağa ve iktidarcı olmayan gençlere karşı düşmanca davranışlarda bulunmağa başlamıştı. Bu tutum, önce «Dönüşüm Dergisi» satan yâni Anayasanın tanıdığı bir hürriyeti kullanan gençlere karşı uygulanan kanun dışı davranışlarda açığa vurulmuştur. Bu gazete iyidir veya kötüdür, bunu bilmeyiz ve bilmemize de lüzum yoktur. Bu gazete ideal metodlarla satılmamıştır veya satılmıştır, bu da ayrı bir konudur. Önemli olan, bu gazeteyi satan kişilere karşı yapılan saldırılarda zabıtanın, *kanunun kendisine* yüklediği görevleri yerine getirmekten açıkca kaçınması, saldıran kişilerin hiçbirisini yakalamamasıdır. Zabıta bununla da yetinmemiş, saldırıya uğrayan kişileri yakalayarak karakola götürmüş ve sabaha kadar alıkoymuştur. Hatta, Anayasaya aykırı olarak onların hürriyetini, 24 saatten daha uzun süre ortadan kaldırmıştır. Gerçi bu gençler sonunda beraat etmişlerdir; amma o gençler, zabıtanın hukuk *dışı davranışı karşısında*, «zabıtaya karşı direnme zorunluğunda kalacakları»nı bir bildiri ile dile getirme zorunluğunu duymuşlardır. Böylece, zabıta ile «iktidarcı olmayan gençler» arasında husumet yine başlamıştır.

İKTİDAR SARHOŞLUĞUNDAN SONRA

1965 seçimlerinde iktidara gelen AP, gerçek demokrasiye asla inanmadığını, yalnız seçimler *sırasındaki davranışları ile en* açık surette ortaya koymakla yetinmemiş; seçimden sonra, - 27 Mayıs 1960 dan önceki devrin geri getirilmesi amacıyla - kır beygiri, tarihin akışının zıddına olan istikamette dörtnala koşturma yoluna sapmıştır.

Siyasî ve sosyal hayata atılan hukuk dışı adımlara karşı ilgililerin seyirci kalması, «gereken ve beklenen tepkiyi göstermemesi», giderilemez sakıncalar yaratır. Kanuna ve hukuka aykırı bir davranışın sağladığı çıkarların cazibesi karşısında hukuk dışı tutumun sakıncalarını dahi göze almış olan kimseler, ciddî bir tepki ile karşı karşıya kalmayınca, cüret ve pervasızlıklarını elbette ki arttırırlar. Zaten hukuk dışı alana giren bir iktidarın bu «kanunsuzluk yamacının herhangi bir noktasında durabilmesi» ne, fiilen imkân yoktur. «Keyfilik, hattâ terör bataklığı» istikametinde aşağıya doğru sonuna kadar kaymağa mahkûmdur. Nitekim AP iktidarı *da*, seçimin hemen ardından, AP liler gibi düşünmeyen kişilerin toplantılarında, kanunlara aykırı olarak hâdise çıkarmak isteyen satın alınmış veya kışkırtılmış grupların saldırgan hareketleri karşısında polisin sistemli surette seyirci kalmasının yolunu bulmuştur ve ölçüsünü arttırmıştır. Buna karşılık zabıta, iktidar çevrelerinin yaptığı toplantılarda, hatiplerin muhalefete açıkça küfür yağdırmasına karşı sesini yükselten kimseleri apar topar karakola götürerek *ve mah*kemeye teslim ederek, «hukuk düzenimizin toplantı hürriyetini nasıl koruduğu»nun mükemmel örneklerini (!) verme fırsatını kaçırmamıştır.

SON OLAYLAR

Siyasal Bilgiler Fakültesine yapılan saldırı, kanaatimizce, 1964 den sonra zabıtanın yeniden «polis devletinin zabıtası istikametine yönelmesi» nde, en önemli nirengi noktasını teşkil etmektedir. Memleketimizin bir irfan ocağı, 150-200 kişilik bir güruh tarafından muhasara edilmiş ve polisin gözü önünde yarım saat taşlanmış Fakültenin bahçesindeki öğrencilere sopalarla hücum edilmiş, bıçaklananlar, muştalananlar da olmuştur. Manga manga toplum polisi, başlarında âmirleri de olduğu halde, bir tek saldırganı bile ya-

---

***silâhlar bile kullanmalıdır.* Askeri tedbirler yanında, politik — ideolojik savaş şekillerini de sürekli olarak uygulamamız gerekiyor... Anti - gerilla savaşları yürütecek olan özel askeri birliklerin tepkili uçaklar, helikopterler, kimyevi silâhlar, tanklar, çeşitli makinalı tüfekler ve nihayet taktik atom silâhlarıyla donatılması zorunluğu vardır.**

Bu silâhlarla donatılmış özel askeri birliklerin ödevleri şunlar olmalıdır :

— Mahalli silâhlı kuvvetlerin kontrol imkâmını bulamadığı partizan bölgelerinde, polis ve jandarma görevleri yapmak. Mahalli kuvvetleri eğitmek.

— Partizanlara karşı sınırlı - harp operasyonları yürütmek.

— Stratejik yerleri ele geçirmek ve elde etmek.

— Eğer gerekiyorsa, partizanlara karşı ayni zamanda gerilla hem de anti - gerilla savaşlarına girişmek...» (A. Forward Strategy for America.)

Yukarıdaki iktibasta yer alan düşünce ve teklifler arasında gayet ilginç olan noktalardan biri de şu : Bağımsızlık, Millî Kurtuluş, demokrasi, sosyal adalet, özgürlük ve nihayet sisyalizm için emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı halkların giriştiği her hareket ; Pentagonnun akıl hocalarına göre, «milletlerarası komünist hareketinin» kışkırtma ve plânlarının sonucudur. Tek sözle, her yerde ve her işte komünistlerin parmağı vardır. Bu hareketlerin kökü dışardadır, saldırganlık örnekleridir, v.s. v.s' Yani görülüyor ki, bugün bizde de tutucu çevrelerin ağızlarından düşürmedikleri sloganların kaynağı, kökü çok uzaklardadır. Bu sloganlar Washingtondaki Beyaz Saraydan, Pentagondan ve New - York'un meşhur Wall Street sokağından ithal edilmişlerdir... Amerika'nın bütün kapitalist dünyaya, özellikle az gelişmiş ülkelere ihraç ettiği bu slogan ve ideolojilerin hangi cins mahallî hükûmetler, partiler siyasî çevreler tarafından hararetle benimsenip ithal edildiği ise bellidir.

KÖKLÜ REFORM MU, HAYIR!...

«Dolaylı - saldırı ve Konvansiyonel olmıyan harp» üstüne buraya kadar izleyip gördüğümüz vesikalardan da anlaşıldığı gibi :

a — Pentagonun uzman ve teorisyenlerinin bir kısmı, millî kurtuluş savaşlarını, hareketlerini önlemek, parçalayıp ezmek için çok yönlü araçlar, metodlar kullanmak ve uygulamak, örneğin: Politik, ideolojik, ekonomik, sosyal ve askerî, yollara başvurmak gerektiğini söylemekte.

b — Bir kısmı, bu araç ve yolların bir sıraya konması ve önce yerli halkın desteğini kazanmak üzere politik - ekonomik - sosyal tedbirlerin alınmasını önermekte, ve askerî tedbiri en sona almakta.

c — Bir kısmı ise, bu politik - ekonomik tedbirlerin askeri operasyonlara paralel olarak yürütülmesi gerektiğini savunmakta.

Fakat hepsindi ortak olan görüş, pratikte uygulanan askerî tedbir ve operasyonlardır... Elbetteki bu sonuç bir tesadüfden ibaret değil... Yukarıda sıralanan bir sıra askeri olmayan tedbirleri acaba Amerikan yönetici çevreleri alabilirler mi?

Daha açık bir deyimle : Amerikan emperyalizminin en güçlü sömürücü tekellerinin **temsilcileri** tarafından ileri sürülen çeşitli **sosyal reformların**, gerçekleştirilme olasılığı **var mıdır**". Bu emperyalist çevreler **buna yanaşırlar** mı? Veya ileri sürülen bu tekliflerde bir ciddiyet payı var mıdır?...

Bu soruların cevaplarını aramaya, sanıyorum bizzat bu çevrelerren verilen cevaplarla başlamak *daha ilginç ve daha ye*rinde olacaktır. Biraz önce tanımak fırsatını bulduğumuz emperyalist uzmanlarından PARET ve SHY, bu sorunla ilgili olarak şu soruları sormaktalar :

«Birleşik Amerika için hangi cins ve nitelikteki reformların kabulü mümkündür ve hangi cins reformların kabulüne imkân yoktur?» Bizzat kendilerinin sordukları bu soruya, gene kendilerinin verdikleri cevaplar şöyledir :

«— ...... Az gelişmiş ülkelerin sanayileşmesi ve toprak reformunu gerçekleştirmeleri, gerçi Birleşik Amerika için bir perspektif açmakta (Bu perspektif sözüyle, Amerika'nın bu ülkelere Sanayi malları ve yatırım sermayeleri ihraç edebileceği kastedilmektedir. M.F.) Fakat buna rağmen Amerika'nın buna razı olması gene de mümkün değildir. **Çünkü, bu reformlarla birlikte Birleşik Amerika, eski yatırımları yanında bir sıra imtiyazlarını kaybetmek durumu ile karşılaşacaktır**... Az gelişmiş ülkelerdeki sefalet ve geriliği gerçekten ortadan kaldırmaya niyet etsek bile (!?), bu alanda kapitalizmin sosyalizm ile başa çıkacağı çok şüphelidir. Ayrıca, Birleşik Amerika, komünistler gibi radikal - köklü reformlara girişemez, bunları yapamaz... Az gelişmiş ülkelerde Amerikan ideojloisinin yalyılması meselesi de önemlidir. Fakat kendiliğinden gene şu soru çıkıyor karşımıza : Bu ülkelerde böyle bir ideolojiyi yaratmaya ve tutundurmaya imkân var mıdır? Bize göre bu sorunun kısa cevabı şöyledir : Hayır...»

(Paret ve Shy : Guerillas in the 1960, S... S : 50 - 51, 61).

kalamamış ve hattâ bir tanesinin fotoğrafını çekip Adliyeye vermemiştir. Buna karşılık, saldırıya uğrayanların resimleri bol bol çekilmiş ve şahıslar şüphesiz ki, fişlere bağlanmıştır. Kısacası, o gün polis, (daha doğrusu polisin âmirleri) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu da, Ceza Kanununun bir çok maddesini de mülga saymış ve «saldırma hürriyeti» ni ilân etmiştir. Kendisine olaydan önce yapılan başvurmaları ise, asla kaale almamış, binanın önünde bile hiç bir tedbire başvurmamıştır. «Üniversiteden yazılı dâvet olmadıkça, binanın içersine giremiyeceğini» Üniversiteye saygı bahanesiyle bildiren zabıta, 15 Mart 1966 günlü Akşam gazetesinde yayınlanan «Tethiş devri ve sorumluları» başlıklı makalemizde belirttiğimiz gibi - derslere polis gönderirken ve hele Fakültedeki konferansları polis memurları tarafından banda aldırırken Üniversiteye saygıyı hatırlamamış, yazılı veya sözlü davet beklememiştir.

Türkiyenin bir irfan ocağının maddî ve mânevî saldırılara karşı korunması değil de, Amerikan Dışişleri Bakanının - haysiyetinin bile değil sadece - iç huzurunun korunması söz konusu olunca, aynı zabıtanın devasâ kartallar gibi otobüsleri bile kapıp karakollara götürebildiğine şahit olduk. Hem de yapılmış bir toplantı veya gösteri için değil, «yapılabilecek bir toplantıyı önlemek» için, yâni «kafalardaki kasdın cezalandırılması» amacıyla !Madem ki dürülü pan kartlarda «evine dön!» yazılıdır, «ya bu pankartlar açılarak gösterilse, Dean Rusk cenapları tedirgin edilirse» diye, kanunların ve Anayasanın bir çok hükümleri ve ilkeleri ayaklar altına alınabilmiştir.

Siyasal Bilgiler Fakültesi olayı karşısında muhalefetin hemen hemen hiç bir tepki göstermemesi, gelişmeleri pek sür'atli hale getirmiştir. İktidarın beslediği veya kışkırttığı kişiler, gençlere Kızılayda açıkça polisin yanında saldırabilmişler ve hiç bir zorlukla karşılaşmışlardır. Durumun ne hale geldiğini, sadece iki örnekten anlamak mümkündür: Polis (daha doğrusu onun âmiri) Siyasal Bilgiler Fakültesine karşı saldırıya yarım saat seyirci kaldıktan ve böylece «Kanunu hiçe saydığını» yarının idarecilerine karşı ilân ettikten sonra kanunsuzluğu kitaba uydurabilmek için, Fakülteye resmen haber göndererek, «durum hakkında şikâyetçi olan, yahut şahadette bulunacak şahıs varsa» bunların zabıtaya baş vurmasını bildirmiştir. Başından muşta ile yaralanıp hastahaneye kaldırılarak dikiş ile yarası kapatılan genç dahi «emniyete gitmeyi aklından geçirmediğini, çünkü şikâyete gittiği takdirde, kendisinin suçlu duruma getirileceğinden şüphe etmediğini» söylemektedir.

«Ya Dean Rusk'a «evine dön» derlerse ne yaparız» diye seferber olan ve Kızılay ile TBMM arasındaki kaldırımlarda ve duraklarda rastladıkları bütün genç insanları «suçlu adayı» sayarak hepsinin birer ikişer fotoğrafını çekmek suretiyle koleksiyon yapacak kadar enerji rekoru kıran zabıta memurları, ertesi gün Kızılayda hemen yanlarında yaralanan Siyasal Bilgiler Fakültesi talebelerini görmemeyi tercih etmişlerdir. Orada muşta ile yaralanıp hastahaneye kaldırılan öğrenci, sonradan - YTP Milletvekili Raif Aybar'ın ve Prof. Cahit Talasın da yanında - bana gelip, polisin tutumunu anlatmış; fakat Adliyeye baş vurduğu zaman bu kere de öğretmen olan babası hakkında partizan idarenin darbeleriyle karşı karşıya kalacağını belirterek bu yola gitmiyeceğini söylemiş ve benden kendisine ne gibi çıkar bir yol tavsiye edeceğimi bile sormuştur.

Gençlerin (Hele yarının idâre âmiri olacak gençlerin) zabıtaya olan güvenlerini bu derece kaybetmesinin ne vahim sonuçlar doğuracağını insanın kavrayamaması için, muhakkak ki korkunç bir cehaletle mücehhez olması veya özel bir kafa yapısına sahip bulunması gerekir.

BAŞ VE TARAK

Kanaatimizce anormallik, daha İçişleri Bakanlığına atamada kendisini göstermektedir. Bir Hukuk Devletinde «idarenin hukukiliği» esası kabul edildiğine ve zabıtanın hukuk kuralları içinde kalması memleketimizin özel problemlerinden birini teşkil ettiğine göre, zabıtanın ve idarenin âmiri olarak, bir hukukçunun veya bir idarecinin atanması kadar normal bir çözüm düşünülemez. Ne hukukla, ne modern idare ile hiç bir ilgisi olmayan hekim Faruk Sükan'ın, İçişleri Bakanlığına atanmasının sebebi ne olabilir? İşte kanaatimizce, «polisi hukuk çerçevesi içinde bırakmama kasdı,» daha bu atamada sırıtmaktadır. Sırf partinin müfrit kanadında yer aldığı için İçişleri Bakanlığı gibi bir kilit noktasına getirilmiş olan bu kişi de, kendisinden beklenileni, - gözünü kapatıp - fazlasıyla yerine getirmiş, kısa zamanda Hukuk Devletini polis devletine çevirmiştir.

Seçimlerden sonra polisin sistemli olarak baş vurduğu kanun dışı yollardan biri de, ajan provokatör (agent provocateur) kullanmak, yani «yalanı ve tahrik etmeyi sanat haline getiren kişiler» in beyanına dayanarak, sosyal zihniyetli (meselâ sosyalist) kişileri, komünist propagandası yapan kişiler durumuna düşürmek suretiyle mahkûm ettirmek, hiç değilse bir süre tevkif ettirmektir. Bundan başka polisin, suçlu olduğu tahmin veya farz edilen kişilere, özellikle iktidarın hasmı olan toplumcu öğrencilere ve öğretmenlere karşı, mânevî hattâ maddî zora baş vurarak ifade zabıtları imzalatması da, son zamanlarda sık rastlanır olaylar haline gelmiştir. Bu iki metod, 141-142 inci madde sanıklarını tehdit eden bir âfet olarak belirmeye başladığı için, bu iki sapıklık üzerinde - gelecek yazımızda - ayrıca duracağız.

BİR MAKALEDE AÇIĞA VURULAN ZİHNİYET

Polisin son zamanlarda hukuk kurallarına hiç önem vermeden, yalnız «pratik olmak» ve «amaca kısa yoldan ulaşmak» hedefi güttüğünü anlamak için, İçişleri Bakanlığının yayınladığı «Türk İdare Dergisi» nin 297 inci sayısında yer alan ve Amerikada staj görmüş bir şube müdürünün kaleminden çıkan makaleye kısaca göz atmak kâfidir.

Şube Müdürü zat, sokaktaki olaylarda kabil olduğu kadar fazla fotoğraf çekilmesini tavsiye ediyor: **«Mümkün olduğu takdirde kolluk teşkilâtı fotoğrafçıları ve film çekme ekipleri hâdise mahalline sevk olunmalı ve kabil olduğu kadar fazla fotoğraf ve film çekmeleri istenmelidir. Sonradan bu fotoğraflar ve filmler delil olarak kullanılacaktır. Ayrıca bunlar topluluğa katılanların tesbit ve teşhisinde kullanılacaktır. Bunlar kolluk kuvetleri için pek kıymetli vesikalardır. Saklanmaları gerekir. Sonradan zuhur edecek hâdiselerde çekilecek film ve fotoğraflarla eskilerinin mukayeseli gözden geçirilmeleri kolluk kuvvetlerine hâdise ve sebepleri ile topluluğa katılan kişiler hakkında en iyi fikri verecektir.»** (Sahife 152).

Yazıda, fotoğrafların ne zaman çekilmeye başlanacağı ve sadece suç teşkil eden fiile açıkça katılan kimselerin fotoğrafının çekilmesi gerektiği, yoksa kenarda veya durakta duran kişilerin rastgele resimlerinin çekilemiyeceği belirtilmeden «kabil olduğu kadar fotoğraf çekilmesi» tavsiye edildiği için, polis, hukuk esaslarını hiçe sayarak (şahsiyet haklarını çiğneyerek) duraklardaki şahısların ve kaldırımda tek tek yürüyen vatandaşların bile resmini çekip fişe bağlamaktadır. Vatandaş önce savcılığa sonra da mahkemeye teslim edilen fotoğrafların kendisine ait olup olmadığını bildirmeğe ve «sokağa kötü maksatlarla çıkmamış olduğunu isbat etmeğe» davet edilmektedir. Evet sayın okuyucularım, iki hattâ bir kişinin kaldırımda dururken çekilmiş resimleri bile, suç delili olarak Adliyeye verilmekte veya ilerdeki vakalar için polis arşivinde saklanmaktadır. Bu tatbikatın, bir Hukuk Devletinde, Anayasaya ve kanunlara aykırı bir tutum olduğunu polisin âmirleri ve başı idrak edememektedir!

Aynı makaledeki «yakalamaya» ilişkin cümleleri nakledersek, Belediye otobüsünün bütün yolcuları, biletçi ve şoförü ile birlikte yakalanıp karakola götürülmüş olması gibi gülünç bir olay, çok daha kolay anlaşılacaktır. **«Şayet harekette seri bir gelişme görülüyorsa göze çarpan herkes tutuklanmalıdır. Hattâ kenarda durup seyredenler dahi. Bu gibi hallerde sonradan bir çoklarının mahkemelerce salıverilmeleri mümkün dahi olsa tutuklama sükûnun ve asayişin iadesi için en seri yoldur. Bu bakımdan kolluk kuvvetleri mensupları yakalananların mahkemelerce sonradan salıverilecekleri yolunda bir kanaate sahip olsalar dahi tutuklama işine devam zorundadırlar. Zor kullanma gerektiğinde kendilerine karşı zor kullanılan şahıslar mutlaka tutuklanmalıdır.»** (sah. 150).

Oysa Anayasamızın hem sözü ve hem de ruhu, zorunluluk olmadıkça zabıtanın kişi hürriyetini kısıtlayan yakalama yoluna gitmemesini gerektirir. Dünyanın yüzyıllardır kabul ettiği bu prensipler (habeas corpus), «ikinci sınıf vatandaş» sayılan siyahilerin nasıl yıldırılacağını araştıran ve bu amaca göre, «yeni metodlar» keşfeden (!) «Yeni Dünya» nın pratik amma «hukuka sığmaz araçları» ile değiştirilemez! Bu gibi yakalamalar, görevin kötüye kullanılmasıdır, suçtur.

Bu konular üzerinde ileride yine yazacağız. Şimdi bu üzücü incelemeyi neşeli bitirmek için, polisin copla dayak atarken bile «güzel» olmasını ve bedii hislerimizi incitmemesini tavsiye eden, «sanatsever» (!) cümleleri nakletmek isteriz:

«Toplulukla temas vukuunda coplar savrulup gelişi güzel vurulmıyacaktır. Yalnız yaklaşan nümayişçiler copla göğüslenecek ve itilecektir. Bu tarz hareket çok tesirli olmakta, yeknasak ve disiplinli bir görünüş arzetmekte ve savrulan copların çirkin manzarası yerine daha tesirli, fakat göze hoş görünür bir manzara arzetmektedir.» (sah. 145).

Görülüyor ki, «coplama» nın irticalen yapılmaması (bir emprovizasyon durumuna düşürülmemesi) ondan plânlı bir sanat eseri yaratılması için, bu balenin «koreografisi» çizilmektedir. İşte aziz okuyucularım, gençlerimiz dövülüyor diye üzülmeyiniz. Onlara dayak atılsa bile, bu dayağın çirkin değil, artık «güzel» olması sağlanmıştır; kalp huzuru ile uyuyabilirsiniz!

(Gelecek yazımızda, polisin, Hukuk Devleti esaslarıyla bağdaşamaz davranışlarının sayılmasına ve tahliline devam edecek, onun başı olan İçişleri Bakanına uygulanması gereken işlemi açıklıyacağız.)

---

(1) «Polis Devleti» deyimi, «Refah Devleti» kavramının zıddı olarak da kullanılmaktadır.

Milliyetçi Komünizmde Yeni Gelişmeler

Sovyet askerlerini sekiz yıl önce topraklarından uzaklaştıran Romanya, NATO'nun karşıtı olan Varşova Paktının güçlendirilmesi yolundaki Sovyet taleplerini reddetmiştir. Pakttaki «entegrasyon» projelerine, Romanya, vetosu ile karşı koyacaktır. Topraklarında yabancı üs bulundurmayan bu ülke, öteki halk cumhuriyetlerindeki Sovyet üslerinin kaldırılması yolunda çaba göstermektedir.

Bu bağımsızlık hareketinin yanı sıra, içerde de özgürlüğe yönelen Romanya'daki bu önemli gelişmeleri, Le Monde'un Doğu Avrupa uzmanı Bernard Feron incelemektedir:

Romanyalı lider Ceausescu, Brejnev'e neler söyledi? Söylentilere uygun biçimde Varşova Paktı yapılarının yumuşatılmasını, Doğu Avrupa'dan Sovyet birliklerinin geri çekilmesini, ittifaka üye ülkeler Genelkurmay Başkanlarının sıra ile kumandanlık yapmasını, Brejnev'den istedi mi? Spekülâsyonlara giriş mek faydasızdır. Resmi metinleri okumak yeterlidir. Romanya Komünist Partisi Genel Sekreteri, 7 Mayısta programını tam bir açıklıkla ortaya koymuştur. Genel Sekreter, «blokların varlığını ve halkların millî egemenliği ve bağımsızlığı ile uzlasmaz bir eskilik arzeden yabancı ülkelerde asker bulundurmayı» suclamıstır. Komünist propagandasının her zaman yaptığı üzere, yabancı üsler Amerikan olunca tehlike yaratır, Sovyet olunca barışı korur ayırımını ileri sürmekten kaçınmıştır. Demek oluyor ki, sözleri ABD kadar, Sovyetler Birliğine de hitap etmektedir. Bununla beraber, Ceausescu, yabancı birliklerin geri çekilmesini isterken, kendi ülkesini kastediyor değildir. Zira Sovyet birlikleri, Romanyadan 1958'de ayrılmışlardır. Ceausescu, öteki halk demokrasilerini de aynı şeyi yapmaya çağırmaktadır.

Bükreş görüşmelerinden sonra yayınlanan bildiri, dostane tartışmadan söz etmektey se de, Romanya, Sovyetler Birliğini son derece nazik bir duruma koymuştur. Zira bu sefer, Comecon'da olduğu gibi, işbirliğinin Kremlin yöneticilerinin arzuladığı yönde gelişmesini engellemek söz konusu değildir. Romanya Komünist Partisi, Brejnev'in Varşova Paktını güçlendirme talebine karşı koymakla yetinmeyip, 11 yıldır uygulanan metodlara son verme zamanının geldiğini ileri sürmektedir.

1956'da İmre Nagy, Macaristan'ın Varşova Paktından çekildiğini açıklamıştı. Özellikle bu projenin uygulanmasını ve blokun parcalanmasını önlemek için, Sovyetler Birliği, askeri müdahaleye giriş mişti. Ama, Macaristanın Janos Kadar gibi iyi komünistleri adına karsı - ihtilâlcilerin akıllarını başlarına getirmek için harekete geçtiğini ileri sürmüştü. O zamanlar Sovyetler Birliği, Çin de dahil, öteki bütün ülkelerin desteğine sahipti.

İmre Nagy, politikasını gün begün icad etmek zorunda kalırken, Ceausescu, çok uygun şartlarda ve komünizme ihanetle suçlanmaksızın, soğukkanlı ve plânlı bir politika yürütmektedir. Esasen, Romanyayı öteki komünist ülkelere bağlayan bağları koparmak niyetinden uzaktır. Kübadaki füzeler buhranı sırasında, Bükreş, Washington'a muhtemel bir çatışmanın dışında kalma kararında olduğunu bildirmisse de, Romanya bugün bağlantısızlığını ilân etmekte değildir.

Fakat, iki üc yıldan beri, gerek Birlesmis Milletlerde, gerekse öteki milletlerarası toplantılarda, ele alınan ticaret meselesinde, Romanya, bağlantısız ülkeler safında oy kullanmaktadır. Öteki halk cumhuriyetlerinin programına katılmasını beklemeksizin Bükreş, kendi açısından, «askeri blokların tasfiyesi» teşebbüsüne başlamıştır.

Gheorghiu-Dej'in ölümünden hemen sonra, yeni Genel Sekreter, selefinin politikasını uygulamaya kararlı olduğunu göstermiştir, fakat çok daha büyük bir suplesle manevra etmeyi bilmiştir. Hatta hâtırası çok sessiz bir biçimde kutlanan Gheorghiu-Dej'in eserini bazı noktalarda eleştirdiği bile düşünülmüştü. Ceausescu, yavaş yavaş eskiye dönmiyecek miydi? 7 Mayıs nutku, bu konudaki soruları cevaplandırmaktadır: Yeni Genel Sekreter, 1965'te ölen eski liderden çok daha ileriye gitmektedir.

Gheorghiu-Dej, hayatının son dört yılında, «milli kart»ı başarıyla oynamıştır. Milliyetçilik yolunda kazandığı prestij, onun hemen bütün komünist ülkeleri çalkandıran ve yöneticileri güç durumda bırakan liberalleşme hareketine daha kolay mukavemet etmesine imkân vermiştir.

7 Mayıs nutku, komünist yöneticilerin ağzından isitilmesine pek alışılmadık görüşler getirmektedir. Meselâ, Ceausescu, şöyle demektedir: «Geçmişin ihtilâlci mücadelesinde militanların isgal ettikleri yerin belirtilmesi, onların bugün bulundukları mevkilere göre değil, gerçeğe uygun biçimde yapılmalıdır. Tarihi, bugünkü duruma uydurmak için, bazı yöneticilerin geçmişteki hizmetlerini mübalâğa etmek yanlış bir tutumdur. Bu tutum, tarihi gerçeği bozma sonucu verecektir».

Genel Sekreter, nutkundan daha sonra, sosyalist sistem içinde özgür tartışmayı savunmaktadır. Zira, «sosyal olayların yorumlanmasında son sözü söyleme yeteneğine ve hakkına sahip bulunduğunu kimse iddia edemez». Ceausescu, sözlerine şunu eklemektedir: «Her yeni görüşe bir etiket yapıştırmak yerine, serbest görüş teatisi, bir bilimsel ortam gereklidir. Bu etiketler, ancak yaratıcı marksist düşüncenin gelişmesini engellemeye yaramaktadır».

Komintern ve Kominform'u bir çok kez mahkûm eden ve «sosyalist ülkeler arasındaki görüş ayrılıkları»nı kaçınılmaz sayan nutukta ileri sürülen bu görüşler, milletlerarası komünist harekette, birbirlerinden farklı ve egemen partilerin bir arada yaşama tezinin savunulmasıdır. Enternasyonal için iyi olan, aynı zamanda her parti için de iyi midir? Her halûkârda Ceausescu, Romanyada komünizmin 45 yıllık tarihini «antiparti gruplardan» ve deviasyonistlerden söz etmeksizin ve hatta bugün revizyonistlerden ve dogmatistlerden sakınmak gerektiğini belirtmeksizin anlatmıştır. Eğer Genel Sekreterin sözlerini, davranıslar da doğrular ve Romanya Komünist Partisi, serbest araştırma rizikosunu alır ve görüşlerin karşılaşmasını gerçekten kabul ederse, 7 Mayıs nutku, bu partinin ve dolayısiyle ülkenin evriminde önemli bir aşama teşkil edecektir.

Bir geziden izlenimler

ARAP DÜNYASI UYANIYOR MU?

IX. Osmanlı tarihine Magrepten bakış

Niyazi Berkes

Tunus'da, benim gibi yarı - yabancı bir ziyaretçiyi eğlendirecek, hattâ güldürecek yanları olan bir memleket. Hiç trajik bir hava yok. Bir trajediden ziyade, hafif güldürücü bir oyun seyrettirir gibi tatlı bir hâli var. Bazı gezi ve ziyaretlerimden birkaç sahne tasvir edeyim.

TUNUS'UN AL-AZHAR'I

Buranın Al-Azharının Zeytuna olduğunu söylemiştim. Nasır, nasıl kendisininkini özellikle Afrikalı gençleri çekmek için kullanmak istiyorsa, Bourguiba da onları Zeytuna'ya gelip tahsil etmeğe teşvik ediyor. Şimdi benim bulunduğum sırada Senegal'de verdiği bir nutukta Zeytuna'yı hayli methetti. Oraya daha ziyade münasebetsiz bir günde, bir pazar günü gittim. Yanımda iki Tunuslu genç var. Beni oraya götürmek üzere sabahleyin otelime geldiler. Biri Mustafa Kemal Çelebi veya ora telâffuzu ile Şelebi. Diğeri Rauf. Mustafa Kemal Paşayı sağıma, Rauf Beyi soluma alarak yola çıktık. İkisi de Türk asıllı olmakla öğünüyor. Şelebi'nin İstanbulda akrabaları varmış. Çenesinde bir kaç kıllık bir sakalcağızı da var. Rauf, ise tam bir Fransız oğlanı. Kalkık burunlu, açık tenli, kumral ve açık renk gözlü. Gırtlağının dibinde kâğıt yırtarcasına Fransızca konuşuyor. Zannımca Arapçaları hayli zayıf. Galiba Şelebi daha iyi biliyor, Müslümanlıktan da anlıyor; zaten ilâhiyat okumak hevesinde, ama Zeytuna'ya galiba tenezzül etmiyecek. Türkiyede ilâhiyat okumak istiyor; tam yerini bulmuş. Rauf'un dinle başı hoş; o daha ziyade sanat ve edebiyat meraklısı. İkisi de çok iyi çocuklar, bana bütün gün yorulmadan yardımda bulundular.

Bourguiba caddesinde nefis bir hava var, dükkânlar kapalı. (Mısırda tatil günü Cuma). Caddenin nihayetinden Avenue de Kasba'ya, oradan Sûk yâni kapalı çarşıya geldik. Kasaba, bizim eski kasaba sözcüğünün Fransız ağzında aldığı şekil; şehrin eski semti. Burada, gün pazar olmakla beraber, her halde turist hatırı için dükkânlar açık. Yer yer İtalyan turistleri dolaşıyor. Bir çoğu hamam tası biçimindeki neviden olan feslerden almışlar; özellikle şuh İtalyan bayanlarına çok yaraşmış. Dükkânlardaki eşya İstanbul ve Kahire çarşısındakilere kıyasla bayağı şeyler. Fakat Şelebi bunları methediyor, yer yer durup bana hiç böyle şeyler görmemişim *gibi gösterip izahat veriyor.* Şelebi çok çeneli.

Sûk'ta yürüye yürüye Zeytuna'ya geldik. Kapıda benim Türk olduğumu söylediler. Bu vesile ile evvelce yaptığım bir şeyin yanlışlığı meydana çıktı. Ben, ilk gün burada çok şapkalı gördüğüm için, Kahirede olduğundan farklı olarak burada şapka giyildiğine hükmetmiş olduğumdan başıma şapkamı geçirmiştim. Meğer benim şapkalı gördüğüm Yahudiler ve Avrupalılarmış. Tunuslu halk, aşağı tabakadansa hamam tası şeklindeki fesi, biraz üst tabakadansa onun püsküllüsünü, daha da üst tabakadansa «İstanbuli» denen püsküllü uzun fesi giyiyorlar. Batılılaşmışlar ise hiç bir şey giymeyip başı açık dolaşıyorlar. Yanımdaki gençler de başı açıklardan.

Geldiğimiz medrese oldukça ufak bir yer. Hafifçe uzun, mermer döşeli avlunun üç yanında odalar. Bir üst kat da öyle. Aşağıdaki odaların kapılarının üst köşesinde bir mermer levha üstünde Arap harfleriyle Türkçe isimler yazılı. Sivaslı, Tiryaki, Kel Memet, Trabzonlu gibi isimler. Gençler bunları yorumlayamadılar. İhtimal ki Türkler zamanında burası bir aralık yeniçeri kışlası olarak kullanıldı; Bu isimler yeniçeri bölük komutanlarının adları. Sol köşede kitaplık. İçeride okuma odasında 10-15 öğrenci kitap okuyor. Kitaplığın modern usul fiş kutuları bile var. Kitapların bulunduğu bölüme geçtik. Hep Arapça tarih, tefsir, siyer, fıkıh, sarf ve nahiv kitapları. Başında yuvarlak cinsten fes bulunan memur, beni memnun etmek için Türkçe kitapları da olduğunu iddia etti. Bir hamle etti, İbn Sina'nın Romada basılmış tıp hakkında kanun adlı kitabı çıktı. Bir hamle daha: bu defasında Fransada basılmış Arapça bir İncil çıktı. Üçüncü hamlede Türkçe bir kitap çıktı. Avusturya ile Rusya arasındaki savaşlar üzerine. Ama bu da Türk baskısı değil. Bu kitabı evvelce başka bir yerde görmüştüm: İstanbulda Fransız sefiri Chouseul-Gouffier'nin kurduğu Türkçe matbaada basılmış bir kitap. Gösterdiği kitaplardan anladığıma göre memur efendi Türkiye ile Avrupayı birbirine karıştırıyor.

Üst kattaki odalarda dersler var, hoca ve öğrencilerin seslerinden anlıyoruz; onun için oraya çıkmadım. Aşağıda profesörlerden birkaçı vardı. Başlarında yuvarlak fesin püsküllü cinsi, omuzdan çapraz bir kuşak sarıyorlar vücutlarına. Üstleri başları temiz, efendi, kibar adamlar. Öğrenciler medrese mollalarına benzemiyorlar; basbayağı ceketli pantalonlu bildiğimiz öğrenciler gibi.

Zeytuna'nın eskiden 100 kadar öğrencisi varmış. Şimdi öğrenci sayısı on kat artmış. Fakat bu, Zeytuna'nın yükseldiğine alâmet değil; çünkü her eğitim kurulunda öğrenci sayısı artıyor ve artış oranı daha da fazla. Anladığıma göre Zeytuna'yı modernleştirme teşebbüsleri, her yerde olduğu gibi burada da başarı kazanamadı Bağımsız rejim, bizde olduğu gibi «tevhid-i tedrisat» politikasını uygulayınca bu medresenin orta ve ilk kısımları Eğitim Bakanlığına verildi; sadece Zeytuna'nın âlî kısmı ayrı ve bir rektör idaresi altında eğitim bakanlığına bağlandı. Bugün rektörü olan Fazıl Ben Aşur'un çok methini duymuştum; fakat Bourguiba'nın yanında şimdi o da Afrika seyahatinde. Görüşmek mümkün olmadı. Denildiğine göre aydın, genç bir âlimmiş. Babası Bourgibacılara muhalif olduğundan Bourgiba onu azledip yerine onu getirmiş. Şimdi yeni rejime sadık bir zat olarak lâzım gelen yerlere beraberinde götürüyor. Fakat Tunus içinde, genel olarak Zeytuna'ya fazla rağbet yok. Orada okutulan derslerin toplum için önemi gittikçe azalıyor.

BEN BELLA ARAPÇA BILMEZMIŞ!

Zeytuna camiine gitmeden önce, tekrar çarşıya çıktık. Sokaklar o kadar dar ve karışık ki ben yönümü iyice şaşırdım; çocuklar nereye götürüyorsa gidiyorum. Çarşı içinde millî kütüphane binası da vardı; oranın direktörü Osman Ka'ak görüşeceğim zatlardan biri. Fakat pazar olduğu için burası da kapalı (Osman Ka'akla konuşmamı ileride yazacağım).

Fesli İtalyan turistlerinin arasından geçerek hükûmet meydanına çıktık. Burası Osmanlı zamanında da hükûmet konaklarının bulunduğu yermiş. Eski binalar güzelce tamir edilmiş. Bursa veya Sıvas gibi şehirlerdeki hükûmet binalarını andırıyorlar. Bir tanesi iyice restore edilmiş. Bu da Cumhurbaşkanlığı binası.

Az sonra Sadıkiye okuluna geldik. Abdülhamit zamanında yapılan idadi binalarına benziyor, ama onlardan daha büyük ve çok güzel bir bina. Bina önüne geldiğimizde yanımıza bir Volkswagen gelip durdu; içinden çıkan genç hem yanımdaki delikanlıların arkadaşı, hem de okul müdürünün oğlu imiş. Kendisi tıp öğrencisi. Babası mezunen Pariste imiş. Fakat çok ısrar etti, bizi içeriye ve müdür ailesine mahsus daireye aldı. Okul gerçekten güzel, temiz, bakımlı. Ortadaki avludan nefis bougin-ville'ler var.

Okulun direktörü de Türk aslındanmış. Galiba Türk aslından olmayı söylemek bir iftihar vesilesi burada. Çok ta konuksever delikanlı. Okulda öğrenci yok. Müdür dairesinde de yalnız müdürün kızı var. Esmer güzeli genç kız «Size Türk kahvesi yapayım» diyerek gitti ama «sade» olmasını söylemeyi unuttuğum için şerbet gibi mübarek; içemedim. Babasının çalışma odası Fransızca ve İngilizce kitaplarla dolu. Şöyle bir göz gezdirdim; bu kitapları bizde üniversite hocalarının çoğu okumaz. Yandaki misafir odasını açtı; kendimi İstanbul'un eski paşa konaklarının her zaman açık olmayan misafir odalarından birinde sandım. Mobilyeler Osmanlı usulü düzenlenmiş. Hepsi yeni, sanki hiç dokunulmamış gibi; sanki dün İstanbuldan gelmiş.

Gündelik oturma odası Avrupa mobilyesi ile döşenmiş. Divanın üstünde duran gitarı genç kız çalarmış. Önce mahcup davranıyordu; sonra bana alıştı; yanıma gelerek harita üstünde bana Tunus ve Cezayir hakkında bilgi verdi. Cezayir'i Tunustan daha güzel ve modern buluyor. Fakat halkın önemli bir kısmı Arapça bilmez, Fransızca konuşurmuş. Meselâ, Ben Bella Arapça konuşamazmış; ama Boumedienne Zeytuna ve Al-Azharda okuduğundan iyi Arapça bilirmiş.

Dil konusu açılınca, Tunus'daki durumu sordum. Eskiden Fransızca ilk okulun birinci sınıfında başlarmış. Fakat burada da Arapça sadece evde, ailede yaşıyor. Okumuşlar hep iki - dilli. Bu üç genç de hep Fransızca konuşuyorlar kendi aralarında bile. Fakat bazan Arapça da konuşurlarmış. Hangisinin ne zaman konuşulacağı nasıl belli olur, sualim onları çok güldürdü. Fakat, bu daha ziyade sualime cevap hazırlamak için düşünme fırsatı kazanmak istemelerindendi. Kırkayağa nasıl yürürsün diye sorunca yürüyüşünü şaşırmış. Bunlar da bir süre düşündüler, sonra: «yerine göre, dediler. Bazı şeyleri Arapça olarak daha iyi ifade ederiz, bazı şeyleri Fransızca olarak».

Bu gençler arasında Fransızcaya karşı bir his yok. Ona kendi dilleri gibi bakıyorlar. Okullarda bazı dersler, matematik, fizik, kimya, tıp Fransızca okunuyor. Arap edebiyatı, tarih gibileri de Arapça. Onun için modern bilimlerde kullanılan terimlerin Arapçalarını ne biliyorlar, ne bilmek merakları var. Böyle şeyler Arapçada yok deyip çıkıyorlar işin içinden.

Konuştukları Arapçanın da gerçek Arapça olmadığını söylediler. Bununla sadece Klâsik Arapçayı kastetmiyorlar. Konuşulan Arapça olarak ta, meselâ Mısırdaki Arapçadan farklıymış. Şehirli ile Taşralı arasında dil farkı olmadığını idia ettiler. Buna pek inanmadım ama Arapçanın hayatın aşağı taraflarına ait bir dil olmasına bakarsak, mümkün.

«BURGİBA, BURJUVA MI?»

Şehirlilik burada önemli şey. Şelebi, *durmadan bunlara ve kendisine* «burjuva» diyor. Yolda yürürken: «İşte şu burjuva, bu burjuva değil» diye gösteriyor. Bunun Avrupa anlamında olmadığını da biliyor. Burjuva, yürüyüşünden, giyinişinden, jestlerinden belli olurmuş. «Meselâ, Bourgiba burjuva mı?» dedim. Hepsi birden: «Katiyen, asla» dediler. Çünkü o şehirli değil. Şimdi anlıyorum ki ilk gün gördüğüm o hindi gibi yürüyenler burjuva. Şelebi buna Türk aslından gelmiş olmak vasfını da kattı.

Okuldan çıktık. Şelebi nerdeyse her şeyi Türk yapacak. Bir Türk eserleri müzesi varmış. Onu göstermeyi çok istiyor, ama o da kapalı. Fakat daha sonra Türk eseri diye gösterdiği bir çok şeylere bakarsak (meselâ iki cami gösterdi) bunlar Türk stilinde değil, Arap stilinde. Bu camilerin minareleri buradan tâ İspanyaya kadar uzanan aynı stilde. Yuvarlak minare ve kubbe yok. Yalnız minareleri dörtgen olanlar hanefî müstatil lanlar malikî imiş, ya da tersi.

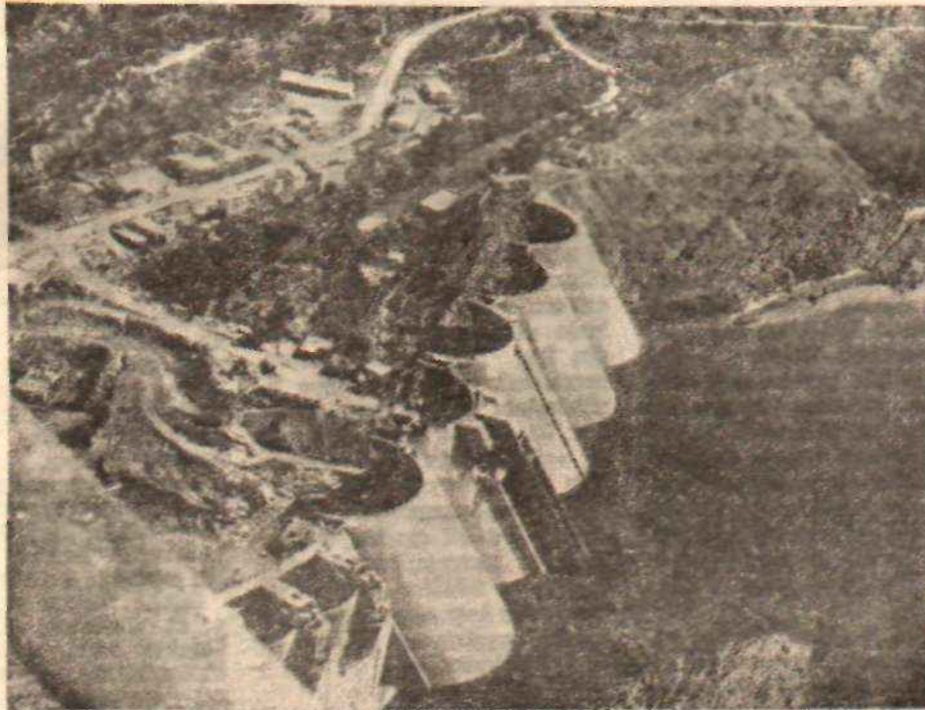
SARIKLARA HAYRAN KALDIM

Müzeye giremeyince ilginç bir mezar taşları müzesine girdik. Sayısız mezar taşı toplamışlar. Çoğunun baş kısmında Türk usulü sarıklar var. Biz sarık der geçeriz. Aklımıza imam sarığı gelir. İmam sarığı, Türk sarığının zibidileşmiş şeklidir. Tarihimizde, meğer ne kadar çok sarık biçimi varmış. Ve hepsi de güzel, çok yakışıklı şeyler. Ve hepsi de heybetli. Bunlar din adamı sarığı değil, Sarığın din adamlarına münhasır kalması bu zibidileşme döneminde başladı; Tanzimattan az önce. Zannederim Müslüman milletler arasında Türkler arasında olduğu kadar, sarık güzelliği ve çeşidi başka hiç bir millette yoktur. Ankarada Halkevi binasında vaktiyle Rusların hediye ettiği Timur mezarını gösteren yağlı boya muhteşem bir tablo vardı; Ruslar verdi diye belki de kaldırıp bir bodruma saklamışlardır. O resimdeki sarıkları hatırlıyor musunuz? Ben ne Hindistanda, ne Cavada, ne Mısır'da, ne Tunusta böyle sarık kültürü *görmedim. Bu mezar taşı müzesinde gör*düğüm sarık çeşitlerine hayran kaldım. Barbaros Hayrettinin başındaki sarık cinsinden de çok var. Bir iki tane de şimdiye kadar hiç görmediğim bir sarık çeşidi var:Kalın ipten yapılmış hissini veren (belki de ipekli), bir aşağı bir yukarı kaldırılarak sarılmış bir sarık. Bu belki de bir denizci sarığı idi. Çok güzel bir şey.

Fakat taşlar üzerindeki mezar kitabeleri hep Arapça yazılmış. Yalnız isimlerden Türk oldukları beli. Konya, Karaman gibi memleket isimleri yazılı. Mezar taşlarının sahibi ölüler arasında, mizah meraklısı olanlar da var. Meselâ, bir tanesi Arapça olarak mezar taşında şöyle diyor:

Ey karşımda dikili mezarıma bakan!
Öyle dikili mi kalacaksın sanırsın he zaman?
Merak etme yakında sen de
Uzanacaksın böyle bir mezara!

Bu Fransızca konuşan gençler, sık sık kullandıkları «Arap» (onu, «Ağap» *şeklinde telâffuz ediyorlar)* sözcüğü ile halkı kastediyorlar. Sûk'a geldiğimiz zaman: «Kartiye Ağaba geldik» dediler. Şelebi Arap nasyonalizmine kızıyor. Bu Ağap nasyonalizmini Avrupalıların icat ettiğine inanıyor. Çünkü Avrupalıların

Tunus'ta Mecerda Barajı

nazarında yerli, «Ağap» tır. Avrupalının dil farkına göre yaptığı bir ayırma, diğer Avrupa dışı nasyonalizmlerde olduğu gibi, Arap nasyonalizminin de temeli olmuş. Satı al-Husri'nin kulakları çınlasın. Hangi ırktan, hangi dinden olursa olsun, hattâ kendisi gibi Arapçayı *sonradan öğrenme bile olsa,* Arap dili konuşan Araptır diyordu. Tunuslular Arapça konuşmakla Arap oldukları fikrini pek fazla benimsemişe benzemiyorlar.

Fakat, Şelebi'nin Arap nasyonalizmine karşı koyduğu iki şık da su götürücü. Biri Tunus nasyonalizmi, öbürü İslâm nasyonalizmi. Şelebi Şahsan Tunus nasyonalizmine de inanmıyor; ona göre Avrupa nasyonalizmine karşı ancak İslâm nasyonalizmi olabilir. Çünkü Avrupalıları hep bir milletten, hıristiyan milletinden sayıyor. «Ama, dedim, Avrupada bir Fransız milleti, bir Alman *milleti var; hattâ bilirsin sık sık kıyasıya* döğüşürler. Buna ne dersin?» «Çok basit, dedi; çünkü hıristiyanlıkta bu mümkün. Ama İslâmlıkta Ağap, Türk Tunuslu diye bir şey yoktur». Sonra ilâve etti: «Bu daha üniversal, daha insanî, daha büyük bir şey». Şelebi'nin teorileri beni eğlendiriyor; başka memleketlerdeki daha kelli felli adamların bile künhüne varamadığı bu işlerde ondan daha iyisini mi bekliyecektim?

ZEYTUNA CAMİİNDE

Tekrar Sûk'un dar sokaklarına girdik. Karnım zil çalıyor. Sabahtan beri dolaşıyoruz. Bizim Kapalıçarşı kebapçı*larına benzer bir yer gördüm. Ama,* Şelebi: «size göre değil», diye girmiyor. Lokantacı da kapıda boyuna buyur ediyor. Perdenin kenarından içeride ağarık saçlı bir Amerikalı hanımın yediğini gös terdim. O zaman Şelebi dayattı: «Ben burjuvayım; burada yiyemem» dedi. Bahanesine pek inanmadım, ama fazla ısrar da etmedim.

Zeytuna camiini tabiî açık bulduk. Şapkam zaten elimde katlanmış duruyor. Onu film makinesinin kutusuna yerleştirdim. Şelebi sıkı tenbihte bulundu: «Fransızca konuşmak yok; yalnız Arapça konuşulacak». Pabuçlarımı çıkardım. *Cami okuldan daha güzel, daha eski.* Esaslı bir şey. Hatırımda kaldığına göre onuncu yüzyılda yapılmış; ama çok tamirler, tadiler görmüş. Şimdi de tamir ediliyor.

Tunusu Türklerden önce İspanyollar zaptettiğinde Zeytuna'yı ve kitaplarını mahvetmişler. Böyle iddialar yapılır; doğru mu değil mi bilmem. Ama doğru olması pek muhtemel. Şarlken'in Tunusu zapteden donanmasında bir alay İtalyan ve Alman merseneri vardı. O zamanın âdeti üzere bunlar savaştan sonra yağma ve talan etmek için bu zenaate girerlerdi. Şehir zaptedilince Şarl*ken önce İtalyanları, sonra Almanları* yağma etmeye salıvermiş. Bunlar ortalığı öyle bir temizlemişler ki sıra İspanyollara gelince bir şey bulamamışlar; kuyulara kadar her yeri karıştırdıktan sonra hiddetlerinden mi artık bilmiyorum, kadınlara kızlara saldımışlar. Büyük bir Katolik hükümdarı olan Şarlkene hayran olan von Hammer bile çoluk çocuk on binlerce insanın doğrandığını, kıyamet kadar kitabın mahvedildiğini *yazar ve bunun utanç verici bir* barbarlık olduğunu söyler. İsterseniz siz de von Hammer'i açıp bakınız.

Camide sol yanda boylu boyunca biri uzanmış uyuyor. Her gittiğim İslâm ülkesinde camilerde uyuyan insanlar görüyorum. Yatakhane mi bunlar yahu? Mihrabın önünde üç dört kişilik bir küme konuşuyorlar. Bir sütunun altında yaşlı bir adam, elinde Kur'an, mırıl mırıl ve tatlı bir sesle okuyor zavallıcık. Ortada bir etajer. Raflarında bir çok Kur'an var. Namazda gibi diz çöktüm, Kur'anlardan birini aldım. Delikanlılar diz çökemediler, Avrupalılar gibi yampiri oturdular. *Bana da hayretle bakıyorlar.* Şapka giyen bir adamın eline kur'an almasına şaşıyorlar zahir.

KARTİYE AGAPTAN ÇIKTIK!

Camiin içinde biraz dolaştık. Fazla vakit olsaydı, daha da kalmak isterdim. Güzel bir mabet; çok sevdim. Avluya çıktık: Tekrar Habib Bourgiba caddesine geldik. Rauf: «Artık Kartiye Ağaptan çıktık» müdesini verdij. «Kartiye Ağap» ın dışında her şey bir Fransız şehrinde olduğu gibi. Ne cami var, ne de medrese. Paris usulü bol meyhane var. Genç işçi kılıklı adamlar bankolara ya*rı oturmuşlar, şarap içiyorlar. Kahirede* hiç böyle şey görmemiştim. O halde, neydi o Bourguiba'nın Türkiyede söylediği açmazlar? Bana öyle geliyor ki bize değil, Araplara karşı idi bunlar.

Akşam yaklaşıyordu; Şelebi bir kaç kere evine gideceğimizi söylemişti. Bir taksiye atlayıp gittik. Ufak bir meydanda indik; yanyana ancak iki kişinin geçebileceği dar sokaklara girdik. Şelebinin evi orada, Koridordan bir oturma odasına geçtik. Solda bir piyano, biraz ötede evin hacmi ile hiç bir nisbeti olmayan kocaman bir *frijider.* *İki* genç ders çalışıyor; biri akraba, öbürü Şelebinin kardeşi. Biraz sonra annesi ve kız kardeşi geldi. İkisi de şişman bayanlar. Duvarlarda Mustafa Kemal Paşa resimleri, Türkiye manzaraları. İstanbulda akrabalarının resimlerini de albümde gördük. Şelebi önce ut çaldı; sonra kız kardeşi ile beraber piyanoda alafranga - alaturka kırması bir şeyler çaldılar. Şelebi, Batı müziğini de bildiğini göster*mek istedi; çok alaturkalaştırılmış bir* Dokuzuncu Senfoni parçası çaldı. Hepsi birden Çaykovski ile Rimski Korsakofu bilip bilmediğimi sordular. İkincisi ile ilgilenmeleri galiba Şehrazat'tan ileri geliyordu. Oryantal bir şeyler istiyorlarsa, neden Debussy veya Ravel'den bir şey çalmadıklarını sordum. Hiç duymadık, dediler. Gounod? Bizet? Berlioz? Saint-Saens? Hayret, hiç duymadık; Fransızların da kompozitörleri var mı? dediler. Belli ki bu çocuklar bildiklerini Fransız hocalarından değil, sinema veya plâklardan öğrenmişler.

AVRUPALILAR NASIL TARIH YAZARLAR?

Millî Kütüphane Müdürü Osman Ka'akla ertesi gün görüşebildim. Millî Eğitim Bakanlığında da bir dairesi var. Tunusu en iyi bilen adam diye methetmişlerdi. Onunla görüşmem geç kalmıştı; ben Tunusta öğreneceğimi öğrenmiş, yarın hareket etmek üzereyim. Osman Kaak'ın aynı zamanda Türkiye ile ilgilendiğini, İstanbula gitmek, orada arşivde çalışmak istediğini öğrenmiştim. *Onun için son gün onu da görmek lâ*zımdı.

Bakanlığa gittiğim zaman beni bekliyordu. Tıknaz, ortadan az yaşlıca bir zat. Fransızca, İngilizce, Almanca biliyor. Fakat hepsini tıkana tıkana, acele konuşuyor; cümlelerini bitiremiyor; karşılıklı konuşmadan ziyade kendi konuşuyor. Az sonra, bilgili ve çok yardımcı bir zat olduğu meydana çıktı. Derhal Bakanlık otomobillerinden birine emir verildi, yola çıktık.

Tunus'a yeni gelmişim gibi bana bütün Tunus'u yeni baştan gösterecek, Ben de ilgisine hürmeten sesimi çıkarmı*yorum, bunları gördüm demiyorum.* Şehri bitirip varoşlara çıktık. Tip tip yeni iskân mahallelerini gösterdi. Gerçekten başarılı, övünülecek eserler. Bunlar onu coşturmuştu.

Kilometrelerce süren iskân mahallelerindeki sayısız evler üç sınıf halka göre yapılmıştı. Ka'aka göre, bu Tunus Sosyalizminin bir özelliği idi. Amaç herkesi zengin veya herkesi fakir etmek değildi. Geleneksel Tunus toplumu üç tabakadan mürekkepti. Bunlar da ona göre yapılmıştı. Amaç hepsinin rahat ve müreffeh olmasıydı. Aralarındaki fark nitelik farkı değil, kemiyet farkı idi. Üçüncü sınıf evlere yerleşenler zamanla ikinci sınıfa, hattâ sonra birinci sınıfa geçebilecekti. Bu orijinal teoriyi kavrayamadım, Ama Osman Ka'aka fazla soru sorulamıyor. O kadar heyecanlı ki dinle*mekten başka çare yok. Fakat adamı gittikçe* ilginç buluyorum. Ateşli bir idealist toplumcu. Galiba eskiden daha da soldaymış, bunu başkasından duydum.

Osman Ka'ak çok Konuksever, her şeyi teker teker gösterecek. Yalnız kalkınan Tunusu mu? Bütün Tunus tarihini bana anlatacak. Tarih, Osman Ka'akı büsbütün coşturan bir konu. Yıllardanberi Tunus'un ilerici akımlarında rol oynamış bir aydın olduktan başka, esaslı bir tarih bilgini. Fakat asıl Tunus tarihinin Türk dönemi ile ilgili.

Relimin yüzünü ağartan imar bölgelerinden sonra, imar köylerindeki balıkçı ve bakkal kooperatiflerine varıncaya kadar her şeyi teftişten sonra, akşama doğru Belveder parkına yöneldik. Parkı ve oradaki Tunus beyi köşkünü gösterecek. Ben buraları hep görmüşüm, ama hatır için, onun güzel heyecanını söndürmemek için sesimi çıkarmıyo*rum. Yolda Tunus beylerinin* çeşit dinastilerini, beylerin adına ve tarihlerine varıncaya kadar öğrendik. Belveder parkında bir tepe üstünde, denize nâzır bey köşkünün önünde otomobilden indik.

Liman uzakta gözüküyor, hafif sisler arasında. Osman Ka'ak, bir deniz stratejisti gibi bana Sinan Reis donanması ile Şarlkenin deniz muharebesini anlatmağa başladı. Bütün harekâtı takibediyorum. Hava yavaş yavaş kararıyor. Belki bir saat konuştu. Nefes nefese idi. Korkunç bir heyecan içindeydi. Muharebenin safhalarını anlattıktan sonra sustu.

*«Osmanlı tarihine bir de Mağreb'*den girmeli; bakın onun büyüklüğü nasıl daha çok anlaşılır?» dedi. Bir süre dinlendi. Sonra yavaş yavaş, mırıldanır gibi tekrar konuşmağa başladı. Sesi bana bir rüya gibi geliyor. Yedi yıl önce, Singapor'da şehir dışında bir deniz kenarında batan güneşi seyrederken, birdenbire dalga dalga gelen bir ezan sesinin içimde yarattığı garip duygu ile doluyor içim. Artık onun yüzünü göremiyorum; yalnız sesini işitiyorum.

«Evet, dedi, bu Türk tarihinin en şanlı sahifelerinden biridir. Avrupalılar bunları anlatmıyorlar; inkâr ediyorlar; *Tunusun* Türk *devrini bir gerilik,* bir barbarlık dönemi olarak yıllarca çocuklarımıza anlattılar. Tunusa ulusal benliğini veren Türk idaresi ve Türk dönemidir. Ondan önce Tunus yoktu ve ondan sonra da Tunus her zaman vardı. Bize özgü müesseseleri bize bırakanlar da Türklerdir».

Gene sustu. İyice akşam olmuştu.

Fakat Osman Ka'akın söyliyecekleri henüz bitmemişti. Ufuklara baktı; sonra bana döndü :

TÜRKLERDEN NE BEKLERDİK

«Siz kendiniz dahi iyice bilmiyorsunuz, dedi. Türkler tarihin en büyük milletlerinden biridir.» Derin bir nefes aldı. «O büyük Türklük bugün yaşasaydı nolurdu? Eğer kuzey Afrikaya Türkler gelmeseydi bugün biz yoktuk. Bütün Afrika Avrupalıların eline geçecekti. *Bugün bir Afrika varsa, bir Afrika* müslümanlığı varsa, bugün bir Tunus varsa biz bunları Türklere borçluyuz. Biz ne kadar isterdik ki Mustafa Kemalin bıraktığı Türkiye, *Türklüğün* o eski şanlı günlerinin Türkleri gibi bize gelsin, bize elini uzatsın; bizim kurtuluş savaşımızı desteklesin; sonra da bize mühendislerini, doktorlarını, iktisatçılarını, öğretmenlerini göndererek kalkınma savaşımızda bize yol göstersin. Bu olabilseydi, bugün Kafkaslardan Atlas dağlarına kadar büyük bir Türk - İslâm cephesi hâlinde Avrupa emperyalizmine karşı, tarihin bize gösterdiği gibi ancak Türk *önderliğinde kurulabilen* bir kardeşlik cephesi kurulmuş olacaktı. Düşünün, bu olabilseydi, ne kadar büyük, ne kadar güzel bir şey olacaktı. Ah, bu *olabilseydi!»*

Karanlıkta artık Osman Ka'akın yüzünü seçemiyorum; sadece inler gibi sesini işitiyorum. Sözleri o kadar içe işleyici, o kadar samimî, o kadar çocuksu ki! Belki bana târizde bulunacaktı; belki: «Fakat siz bize hiç yardım etmediniz, Fransızlara yaltakladınız; bizim başımızdan geçenlerden haberiniz bile olmadı, ve doktorlarınız, mühendisleriniz, Amerikalılara, Almanlara hizmete gidi*yor.» Demedi. Türke karşı olan* saygısı, bana karşı gösterdiği derin nezaket ve kardeşlik duygusu yüzünden demeye kıymadı. İkimiz de sustuk.

Limana doğru son bir defa daha baktım. Bir sigara yaktım. O tamamen susmuş, kendi düşüncelerinin içine gömülmüştü. Kalktık. Ağır ağır, sessiz yürüyerek, konuşmadan otomobile girdik. Osman Ka'ak hayatımda rastaladığım ilginç insanlardan biri olarak hafızama *girip yerleşti!*

Tanışıklığımız çok kısa sürdü; fakat Cezayire doğru yolculuğumun gecesi bana, Osmanlı imparatorluğunun o zamana kadar düşünmediğim bir açısı hakkında yön kazandırıcı düşünceler verdi. Bu satırları yazmakta olduğum otel odasında *bunları düşünüyorum.* Osmanlı - Türk tarihine Mağreb'den bakış! Kanunî Süleyman ve Şarlken, Barbaros ve Andrea Dorya; Fransa - Türki*ye işbirliği ve Barbaros'un anlaşma ge*reğince Nice'e vardığı zaman Fransızların hiç bir hazırlık yapmaması karşısında verdiği zılgıt, Tunustan Tlemsen'e kadar Türk - İspanyol savaşları, kuzey Afrikanın Avrupalı istilâcılardan ve denizinin korsanlarından temizlenmesi!... bütün bunlar bizim tarih kitaplarımızda geçer, geçmez şeyler; bize fazla bir şey söylemeyen şeyler. Fakat bunlar Tunuslular ve Cezayirliler için Kosova, Muhaç, Sakarya ve Dumlupınar kadar anlamlı şeyler.

Bunları düşünmekten uyuyamadım. Yarın erken yolcuyum. Air France'ın prospektüslerine bakıyorum. Cezayiri ve Tlemsen'i tanıtıyor. Tlemsen'i, Cezayirin en eski müslüman ve Türk merkezi olarak biliyorum, Halbuki prospektüs başka türlü diyor : «İspanyanın yeniden (yâni hıristiyanlar tarafından) fethi üzerine Arapların Endülüsten dışarı *göç etmeleriyle Tlemsen zenginleşti.* Fakat Türk işgali (Cezayir için olduğu gibi) Tlemsen için de bir oppression ve decadence dönemi açtı» diyor Air France'ın broşürü yolculara. 700 yıl Endülüsde oturan, orada parlak bir uygarlık kuran Arapların sökülüp atılması. Air France'in terminoloisinde «dışarıya göç». Bu kibarca lâfın altında gizlenen oppression'un sonucu Tlemsen'e zenginlik getiriyor. Fakat Türk idaresi gelince bu, dobra dobra oppression ve decadence oluyor.

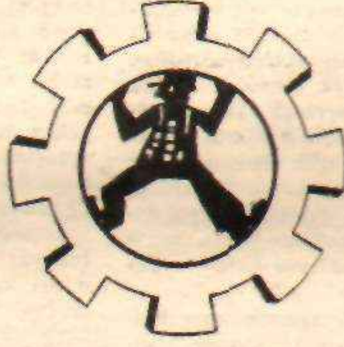
Şu Cezayirdeki Fransız medeniyetini görmeyi artık cidden çok merak etmeğe başladım. Çok kalmadı. Yarın, Osmanlı tarihinin yetiştirdiği en büyük adamlardan biri olan Barbaros Hayrettin'in şehri Cezayire, sabah erken uçuyorum. (Bu son cümleyi Barbaros günlerinde basmakalıp lâfedenler gibi şovenlik olsun diye yazmadım. İmkân ol*saydı da niçin böyle yazdığımı anlata*bilseydim.)

Toplu sözleşme düzeninde göze çarpan aksaklıklar..:

Adil Aşçıoğlu

Bakanlar Kurulu kararı ile durdurulan Paşabahçe Grevi, toplu sözleşme düzeni bakımından önemli bir sorunu gün ışığına çıkarmıştır.

Bu grevle ılgili olarak İstanbul Asliye Yirmi İkinci Hukuk (İş) Mahkemesi tarafından verilen ve Yargıtay Dokuzuncu Hukuk Dairesince onanmış bulunan karara göre, işkolu seviyesinde yapılan bir toplu sözleşmenin varlığı, aynı ışkolunda kurulu işyerlerinden biri ya da hepsi için ayrı ayrı ve işyeri seviyesinde toplu sözleşme yapılmasına engel değildir. Türkiye'de bugün işkolu seviyesinde yapılmış pek az toplu sözleşme vardır. Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikaları işvereni ile İşçileri arasında yapılan toplu sözleşme, bunlardan biridir.

İşkolu seviyesinde toplu sözleşmelerin azlığı iki nedene dayanmakadır. Birincisi, hıç bir işçi sendikasının aynı işkolunda çalışan ışçılerin yarıdan bir fazlasını kendine üye yapamamış olmasıdır. Ikinci ve daha önemli neden, ışverenlerin ya da işveren sendika ve federasyonlarının üyelerine ait işyerlerinde çalışan işçi sayısının da, irkolundaki işçilerin yarısından fazlasını bir türlü bulamamasıdır. Halbuki bu konudaki kanun, tarafların işkolu seviyesinde sözleşme yapmaya yetkili olabilmeleri için, bu şartların gerçekleşmesini öngörmektedir. Kolayca anlaşılabilecek nedenlerle, memleketimizde gerek ışçi, gerek işveren sendikalarının bu şartı yerine getirmeleri zordur. Bırakın memleketimzi, İşçi hareketleri bakımından güçlü bir geçmişe ve tecrübeye sahip ileri endüstri ülkelerinde dahi, bu şartın, işçi sendikaları açısından yerine getirildiğini pek göremeyiz. Fakat bu ülkelerde, bir tek işkolunu (endüstriyi), bir çok endüstriyi, bir bölgede kurulu endüstri kollarını ve nadiren de ekonominin tümünü kapsayan toplu sözleşmeler yapıldığına rastlamak mümkündür. Ne var ki bu şekilde geniş bir uygulama alanını kapsayan toplu sözleşmelerde taraf olanişçi örgütlerine, belirli endüstri ya da ndüstrilerde çalışanların yarısından fazlası üye değildir. Bu işçi örgütlerinin yetkileri, her şeyden önce «güç» lerine, yani toplu sözleşme çağrısına uymayan işverene karşı işçiyi greve götürebilme imkânlarına bağlıdır Başka bir deyişle, işçilerin üye olmamakla beraber, destekledikleri ve direktiflerine uydukları işçi örgütü, temsil yetkisine sahip bir örgüttür.

İleri endüstri ülkelerinde, kapitalist tekellerin gelişmesi sebebiyle, en önemli İşkollarında bir tek işverenin, ya da işverenler örgütünün, işkolunda çalışanların çoğunluğunun kendi işyerlerinde çalışması şartını kolayca yerine getirmesine imkân vermektedir. Fakat Türkiye İçin bu şartın işverenler tarafından yerine getirilebilmesi, ancak kapitalist tekellerin geliştiği birkaç endüstriye münhasırdır. Şişe ve Cam Endüstrisi, bunun en güzel örneğidir. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş., Türkiye'de bu işkoldnda çalışanların yarısından çoğunu istihdam eden bir fiili tekeldir. Bn endüstrideki üretimin tamamına yakın kısmını, Paşabahçe ve Çayırova fabrikaları ile bu şirket sağlamaktadır. Bu fabrikalarda çalışan işçiler de bir tek sendika etrafında toplandıkları bir sırada, o işkolunda çalışanların yarısından fazlası bu sendikanın üyesi olduğundan, 275 Sayılı Kanuna göre, taraflar arasında «işkolu seviyesinde» bir toplu ış sözleşmesi yapılmıştır.

Bu tarz sözleşmelerin, hem işçiler, hem de işverenler bakımından faydaları vardır. İşverenler bakımından, değişik iş yerlerinde çeşitli seviyede ücret ödenmesi dolayısiyle rekabet şartlarının bozulmasını önlemek, İşçiler bakımından da, işverenlere işkolu seviyesinde bir baskı yaparak daha avantajlı haklar sağlamak, bu faydaların başlıcalarıdır. Fakat, işkolı seviyesinde yapılan toplu sözleşemler, bir meselenin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır: Böyle bir sözleşme ile tesbit edilen şartlar, o işkolu için asgarî şartları mı, yoksa azamî şartları mı ihtiva etmektedir?

Normal olarak toplu sözleşmelerin asgarî şartları tesbit ettiğini kabul zorunluluğu vardır. Örneğin, belirli bir işyerinde yapılan toplu sözleşmede tesbit edilen ücret ve öteki hakların azamî olduğunu ve bunun üstüne çıkılamıyacağını söylemek yanlış olur. Bir kerre bu, hukuk açısından mümkün değildir. Çünkü 275 Sayılı Kanun, münferit iş akitlerinin toplu sözleşmeye aykırı hükümleri yerine, toplu sözleşmedeki hükümlerin geçeceğini belirtmiştir. Bunun anlamı, toplu sözleşme kapsamı içine giren bir işyerinde işverenle işçi arasında yapılacak münferit iş akdine, sözleşmede tesbit edilmiş sınırlar altında hüküm konamıyacak demektir. Şu halde, bizde toplu sözleşme, hukuken, işyerlerindeki çalışma şartları ve ücretler bakımından asgarî hadleri tesbit etmekte, işçiye bunun üstünde haklar ve ücretler tanıyan münferit iş akitlerini mümkün ve muteber saymaktadır.

Kanunun bu ana prensibinden hareketle, işkolu seviyesinde yapılmış sözleşmelerin, o işkolu için asgarî hadleri çizdiğini ve işyeri seviyesinde yapılacak sözleşmelerle bunun da üstünde haklar ve ücretler sağlamanın işçiler için mümkün ve muteber olduğunu kabuletmek gerekmektedir. Nitekim, aynı kanuna göre, işyeri seviyesinde yapılacak sözleşmeler, işkolu seviyesindeki sözleşmelere aykırı olamaz.

Gerçi tatbikatta, bâzı ülkelerde toplu sözleşmelerle —ister işyeri, ister işkolu seviyesinde olsun— çalışma şartlarının ve ücretlerin azamî hadlerinin de tesbit edildiği görülmektedir. Bunu özellikle el emeği sıkıntısı çekilen dönemlerde, işyerleri arasında işçi transferine engel olmak için işverenler istemektedirler. İşçi sendikalarının ise, böyle bir yartın toplu sözleşmelere konulmasını istemleri, işverenlerin sendikasız işçilere daha câzip şartlar ve ücretler sağlayarak sendikalı olmanın lüzumsuzluğuna işçileri inandırmaları yolunu tıkama amacına dayanmaktadır. Nitekim, özelikle ABD'de işverenler, çok kere sendikaların sağladığı haklardan çok fazlasını işçilere tanıyarak onları sendikadan ayırmaktadır. Bu yola sapan işverenler, memleketimizde de yok reğildir. Fakat Türkiye'de, toplu sözleşme şartlarının üstüne çıkabilecek işverenler çok azdır. Genellikle el emeğinin bol olduğu bir ülkede, işverenlerin sendikaları zayıflatmak için, işçilerine sözleşmelerin üstünde geniş ölçüde ve sürekli haklar sağlamaları pek düşünülemez. Bu sebeplerle, memleketimizin şartları bakımnıdan, işçi örgütleri, toplu sözleşmeleri çalışma şartlarının ve ücretlerin asgarî hadleri olarak kabul etmeli ve bu yolda mücadeleye girişmelidirler.

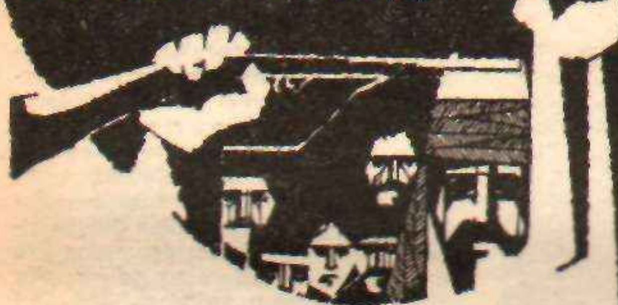
Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bu işkolunda yapılan toplu sözleşme varken, işyeri seviyesinde Paşabahçe Fabrikasında çalışanlar için yenı bir toplu sözleşme imzalamamak hususunda direnmesi, yürürlükte olan sözleşmeyi işverenin bu işkolu için «azamî had» kabul ettiğini göstermektedir. Bu düşüncenin yanlışlığı, hukuk bakımından, mahkeme ve Yargıtay kararları ile anlaşıldığı gibi, işverenin hareketlerinden de sözleşmenin bu işkolu için azamî haddi teşkil etmediği anlaşılmaktadır. Gerçekten işveren 3 yıl için yapılan işkolu seviyesindeki toplu sözleşme döneminde, Paşabahçe işçilerinin giriştikleri birinci grev sonunda olduğu gibi, son grev dolayısiyle de —uygulaması işverenin takdirine bırakılmak kaydıyla da olsa— bâzı haklar tanımayı kabul etmiştir. Bu durum, sözleşmeyle belirlenen hakların «azamî» olmadığının işveren tarafından da benimsendiğini göstermektedir. Fakat işveren ,sözleşmenin «hukukî» liğini bozmamak için, bu hakları yeni bir sözleşmeyle değil, sadece protokol ile, yâni sözleşmeden bağımsız olarak, tanımak niyetindedir. Böylece işverenin asıl maksadının, kendisini toplu sözleşme düzeninden sıyırmak ve tanıdığı yeni hakların sonradan işçilere verilmemesi hâlinde, sözleşmenin kendisi tarafından ihlâl edildiği suçlamalarını peşinen bertaraf etmek olduğu anlaşılmaktadır. Yeni hakların hukukî dayanağı, sözleşme değil de protokol olursa, ilerdeki ihlâller, işvereni grev tehdidinden kurtaracaktır. Paşabahçe işvereni, böylece, kendisini toplu sözleşme düzeninin sonuçlarından korumak, şeklen var olan bir sözleşme ile üç yıllık dönemi tamamlamak, işçileri sözleşme ile bağladığı halde kendisi serbest kalmak istemektedir.

Denilebilr ki, karşılıklı hak ve borçlar doğuran hukukî bir bağıt oan toplu sözleşmenin bir tarafı (işçiler) bağlayıp da öteki tarafı (işveren) bağlamaması mümkün değildir. Roma Hukukunda, akitlerin muteberliği, belirli şekillere uyularak yapılmalarından ileri geliyordu. Başka bir deyişle, taraflardan biri, ya da ikisi iradelerini bir baskı altında belirtseler ve bu irade beyanları asıl maksatlarına aykırı olsa bile, kanunun belirttiği şekillere uygunsa, tarafları bağlardı. Modern hukukun ve bu arada Türk Hukukunun, Roma Hukukundan farkı, irade beyanının maksada uygunluğu ve serbest şekilde belirtilmesinden ibarettir. Bu sebepledir ki, Roma Hukukunda mevcut olmadığı halde, modern hukukta ve Türk hukukunda iradeyi bozan sebeplerden dolayı aktin feshini istemek mümkündür. Toplu sözleşmelere bu hukuk prensiplerinin uygulanmaması için hiç bir sebep yoktur.

Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. ile Paşabahçe ve Çayırova Fabrikalarında çalışan ışçiler adına, sendika tarafından işkolu seviyesinde yapılmış olan üç yıllık toplu sözleşmenin böyle bir hukukî tahlile tâbi tutulması mümkündür. Başka bir deyişle, mevcut toplu sözleşme o şekilde yapılmıştır ki, özü bakımından karşılıklı haklar ve borçlar doğurmaktan çok, işverenin işçileri dilediği gibi sömürmesine imkân vermektedir. Bu hali ile sözleşme, şeklen iki taraflı ise de, aslında işçilere yeni bir hak getirmemektedir. Bu bakımdan, sözleşmenin özü bakımından hukukî değerinin tartışılması mümkündür. Herhalde üç yıl süre ile yapılan ve işçilere, eskiye oranla daha yüksek hak ve imkânlar sağlamıyan bir toplu iş sözleşmesinin, işçilerin istek ve amaçlarına uygunluğu iddia edilemez. Sözleşmenin yapılması sırasında işçiler adına hareket edenlerin hâtâ, hile v.s. gibi «iradeyi bozan» haller altında hareket edip etmediklerinin araştırılması mümkün ve zorunludur. Demek istediğimiz odur ki, âkitlerin hukukumuza göre, taraf ları bağlayıcı karakteri «şekil»-den ileri gelen mutlâk bir anlam taşımamaktadır. Nitekim değişen şartlar dolayısiyle müteahhitlerin «fiyat farkı» istekleri bile, Türkiye'de hukuken kabule değer görülmektedir. Şimdi Türkiye gibi ekonomik istikrardan yoksun bir ülkede ışçilerin üç yıl süre ile, aleyhlerinde değişen şartlara rağmen, sözleşmede tesbit edilen şartlarla çalışmaya zorlanmalarının mümkün olmıyacağı hukuken ileri sürülebilir. Fakat herhalde bir nokta açıktır: Toplu sözleşmeler de, hukukun tümü içinde, diğer akitler gibi mutlâk bir değer ifade eden şekli birer hukukî vasıta değildir. Bu sebeple de, bir kere şu ya da bu şartlar altında nasılsa yapılmış olan bir sözleşmeye dayanarak, bu sözleşme işçilerin asıl maksadına ve değişen şartlara aykırı da olsa, onları bu sözleşme ile sonuna kadar bağlı saymak mümkün değildir. Toplu sözleşmelerin, diğer akitler gibi, feshini istemek mümkündür.

Bir kaç yıllık uygulamada, böyle bir yola gidilmiş değildir. Fakat işverenlerin ekonomik vesair üstünlüklerinden faydalanarak, hâtâ, hile ile yapılan ve tamamen tek taraflı işleyecek şekilde düzenlenmiş sözleşmeleri, işçilere karşı bir baskı aracı olarak kullanmaya devam etmeleri, bu çeşit sözleşmelerin feshi meselesini er geç ortaya çıkaracaktır.

KUTSAL İSYAN

HASAN İZZETTİN DİNAMO

Aydınlar!.. Öğretmenler!.. Öğrenciler!..

Kurtuluş Savaşımızın saklı kalmış taraflariyle gerçek hikâyesi...

MAY YAYINLARI - İSTANBUL

PAYEL YAYINEVİ

İki yeni eserini sunar:

YENİ ÇİN Dün - Bugün

Jacques LOCQUIN — Rafaello UBOLDI — Etiemble Li Fu — CHUN ve Simone de BEAUVOIR bütün yönleriyle tanımadığınız ÇİN'i yerinde incelediler.

YALNIZLAR

Yazan: Zaven BİBERYAN

Toplumcu edebiyatımızda yenilik... Romanda şehre dönüş... Toplumumuzun ve kişilerinin gerçekçi bir tahlili...

7,5 Lira

Genel Dağıtım: KİTAP DAĞITIM MERKEZİ.
Nuruosmaniye Cad. No: 23 Eser han kat: 1
Cağaloğlu—İSTANBUL

Neden Atatürk Düşmanlığı?

Mustafa Kemal'e düşman olanların büyük kısmı, Bolu Mutasarrıfı gibi vatan hainleriydi. *Bunlar. dış düşmanın içte kullandığı* ajanlardı. Maalesef. başka hiçbir milletin tarihinde bu kadar tefessüh etmiş *mahlûklara rastlamıyoruz.* İşgal altında bile. şahsi menfaatlerinden başka bir şey düşünmeyen hainlerdi bunlar. *Düşmanın bunları nasıl* kullandığını vesikalarından görelim ve İstanbul Patriğinin İngiliz Başbakanına yazdığı *mektubu okuyalım:*

«...Yeni bolşevik muvaffakiyetleri, müslümanları İngiliz İmparatorluğu aleyhine çevirmeye çalışıyor. Bolşevikler en çok İngiltere'ye düşmandırlar. Müslümanlar bolşeviklerle birleşerek İngiltere'ye karşı savaşacaklardır»

(Document's on British Foreign Policy - 1919-39 -, Cilt 4, S. 1001 Amiral Webb'den, Vesika numarası: 647).

«...*Bazı* kuvvetler ezilebilirse de bolşeviklik ezilemez. Milliyetçiler. İslâma sadık ol. çünkü senin millî varlığını o kurtaracaktır, *diyorlar.* Bu fikirlerin her ikisi de İslâm Dünyasında İngiliz hâkimiyetini mahvedebilir.

Biz, dini idealiymiş gibi gösteren menfaatçi *bir grubu* idareci olarak takdime çalışacağız.

Panislâmizmi ezemeyiz, bu tıpkı Batıdaki milliyet gibidir. Bizim şimdi gayemiz bölmek arkadaş gibi davranıp kazanmak ve sonra hükmetmek olmalıdır.»

(*Aynı eser,* S. 1003, Mr. Ryan'dan, Vesika numarası: 647)

NOT: Diğer bir yazımda ihanet edenlerin listesini vereceğim.

Aynı eserin 7. cildinin 616. sayfasında İstanbul Patriki L. Dorotheos'un İngiliz Başbakanına yazdığı mektuptan bir parça:

«...Doğu meselesi ile yakından ilgiliyiz ve bu meselede önemli rolümüz vardır. İstanbul kültür *ve din* bakımından hiçbir zaman Türk olmamıştır. Burası Yunanlılar için mukaddes bir yerdir. Türkler İstanbul'dan atılıp yerine Yunanlılar getirilmelidir. Türkler Boğazları koruyamadılar. Yunanlılar koruyabilir. Yalnız kuvvetli bir Yunanistan kurulması için İstanbulu alması icap eder. İstanbul mutlaka anavatanla birleştirilmelidir. Boğazları milletlerarası yapacağımıza söz veriyoruz. Yunanlılar asla Türklere tahammül edemezler».

(Not: 1947 senesinde mektubun bu kısımları *açıklanmış olup. diğer* parçaları önemini hâlâ muhafaza ettiği için açıklanmamıştır).

EROL ULUBELEN
Arizona

A LA SÜLEYMAN

Alasülü hükümetin saati,
Baksana, çift yelkovanla akrebi,
Hep ileri, avantada bir çifti,
Öbürü ters, Arap harfleri gibi;

Birinde beş, birinde saat dokuz,
Biri üçse, öbürü onbir buçuk...
Nerde vardır biz gibi bilgiç ulus?
Ölüme de sonunda çare bulduk!

Çünki «aman» dedirttik biz zamana,
Bu saatle ne ileri, ne geri...
Elinoğlu çıksın saman yoluna,
Yerimizde otluyoruz biz gayri.

Can Yücel

KİTAPLAR
samih emre

ANAYASA

Hürriyet ve Anayasa Bayramı bugün; adına siyasi protokoller düzenlenen, parti liderleri toplantısında bağlı kalınacağına söz verilen, hem nice şiirin aydınlık başlığı, hem bir sigara cinsi olan, bayramı kanunlaşan ismiyle 27 Mayıs.

Öğrenci takviminde birbuçuk günlük tatil; *bu yıl olduğu* gibi Cumaya rastlarsa Pazartesiye kadar okullar ve resmi daireler kapalı. Delik deşik Mayıs ayında ders çalışma fırsatları. hava güzelse şehir dolaylarına küçük gezi kaçamakları. «Günün mâna ve ehemmiyetini» belirten meydan hatipleri konuşacaklar bugün. bayraklar asılacak, fakir ilkokul çocukları bedava tramvay. otobüs. vapur seferlerinden yararlanıp rozetler dağıtacaklar. Nice çiğnenmiş sakız, değeri yitirilmiş anı, gazetelerde yıldönümü yazıları. resmi geçit fotoğrafları. çelenk kazançlarıyla 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı kutlanacak gene... Hem topluma iyi anlatılamamış, hem eskitilmiş nice günler gibi altıncı yılı da kutlanacak bir bayramın. 1960 Mayısının radyo heyecanları hatırlanacak. Yassıada hükümleri. İmralı darağaçları, «*Ak Devrim*» iddiaları düşünülecek. Anıt - Kabir ziyaret edilecek. özel deftere «Atam, izindeyiz» diye satırlar . döşenecek. Karşılıklı tebrik yazıları gönderilecek. okullar bu yıl sırf bu bayram gereğince kutlansın diye 30 Mayıs Pazartesi öğleyin tatil edilecek. bir seçimin karmakarışık gürültüsü içinde aynı yuvarlak kelimelerin kanadında nice gizli niyet saklanıp söylenecek.

Şimdi ne kaldı o ılık günlerden? *Çok şey. her şey.* «Hükümetler gerici olabilir; ama devlet mutlaka ilerici olmalıdır» demiştim bir yazımda. İşte o ilericilik var 27 Mayıs *ruhunda.* Kitaplar sütununda da -okunması her eserden daha çok zevk ve heyecan veren özellikleriyle. Anayasa.

Bir bibliyografya imtihanında *lise son sınıf* öğrencilerine şu soru sorulmuştu: Verilen eserlerin yazarlarını, yazılış zamanlarını, konu özlerini. önem ve özelliklerini kısaca belirtiniz. Hüsn ü Aşk'ı Durub-ı Emsal-i Osmaniye'yi, Talim-i Edebiyat'ı. Bahar-ı Dâniş'i. Duhteri Hindu'yu. Batarya ile Ateş'i. Küçük Şeyler'i. Hayal İçinde'yi. Tâmat'ı bildiler öğrenciler. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını hiç kimse tam cevaplayamadı. 1961'de Kurucu Meclis tarafından hazırlanmış. referandumla onaylanmış. bütün yasaların temeli niteliğinde şu, şu, şu... yenilikleri getiren bir eserdir. diyemediler.

Gün bugün. Bütün törenler bir yana her okulda. her kahvede her toplantıda okunmalı Anayasa. Örneğin bir edebiyat imtihanında metin diye verilmeli açıklanmak için. öğrenciler onunla sınava çekilmeli. bütün gündeş olayların Anayasaya uygun olup olmadığı yeniden düşünülmeli. biricik ileri belgemiz olan bu siyasi ve hukukî metin tekrar tekrar yorumlanıp açıklanmalı. «Şüphe bir nura doğru koşmaktır/Hakkı tenvir ukûl için haktır».

Yeni Dergi, 20. sayısını «Düşünce Özgürlüğü»ne ayırmış bunun için. İçinde çerçevelenmiş bir ayrı baskı sayfası: Anayasanın 20. maddesi «Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini *söz. yazı* resimle veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir». Bu özel sayıda Bertrand Russell'in «yetkilerini aşan hükümetlerin hizaya getirilmesi» başlıklı bir kitap bölümü (1938) Spinoza'nın «Hoşgörünün gerekliliği» adlı bir parçası (1670). Hüseyin Batuhan'ın «Demokrasi ve Tolerans» konulu bir konferansı (1961) Janko Musilin'in «Özgürlük Sevgisi» diye başlayan bir önsözü. «Yasaklanmış Kitaplar» bölümünde Homeros'tan J. P. Sartre'a kadar uzanan bir liste derlemesi var (16 sayfa). «Nazilerin yasakladığı kitaplar». «Amerikan Haberler Merkezi'nin sansürü». Bertold Brecht'ten bir şiir. Galile'den bir sahne ve derginin her sayısında yer alan birkaç seçkin şiir ve eleştirme. Bu haliyle büyük bir eksiği var Yeni Dergi'nin. Kendi dünyamızdan. edebiyatımızdan hiçbir işaret yok. Ne Gülhane Hattı Hümayunu ne Namık Kemal'in Hürriyet-i Efkâr'ı. ne 1876 1908 Kanun-u Esasi'si, ne Abdülhamit sansürü. ne jurnal örnekleri. ne «Doksanbeşe Doğru» ne İttihat Terakki nizamnamesi. ne Maarif Vekâletinin kitap yasakları, *ne* kovuşturmaya uğramış Türk yazarları ile toplanmış kitapları. ne 1961 Anayasasına rağmen bugün de uygulanmakta olan kitap yasaklarıyla. korku sınırları. Birkaç tercüme yazıyla «Düşünce Özgürlüğü Özel Sayısı» hazırlanabilir mi? Yeter mi bu?

Dergiyle birlikte verilen 20. madde yanında. hiç olmazsa, *yeni Anayasanın Temel Hak*larla ilgili bölümleri özetlenseydi. Bugün 27 Mayıs Anayasa ve Özgürlük Bayramı.

Bugünün kitabı Anayasa. En güvenli desteğimiz olarak bu metni yeniden hatırlamak gerekli. *Yeniden okuyabiliriz* Anayasayı:

Başlangıç: *Anayasa* ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 devrimini yapan Türk Milleti:

...«Yurtta Sulh. Cihanda Sulh» ilkesinin. Millî Mücadele ruhunun millet egemenliğinin. Atatürk devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak:

İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı. sosyal adaleti. ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukuk ve sosyal temelleriyle kurmak için:

...Bu Anayasayı kabul ve ilân ve onu. asıl teminatın *vatandaşların gönüllerinde* ve iradelerinde yer aldığı inancı ile hürriyete. adalete ve fazilete âşık evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet eder.

Madde 10 — Herkes kişiliğine bağlı dokunulmaz. devredilmez. vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Madde 11 — Kanunlar: kamu yararı. genel ahlâk kamu düzeni. *sosyal* adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz.

Madde 12 — Herkes. ...*kanun önünde eşittir...*

Madde 14 — Herkes yaşama. maddi ve manevi varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir...

Madde 15 — Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz...

Madde 16 — Konuta dokunulamaz...

Madde 17 — Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir...

Madde 18 — Herkes seyahat hürriyetine sahiptir...

Madde 19 — Herkes. vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir...

Madde 21 — Herkes. bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme. açıklama. yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir...

Madde 22 — Basın hürdür, *sansür edilemez...*

Madde 24 — Kitap ve broşür yayımı. izne bağlı tutulamaz. sansür edilemez...

Madde 28 — Herkes. *önceden izin almaksızın silâhsız ve saldırısız toplanma ve ya gösteri yürüyüşü* yapmak hakkına sahiptir..

Madde 31 — Herkes... iddia *ve savunma hakkına* sahiptir.

Madde 32 — Hiç kimse tabiî hâkiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

....

Bugün 27 Mayıs. 1908'de ilân-ı hürriyet eden toplumumuzun gerçek özgürlük belgesi Anayasa onun eseri. Onu okumalı. okutmalı. korumalı ve ona lâyık olmalıyız.

Edebiyatçılar Birliğinin telgrafı

21 Mayıs'ta yıllık genel kurul toplantısını yapan Türk Edebiyatçılar Birliği'nin yönetim kurulu görev bölümü yapmış ve Başkanlığa Haldun Taner. İkinci Başkanlığa Aziz Nesin. Genel Yazmanlığa Fethi Naci seçilmişlerdir. Muhasip üye Arif Damar. öteki üyeler de Orhan Kemal. Demir Özlü. Demirtaş Ceyhun ve Celâlettin Çetin'dir.

Yönetim Kurulu. Genel Kurulun kararına uyarak. Anayasa Mahkemesine aşağıdaki telgrafı çekmiştir:

«Türk Ceza Kanununun 142. maddesinin Anayasaya uygun olduğuna çoğunlukla karar verdiğinizi gazetelerden öğrendik. Biz sanatçıların söz, yazı ve düşünce özgürlüklerimizi yakından ilgilendiren kararınızın gerekçesinin halâ açıklanmamış olmasını demokrasi gerekleriyle bağdaştıramıyor. sizi kararla ilgili gerekçenizi açıklamağa çağırıyoruz. Saygılarımızla.»

DÜNYA, AMERİKA, TÜRKİYE VE DİGER DIŞ POLİTİKA YAZILARI

İbrahim ÇAMLI

Değerli dış politika yazarının her yayınlandığında dikkati üzerinde toplayan özlü yazılarını tarih ve oluş sırasına uygun olarak bu kitapta bulacak ve faydalanarak okuyacaksınız. Bu yazılarda günümüzün önemli konuları, Kıbrıs. Amerikan politikasının dünya ve Türkiye için gerçek anlamı, Türk dış politikasında bağımsızlık meselesi derinliğine incelenmektedir.

(5 Lira)

KÖPRÜ YAYINLARI P.K. 836 — İstanbul
GENEL DAĞITIM: UĞRAK KİTABEVİ — Beyazsaray, Beyazıt - İst.

sosyal yayınlar

Mavrice GODELIER

ASYA - TİPİ ÜRETİM TARZI

ÇEVİREN:
ATTİLA TOKATLI

Fiatı 4 Lira
P. K. 716 — İSTANBUL

Eti Yayınevi

NÂZIM HİKMET'in Destan Kahramanı
Sımavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin
İnceleyen:
ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI
İsmet Sungurbey'in önsözü ve
VARİDAT'ın tam çevirisi
750 Kuruş
Genel Dağıtım: UĞRAK KİTABEVİ, Beyazsaray - Beyazıt
(Yön: 151)

BATI TİPİ DEMOKRASİ VE AZGELİŞMİŞ ÜLKELER

Ahmet Taner Kışlalı

Gerileme devrinden bu yana Batı karşısında uğranılan her yenilgi, her gerileyiş, gittikçe daha fazla uyuşuş donuklaşan devlet yöneticilerini bir şeyler yapmağa zorluyordu. Her hezimetin ardından sebepler arandı. Fakat bulunan nedenler ve çare olarak ileri sürülenler çok zaman çelişmelerle doluydu.

Çoğuna göre: yeniliyorduk, çünkü İslâmlığın esaslarından ayrılmıştık. Yeniliyorduk, çünkü ahlâk bozulmuş, düzen çürümüştü.. An'anelere, dinsel esaslara tekrar dönülmeliydi: Hastalığın ilâcı orada gizliydi.

Ama alınan tedbirler yeni askeri yenilgileri önleyemedi.

Tanzimatla birlikte çelişme daha da açık hale geliyordu: Bir yandan dış baskılarla girişilen batılılaşma yolunda ıslahat hareketleri, öte taraftan esas çareyi doğu felsefesinde arayış!

Yenilgiler askeriydi, fakat sebeplerin toplumsal - ekonomik yapıda gizli olduğu görülemiyordu: Askerî bakımdan Batının ilerlemiş tekniğine sahip olmağa çalışılırken; dengesi bozulmuş toplumsal *düzeni yeni şartlara uydurmak* değil, eski haline getirmek isteniyordu.

Kısacası, Batı karşısındaki her hayal kırıklığı, görünüşü ne olursa olsun, aslında geriye ve doğuya yönelen bir hareket yaratıyordu. Bunda toplumsal bir aşağılık kompleksinin başlangıcını sezmemek mümkün değildir!

Birinci Dünya Savaşı sonrası durum biraz daha değişikti: Kurtuluşu Amerikan veya İngiliz mandası olmakta bulanların sayısı oldukça kabarıktır. Türlü vesilelerle doğan, fakat yenilgilerin ardından - yukarıda izaha çalışıldığı şekilde - tamamen tersine dönen «Batı hayranlığı» henüz bir kısım aydınlar arasında tamamen ölmemiştir. Ama gerçekler anlaşılmakta gecikmez ve Batıya küskün bakışlar tekrar Doğuya çevrilir.

Çarenin dinsel esaslarda gizli olmadığı bunca tecrübeden sonra artık bazı aydınlar tarafından sezilmektedir. Bu defa, Doğuya dönen gözler Rus ihtilâlinin getirdiği felsefenin üzerinde hayaller görmeğe başlar. Bugünün birçok *tanınmış sağcısını 1920 lerde komünist* partiler kurmağa iten *rüzgârların* bilinç altındaki kaynağı aslında Batıdır. Gerçekten de, bu hareketin içinde olanların bile o zamanlar marksist felsefeye dayanan esaslı bir ihtilâlci görüşe sahip oldukları çok şüphelidir.

Gerileme devrinden beri süre gelen bu peryodik hareketin dışına çıkabilen tek devlet adamı galiba Atatürk oldu. Batı tekniği karşısında etkilendiği şüphesiz; fakat Batının karşısında bir aşağılık duygusuna kapılmadı.

Batı'nın seviyesine ulaşmalıydı: Ama nasıl? Batılı fikir hayatı hiç bir zaman az gelişmiş ülkelerin meselelerine eğilmemişti. Rus ihtilâlcilerinin giriştikleri deney ise henüz başlangıç safhasında olup, endüstrileşmiş ülkelerin şartlarına göre hazırlanmıştı. Ekonomisi o günün Türkiyesinden kat kat ilerde bulunan Rusya'da bile başarılı olup olmıyacağı bilinemiyordu.

Atatürk, Türkiyenin şartlarının hiç bir kalıbı taklide elverişli olmadığını seziyor; biraz gelişmiş ülkenin kalkınmasının esaslarını tatbikatla birlikte, gittikçe gelişen bir metodla yaratmak istiyordu. Hazır doktrinlerden birisini kabul etmekten çekinişi ve «Altı Ok» un esaslarını sabit ilkeler haline getirmekten kaçınışı bu sebeptendi. (O'nun tek partisinin ne faşist, ne de komünist örneklere benzemeyişi bunun en canlı delilidir!) Bunlar gelişen şartlar içinde tanımlanarak, daima canlı kalan, ilerlemenin esaslarını teşkil eden ilkeler olabilirdi. *Ama Aatürkten sonra ilkeler* kalıplaştırıldı: **amaç sanki Batı tipi demokrasinin şekle ait kurumlarıymış gibi gösterilmeğe çalışıldı:** devrim tıkandı kaldı ve bunların bekçiliği görevini yüklenen CHP de hamlecilikten uzaklaşıp muhafazacı hale geldi!

BATI TİPİ DEMOKRASİNİN DOĞUŞU

Taklit toplum psikolojisinde büyük rol oynar: İleri ülkelerin kendi şartları içinde başarı kazanmış kurumları gözlemcileri etkilemekten geri kalmaz. Bu etki bilinçli veya bilinçsiz olabilir. Ama belirli bir gelişimin ortaya çıkardığı esasların değişik şartlarda değişik sonuçlar vermesi doğal bir kanundur.

İngiltere'deki siyasal dengeye hayran kalan Voltair'in, biraz da hatalı olarak yaptığı yorumlar Fransa'da rejim gelişimine zaman zaman yön vermiştir. Fakat iki asırlık bir sürenin üzerinden geçmiş olmasına rağmen, bugün bu ülke, hâlâ İngiliz krallığının toplumsal barış ve huzur içindeki gelişmesine gıpta *eder.*

Her şeye rağmen bugün Batılı dediğimiz ülkelerin rejimleri, daha doğrusu toplumsal - siyasal düzenleri arasındaki benzerlik inkâra yer vermeyecek kadar açıktır. Bunun adına Batı demokrasisi denir ve «pluralit» tir. Yâni menfaatlerin ve sınıfların farklılığı esasından hareket edilir. Bu sınıf veya menfaat grupları teşkilâtlanmış, kendilerini koruyacak vasıtaları edinmişlerdir. Batı demokrasisi bunlar arasında az çok bir denge kurulması esasına dayanır.

Batılı toplumlar arasındaki bu benzerlik tesadüfi değildir. Benzer bir gelişim geçirmiş, benzer sonuçlara ulaşmışlardır.

Nasıl ortaya çıkmıştır bu «Batı tipi» demokrasi?

1789 Fransız ihtilâli sonucu, «burjuvazi» denilen bir sınıf kuvvetil ile orantılı olarak siyasal hayatta söz sahibi olmağa başlıyor. Bu ticaret ve tahsille zenginleşen yeni bir sınıfın doğmasıdır. Eski düzen bu sınıfa kuvveti ölçüsünde söz hakkı tanımadığı için patlama olmuş, düzen yeni kuvvetler dengesine uymak zorunda kalmıştır.

1848 ihtilâlleri ise ortaya işçi sınıfını çıkarıyor. Sanayi gelişimi ile beraber doğan bu sınıf ezilmiştir. Hor görülmüştür. Batı *kapitalizmi* onun kurbanlarının üzerinde yükselmeğe başlamıştır. Fakat batının bugünkü refahının temeli olan bu kütlenin gerçeklerine göz yumulunca yeni bir patlama olmuştur. Bu ihtilâllerin değişmez kaidesidir: *Siyasal yapı toplumsal yapıya uymak zorundadır!*

Zamanla baskı grupları çeşitleniyor, çoğalıyor ve Batılı ülkeler toplumsal huzurun ancak bunlar arasında kurulacak denge ile sağlanabileceğini anlıyorlar.

Bu kolay olmamıştır. Batının bugün ulaştığı çıkış yolu - az veya çok - kanla, ıstırapla önlenmiş ve oldukça uzun sürmüştür!

TAKLİT HASTALIĞI VE AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER

İhtilâller ve rejimler bulaşıcı hastalıklar gibidirler. 1789 ve 1848 ihtilâlleri bütün Avrupada zincirlemesine uzanmıştır. Güney Amerika ülkelerinin hemen hepsinde «Başkanlık» rejimlerinin, sıralanışı tesadüf sonucu değildir.

Bugün biz Batı örneği bir demokrasiye ulaşma çabası içindeyiz. Çin gibi bazı az gelişmiş ülkeler Rusya örneğinden hareketle, kendilerine özgü bir Marksist - Leninist kalkınma yolunu seçmişler.

Şimdi şu soruyu sormak gerek: İkinci Dünya Savaşı'nın galipleri Nazi Almanyası ile Faşist İtalya olsaydı, acaba dünyanın bugünkü siyasal manzarası aynı kalır mıydı? En başta biz, yani Türkiye, acaba bir faşist yönetimin kalıpları içine az çok girmiş olmaz mıydık?

İnsan ruhu beğendiklerine benzemeğe çalışır. Az gelişmiş ülkeler de bir anlama gelişmekte olan çocuklar gibidirler. Giyinişinde, konuşuşunda, davranışlarında şunun veya bunun tesirinin görülmemesine imkân olamaz. Ne var ki, ancak bunlar arasından kendine en iyi uyacakları seçenler ve onlara kendi bünyesinin gerektirdiği ilâveleri yapanlar saygı değer bir kişilik kazanırlar; başarılara ulaşırlar ve önder olurlar. Basit bir taklitçilikten öteye gidemiyenler ise, gülünç durumlara düşerler ve hiç bir zaman gıpta ettiklerinin seviyelerine ulaşamazlar.

AZ GELİŞMİŞLİK VE BATILI DEMOKRASİ

Bugün az gelişmişliğin toplumsal bünyenin doğal bir sonucu olduğu tartışmasız kabul ediliyor. Kısacası bünye hastadır, tedaviyi gerektirmektedir. Bu tedavi bazan ciddî ameliyatlara kadar uzar. Toplumsal bünyeyi değiştirmeden, mevcut toplumsal düzeni yıkmadan az gelişmişliğin «fasit dairesi» ni kırmağa *imkân yoktur. Halbuki Batı tipi demokrasi* hiç bir zaman böyle bir görev yüklenmemiştir.

Batı demokrasisi mevcut düzenin muhafazası esasına dayanır. Az gelimiş ülkelerin ihtiyaçları ise düzenin değişmesini gerektirmektedir!

Batıda siyasal sistem, sosyal ve iktisadî yapıdaki gelişmenin sonucunda ortaya çıkmıştır. Az gelişmiş ülkelerin ise tersine bir mekanizmaya ihtiyaçları var: Siyasal düzen toplumsal yapıyı değiştirmek zorundadır.

Batıda önce sınıflar doğmuş, gelişmiş, kendilerini diğer sınıflara kabul ettirmiş; daha sonra bunlar arasında bir denge zorunluğu bu «tekelci olmayan» demokrasiyi doğurmuştur.

Henüz sınıf bilincinin uyanmadığı bir toplumda batılı demokrasiyi uygulamaya kalkarsanız ne olur? Gayet basit: İktisadî kuvveti elinde bulunduran, daha doğrusu kuvvetli olan tek sınıf, yâni toprak ve ticaret ağalarının hâkim olduğu tekelci bir düzen durumunu kuvvetlendirir. Düzenin bozulması bu hâkim sınıfın menfaatleri ile pek tabiî uyuşamaz. Halbuki az gelişmişlik çemberinin kırılması bu düzenin değişmesine bağlıdır. Böylece bir çıkmaza girilmiş olunur.

TÜRKİYE VE «AZINLIK DEMOKRASİSİ»

Paul Baran'ın ifadesiyle «Geri kalmış ülkelerin gelişme ve toplumsal ilerleme yoluna girebilmeleri için, varlıklarının *siyasal çerçevesinin* kökten bir değişikliğe tâbi tutulması: derebeyi arazi sahipleri, imtiyazlı sanayiciler ve kapitalist orta sınıflar arasındaki ittifakın ortadan kalkması» lâzımdır.»

Batı tipi bir demokraside bunu yapabilme *kudreti* yasama *organının*, yasama organı ise az gelişmiş ülkelerde «aralarındaki ittifakın sona ermesi gereken» sınıfın elindedir. Yâni iktidara, çoğunlukla düzenin devamında menfaatleri olanlar sahiptir.

Neden bu böyledir?

1 — Bu ülkelerde iktisaden hür olmayanlar büyük toplam teşkil etmekte ve iktisaden bağımlı olan bu kütle, kendisine tanınan seçme hakkını da hür olarak kullanamamaktadır.

2 — İktisaden zayıf sınıflara tanınan seçilme hakkı da aslında fazla bir şey ifade etmemektedir. Zira seçilmek için gerekli olan propaganda faaliyetlerinin malî yükünün altından bu sınıflara mensup kişilerin kalkmaları imkânsızdır.

Bu durumda seçilenler ya bizzat iktisaden kuvvetli sınıfların mensubu olmakta, ya da kendilerinin iktidara gelmelerinde büyük yardımı dokunan bu sınıfların aleyhindeki kararlara katılmalarına imkân kalmamaktadır!

Türkiye'de demokrasinin tepesi üzerinde duran bir piramit gibi tepetaklak kurulmağa çalışıldığını yukarıda belirtmiştik. Batı'da kapitalist gelişme sonucu olarak önce sınıflar teşekkül etmiş, menfaat ve baskı gurupları kurulmuş, daha sonra bunların kendi menfaatlerini en iyi şekilde savunacakları, en iyi şekilde temsil edilebilecekleri bir rejim olarak Batı siyasî sistemi, ortaya çıkmıştır. Biz de gelişim tersine işletilmeğe çalışıldığı içindir ki, mevcut düzende tek baskı gurubu olan derebeylik devrinin kalıntıları ve kapitalist gelişme çabalarının - sosyal adalet olmadığı için- binlerce kişinin sefaleti pahasına ortaya çıkardığı büyük zenginlerin tesiri altına giren sistem, aslında, bir «Azınlık demokrasisi» olmaktan öteye gidememiştir!

Aslında bu manzara batılı demokarsinin yarattığı doğal bir sonuçtur. Çünkü siyasal partiler baskı guruplarının kuvvet ve tesir derecelerine göre hareket ederler. Toplumu teşkil eden menfaat guruplarından asıl büyük yer tutanları, *teşkilâtlanıp birer* baskı gurubu haline gelmemişlerse, menfaatlerin korunmasında büyük bir dengesizlik doğar ve böylece bir çeşit azınlık demokrasisi ortaya çıkar. Bu kütlelerin iradelerinin çarpıtılmasının bir şeklidir!

SONUÇ

Genellikle az gelişmiş ülkelerin Batı siyasî sistemini gereği gibi uygulayabilme ve ona dayanarak hızlı bir gelişmeyi sağlama şanslarının az olduğu görülüyor. Bu ülkeler taklit hastalığından *kurtulup (Batı'yı veya Doğu'yu!), kendi* bünyelerine en uygun kurumları bizzat kendileri yaratmak zorundalar. Ama bu kurumların tamamen orijinal olmasına ne imkân, ne de lüzum vardır! Her sistemden bünyeye uygun yönler alınıp, bir bütün içinde eritilebilir.

Şurasını da belirtmek yerinde olur ki, Türkiye'nin durumu öteki az gelişmiş ülkelerden azçok farklıdır:

1 — Türkiye hiçbir zaman siyasal anlamı ile bir sömürge olmamıştır!

2 — Öteki az gelişmiş ülkelerden hemen hiçbirisi Türkiye kadar ciddi ve uzun süreli bir parlâmentoculuk deneyi geçirmemiştir!

Bütün bunların, batı tipi siyasî sistemin Türkiye'de kurulabilmesi ve yaşayabilmesi için ne derecede yeterli olduğunu zaman gösterecektir.

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile kullanılır!
GRİPİN
KİNİNLİ
GRİPİN
GRİPİN
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir